

- પ્રસ્તાવના

શિક્ષણ ક્ષાએ સંશોધનો એ અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે. શિક્ષણનાં વ્યવહારમાં ઊભી થતી વિવિધ સમસ્યાઓના ઉકેલ કે નિરાકરણ માટે સંશોધનો હાથ ધરવામાં આવતા હોય છે. શિક્ષણ એ વ્યવહારું પ્રક્રિયા છે અને તેમાં સમય જતા ઘણી સમસ્યાઓ ઊભી થાય છે, તેથી તે સમસ્યાઓના ઉકેલ લાવવા માટે સંશોધનો હાથ ધરાય છે, જેનું સ્વરૂપ વ્યાવહારિક પણ હોય શકે છે. શૈક્ષણિક સંશોધના એ એક એવી અર્થપૂર્ણ શોધન પ્રક્રિયા છે; જેમાં શૈક્ષણિક પ્રશ્નોના ઉત્તરો શોધવા માટે હેતુપૂર્વક વ્યવસ્થિત પ્રયાસ કરવામાં આવે છે. તે જ રીતે કોઈ પણ સંશોધન હંમેશાં નવીનતાયુક્ત હોવું જોઈએ અને પુનરાવર્તનને ટાળનારું હોવું જોઈએ. આમ કરવા માટે સંશોધક જે તે ક્ષેત્રમાં સંશોધન હાથ ધરવા માંગતો હોય તે ક્ષેત્રમાં પૂર્વે થયેલાં સંશોધનોનો પરિચય તેને હોવો જોઈએ, જેથી નવા ખેડાણ માટેની દિશા અને માર્ગદર્શન મળી શકે. પ્રસ્તુત બાબતોને ધ્યાનામાં રાખીને જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં ઈ.સ.૨૦૦૫ થી ૨૦૧૨ ના વર્ષોમાં હાથ ધરવામાં આવેલ શૈક્ષણિક સંશોધન પ્રોજેક્ટોનો સારાંશ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. નવસારી જિલ્લામાં ઈ.સ.૨૦૦૫ થી જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન કાર્યરત થયું છે ત્યારથી ઈ.સ. ૨૦૧૨ સુધીમાં થયેલ સંશોધન પ્રોજેક્ટોનો સારાંશ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.

- સમસ્યાકથન:

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી.

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં થયેલ સંશોધનોનો સારાંશ

● સંશોધનના હેતુઓ:

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે મુજબ હતા.

૧. જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનમાં ઇ.સ. ૨૦૦૫ થી ઇ.સ. ૨૦૧૨ ના વર્ષોમાં થયેલાં સંશોધનોનો અભ્યાસ કરવો.
૨. જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનમાં ઇ.સ. ૨૦૦૫ થી ઇ.સ. ૨૦૧૨ ના વર્ષોમાં થયેલાં સંશોધનોનો સંશોધન સારાંશ તૈયાર કરવો.
૩. જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનમાં હાથ ધરવામાં આવેલ સંશોધન પ્રોજેક્ટોની વર્ષવાર યાદી તૈયાર કરવી અને તેને રજૂ કરવી.
૪. સંશોધન સારાંશના આધારે શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો જાણવા.

● સંશોધનના પ્રશ્નો:

પ્રસ્તુત સંશોધનના પ્રશ્નો નીચે મુજબ હતા.

૧. જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં ઇ.સ.૨૦૦૫ થી ઇ.સ.૨૦૧૨ ના વર્ષોમાં કેટલાં સંશોધનો કરવામાં આવ્યા હશે ?
૨. જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં ઇ.સ.૨૦૦૫ થી ઇ.સ.૨૦૧૨ ના વર્ષોમાં કરવામાં આવેલ સંશોધનના તારણો કયા હશે ?
૩. જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં ઇ.સ.૨૦૦૫ થી ઇ.સ.૨૦૧૨ ના વર્ષોમાં કરવામાં આવેલ સંશોધનના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો કેવા હશે ?

- સંશોધનનું મહત્વ:

પ્રસ્તુત સંશોધનનું મહત્વ નીચે મુજબ હતું.

૧. પ્રસ્તુત સંશોધનની મદદથી જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં ઈ.સ.૨૦૦૫ થી ઈ.સ.૨૦૧૨ સુધી કરવામાં આવેલ સંશોધનનો અભ્યાસ કરવામાં સરળતા રહેશે.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનની મદદથી જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં કરવામાં આવેલ સંશોધનના તારણો અને શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો જાણવા માટે મહત્વનું છે.
૩. જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં આગામી વર્ષોમાં સંશોધનો કરવા માટના માર્ગદર્શન માટે પ્રસ્તુત સંશોધન મહત્વનું બની રહેશે.
૪. ભવિષ્યમાં સંશોધનોનું પુનરાવર્તન થતું અટકી શકે.
૫. વર્ષવાર હાથ ધરાયેલા સંશોધનોની સંખ્યા જાણી શકાય.
૬. સંશોધનના પ્રવાહનો ખ્યાલ મળી શકે.
૭. નવીન ખેડાણ યુક્ત સંશોધનો હાથ ધરવા માટે વિચારવાની દિશા મળશે.

- સંશોધનનું સીમાંકન:

પ્રસ્તુત સંશોધનનું સીમાંકન નીચે મુજબ કરવામાં આવ્યું હતું.

૧. પ્રસ્તુત સંશોધન માત્ર જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં તૈયાર કરવામાં આવેલ સંશોધનો પૂરતું જ આધારિત હતું.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નકકી કરેલ મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં રાખીને સંશોધન સારાંશ તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો.

- **વ્યાપવિશ્વ અને નમુનો:**

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં ઈ.સ. ૨૦૦૫ થી ઈ.સ. ૨૦૧૨ સુધી તૈયાર કરવામાં આવેલ સંશોધન પ્રોજેક્ટો એ સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ હતું. વ્યાપવિશ્વ એ જ પ્રસ્તુત સંશોધનનો નમુનો હતો. ૪૪ સંશોધન પ્રોજેક્ટો પ્રસ્તુત સંશોધનનો નમુનો હતો.

- **ઉપકરણો:**

માહિતી એકત્રીકરણનાં ઉપકરણો તરીકે જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં ઈ.સ. ૨૦૦૫ થી ઈ.સ. ૨૦૧૨ સુધી તૈયાર કરવામાં આવેલ બધાં જ સંશોધન પ્રોજેક્ટોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

- **સંશોધન પદ્ધતિ:**

પ્રસ્તુત સંશોધન ગુણાત્મક પ્રકારનું હોય, વિષયવસ્તુ પૃથકકરણનો સંશોધન પદ્ધતિ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

- **માહિતી એકત્રીકરણ:**

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં માહિતી એકત્ર કરવા માટે જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીનાં ગ્રંથાલયોમાંથી પ્રોજેક્ટો પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા. ત્યાર બાદ આ સંશોધન પ્રોજેક્ટોનો અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો હતો. સંશોધન પ્રોજેક્ટોનો અભ્યાસ કરી દરેક સંશોધનને જે વર્ષમાં થયેલ હોય તેને નાણાકીય વર્ષ મૂજબ વિભાગીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું. સંશોધનોનું વિભાગીકરણ કર્યા બાદ તેના સારો તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા.

- **માહિતી પૃથકકરણની રીત:**

પ્રાપ્ત માહિતીના પૃથકકરણ માટે ગુણાત્મક વિશ્લેષણ અંતર્ગત દસ્તાવેજી પૃથકકરણ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કર્યો હતો અને માહિતીને સંખ્યાત્મક તરેહ અનુસાર રજૂ કરવામાં આવી હતી.

- **નવસારી ડાયટમાં થયેલ સંશોધનોની વર્ષવાર યાદી :**

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનની શરૂઆત નવસારી જિલ્લામાં ઇ.સ.૨૦૦૫ ના વર્ષમાં થઈ હતી. શરૂઆતના વર્ષમાં લેકચરરની સંખ્યા ઓછી હોવાથી સંશોધનો ઓછા પ્રમાણમાં થયા હતા.ત્યાર બાદ લેકચરરની સંખ્યામાં ઉત્તરો ઉત્તર વધારો થતા સંશોધનોની સંખ્યામાં વધારો થતો ગયો.ઇ.સ. ૨૦૦૫ થી લઈને ઇ.સ. ૨૦૧૧-૧૨ સુધીમાં જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં કુલ સંશોધનોનો ચોક્કસ સંખ્યા પ્રાપ્ત થઈ ન હતી. પ્રસ્તુત સંશોધન સાર તૈયાર કરવા માટે ઇ.૨૦૦૫-૦૬ થી ઇ.સ.૨૦૧૧-૧૨ સુધીમાં થયેલ સંશોધનો પૈકી પ્રાપ્ત ૪૪ જેટલા સંશોધન અંગેનો સંશોધન સાર તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. અહીં સંશોધનો જે વર્ષમાં થયા હોય તે વર્ષ મૂજબ દર્શાવવાનો ઉપક્રમ રાખવામાં આવ્યો છે.સંશોધનો જે તે નાણાકીય વર્ષ(એપ્રિલ થી માર્ચ) મૂજબ ક્રમમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે. સંશોધકે જે સંશોધનો પ્રાપ્ત થયા તેનો અભ્યાસ કરીને શક્ય તેટલી માહિતી પૂરી પાડવાનો નમ્ર પ્રયાસ કર્યો છે.

• વર્ષ ૨૦૦૫-૦૬ ના વર્ષમાં થયેલ સંશોધનો

(૧) નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પસંદગીની શાળાના ધો. ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકોની વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્ય ક્ષમતા અભિવૃદ્ધિની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૦૫-૦૬

સંશોધક

શ્રીમતી રશ્મિબેન એમ ત્રિવેદી
ઈ.ચા. પ્રાચાર્ય

પ્રસ્તાવના :

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનો દ્વારા શિક્ષકોની વ્યાવસાયિક સજ્જતા તથા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ વધારવા સતત પ્રયત્નશીલ હોય, છતા પ્રાથમિક શાળાના બાળકોમાં પાયાના કૌશલ્યો જેવા કે વાંચન, લેખન, ગણનમાં સાત વર્ષનાં શિક્ષણબાદ પણ અપેક્ષિત સિદ્ધિ ન મેળવે તે ખુબ જ ચિંતાજનક બાબત ગણી શકાય. જેના ઉકેલ માટે રાજ્યભરમાં વર્ષ ૨૦૦૫ માં અભિયાન ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટે અમલમાં મૂકતા આ અભિયાનની અસરકારકતાની ચકાસણી અર્થે પ્રસ્તુત અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવેલ હતો.

હેતુઓ :

૧. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટેના વાંચન, લેખન, ગણન અભિયાનની અસરકારકતા જાણવી.
૨. પૂર્વ કસોટી અને ઉત્તર કસોટીનાં પરિણામની સરેરાશ સિદ્ધિની વાંચન, લેખન અને ગણનના સંદર્ભમાં તુલના કરવી.
૩. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો પૈકી વિસ્તાર, જાતિવાર વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્યની સરેરાશ સિદ્ધિ નક્કી કરવી અને તુલના કરવી.

વ્યાપવિશ્વ :

નવસારી જિલ્લાની નવસારી તાલુકાની ૧૯ સી. આર. સી. અને ૧૦૪ પેટા શાળાઓને આ સંશોધનના પરિણામો લાગુ પાડવામાં આવશે.

નમૂનો :

નવસારી તાલુકાની ગ્રામ્ય અને શહેરી શાળા પૈકી નમુના માટે (૨) બે શાળા અડદા પ્રાથમિક શાળા અને નગર પ્રાથમિક શાળા નંબર - ૨ જેમાંથી ૨૭ કુમાર અને ૨૩ કન્યા મળી કુલ ૫૦ પ્રિય બાળકોનો સહેતુક નમુના પદ્ધતિ થી પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપકરણ :

ધોરણ ૩ થી ૭ ના તમામ વિદ્યાર્થીઓ માટે ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ, ગાંધીનગર અને S.R.G. (સ્ટેટ રિસર્ચ ગ્રૂપ) દ્વારા S.R.A.C. (સ્ટેટ રિસર્ચ એડવાઈઝરી કમિટી) દ્વારાના માર્ગદર્શન હેઠળ તૈયાર કરવામાં આવેલ હતી જે પૈકી કસોટી પત્રમાં વાંચન, લેખન કૌશલ્યનાં અનુક્રમે ૧૫, ૧૫ અને ગણના કૌશલ્યના ૨૦ ગુણ એમ કુલ ૫૦ ગુણની પૂર્વ કસોટી અને ધારણ કસોટી કોમ્પ્યુટર / ઈયુ ણપેલી કસોટી પત્રનો આ અભ્યાસમાં ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ : પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું.

વિશ્લેષણ પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રિય વિદ્યાર્થીઓમાં જૂથને ૧૫ દિવસીય ઉપચારાત્મક શિક્ષણ આપી પૂર્વ અને ઉત્તરકસોટી, ધારણ કસોટીનાં પ્રાપ્તાકોની સરાસરી શોધવામાં આવી. તથા વિવિધ સ્તરી તુલના કરી અર્થઘટન કરવામાં આવેલ હતું.

તારણો :

૧. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનમાં વધારો નથી વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૩૨.૧૪ % નો વધારો જોવા મળ્યો.
૨. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભ્યાસથી કુમારની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૪.૧૬ % અને કન્યાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૫.૫૨ % નો વધારો જોવા મળ્યા.
૩. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી શહેરી વિદ્યાર્થીઓના શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૨.૦૦ % અને ગ્રામ્ય વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૩.૦૦ % ના વધારો જોવા મળ્યો હતો.

૪. અભિયાનનાં અંતે વિદ્યાર્થીઓનું વાંચન કૌશલ્ય સૌથી વધુ સારું ૯૩.૩૩% તથા ગણન કૌશલ્ય ૮૭.૨૫% જ્યારે લેખન કૌશલ્ય ૭૩.૪૦% સૌથી જોવા મળ્યું હતું.

વર્ગખંડમાં ઉપયોગ :

૧. આ રીતે વર્ગખંડ વિદ્યાર્થીઓના સંદર્ભમાં ક્યાશ હોય તો વિશેષ ઉપચારાત્મક શિક્ષણ દ્વારા દુર કરી શકાય.
૨. વર્ગખંડમાં નિમ્ન સિદ્ધિ આંક ધરાવતા બાળકો માટે દરરોજ થોડો સમય આ અભિયાનની જેમ સતત વિશેષ માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહન આપી તેમની સિદ્ધિમાં વધારો કરી શકાય.

(ર) નવસારી જિલ્લાના ગણદેવી તાલુકાની પસંદગીની શાળાના ધો. ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકોની વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્ય ક્ષમતા અભિવૃદ્ધિની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૦૫-૦૬
સંશોધક
હેમંતભાઈ એસ. રાઠોડ
લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમભવનો દ્વારા શિક્ષકોની વ્યાવસાયિક સજ્જતા તથા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ વધારવા સતત પ્રયત્નશીલ હોય, છતાં પ્રાથમિક શાળાના બાળકોમાં પાયાના કૌશલ્યો જેવા કે વાંચન, લેખન, ગણનમાં સાત વર્ષનાં શિક્ષણબાદ પણ અપેક્ષિત સિદ્ધિ ન મેળવે તે ખુબ જ ચિંતાજનક બાબત ગણી શકાય. જેના ઉકલે માટે રાજ્યભરમાં વર્ષ ૨૦૦૫ માં આ અભિયાન ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટે અમલમાં મૂકતા આ અભિયાનની અસરકારકતાની ચકાસણી અર્થે પ્રસ્તુત અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવેલ હતો.

હેતુઓ :

૧. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટેના વાંચન, લેખન, ગણન અભિયાનની અસરકારકતા જાણવી.
૨. પૂર્વ કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના પરિણામની સરેરાશ સિદ્ધિની વાંચન, લેખન અને ગણનનાં સંદર્ભમાં તુલના કરવી.
૩. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો પૈકી વિસ્તાર, જાતિવાર વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્યની સરેરાશ સિદ્ધિ નક્કી કરવી અને તુલના કરવી.

વ્યાપવિશ્વ :

નવસારી જિલ્લાની ગણદેવી તાલુકાની ૧૨ સી.આર.સી. અને ૧૧૭ પેટા શાળાઓને આ સંશોધનના પરિણામો લાગુ પાડવામા આવશે.

નમૂનો :

ગણદેવી તાલુકાની ગ્રામ્ય અને શહેરી શાળા પૈકી નમુના માટે (૨) બે શાળા દેવસર પ્રાથમિક શાળા અને દેવઘા જેમાંથી ૧૮ કુમાર અને ૧૫ કન્યા મળી કુલ ૩૩ પ્રિય બાળકોનો સહેતુક નમુના પદ્ધતિ થી પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપકરણ :

ધોરણ ૩ થી ૭ ના તમામ વિદ્યાર્થીઓ માટે ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ, ગાંધીનગર અને S.R.G. (સ્ટેટ રિસર્ચ ટ્રુપ) દ્વારા S.R.A.C. (સ્ટેટ રિસર્ચ એડવાઈઝરી કમિટી) દ્વારાના માર્ગદર્શન હેઠળ તૈયાર કરવામાં આવેલ હતી જે પૈકી કસોટી પત્રમાં વાંચન, લેખન કૌશલ્યનાં અનુક્રમે ૧૫, ૧૫ અને ગણના કૌશલ્યના ૨૦ ગુણ એમ કુલ ૫૦ ગુણની પૂર્વ કસોટી અને ધારણ કસોટી કોમ્પ્યુટર / ઈયુ છાપેલી કસોટી પત્રનો આ અભ્યાસમાં ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ : પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું.

વિશ્લેષણ પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રિય વિદ્યાર્થીઓમાં જૂથને ૧૫ દિવસીય ઉપચારાત્મક શિક્ષણ આપી પૂર્વ અને ઉત્તરકસોટી, ધારણ કસોટીનાં પ્રાપ્તાકોની સરાસરી શોધવામાં આવી. તથા વિવિધ સ્તરી તુલના કરી અર્થઘટન કરવામાં આવેલ હતું.

તારણો :

૧. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૪.૪૨% નો વધારો જોવા મળ્યો.
૨. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભ્યાસથી કુમારની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૨.૦૦% અને કન્યાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૫.૦૯% નો વધારો જોવા મળ્યા.
૩. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી શહેરી વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૪.૨૨% અને ગ્રામ્ય વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૪.૭૨% નો વધારો જોવા મળ્યો હતો.
૪. અભિયાનનાં અંતે વિદ્યાર્થીઓનું વાંચન કૌશલ્ય સૌથી વધુ સારું ૯૩.૮૬% તથા ગણન કૌશલ્ય ૮૦.૪૫% જ્યારે લેખન કૌશલ્ય ૬૬.૨૪% સૌથી ઓછું જોવા મળ્યું હતું.

વર્ગખંડમાં ઉપયોગ :

૧. આ રીતે વર્ગખંડ વિદ્યાર્થીઓના સંદર્ભમાં ક્યાશ હોય તો વિશેષ ઉપચારાત્મક શિક્ષણ દ્વારા દુર કરી શકાય.
૨. વર્ગખંડમાં લેવાતી વિવિધ કસોટી, છત્રાંત પરીક્ષાના પરિણામમાં નબળા જણાતા વિષય અને ધોરણ મુજબ સમય ફાળવી સતત માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહન આપી વધુ મહાવરો કરાવી બાળકની સિદ્ધિ આંક વધારી શકાય.

(3) નવસારી જિલ્લાના જલાલપોર તાલુકાની પસંદગીની શાળાના ધો. ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકોની વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્ય ક્ષમતા અભિવૃદ્ધિની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૦૫-૦૬

સંશોધક

રશ્મિકાંત એમ. પટેલ

લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનો દ્વારા શિક્ષકોની વ્યાવસાયિક સજ્જતા તથા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ વધારવા સતત પ્રયત્નશીલ હોય, છતાં પ્રાથમિક શાળાના બાળકોમાં પાયાના કૌશલ્યો જેવા કે વાંચન, લેખન, ગણનમાં સાત વર્ષનાં શિક્ષણબાદ પણ અપેક્ષિત સિદ્ધિ ન મેળવે તે ખુબ જ ચિંતાજનક બાબત ગણી શકાય. જેના ઉકલે માટે રાજ્યભરમાં વર્ષ ૨૦૦૫ માં આ અભિયાન ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટે અમલમાં મૂકતા આ અભિયાનની અસરકારકતાની ચકાસણી અર્થે પ્રસ્તુત અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવેલ હતો.

હેતુઓ :

૧. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટેના વાંચન, લેખન, ગણન અભિયાનની અસરકારકતા જાણવી.
૨. પૂર્વ કસોટી અને ઉત્તર કસોટીનાં પરિણામની સરેરાશ સિદ્ધિની વાંચન, લેખન અને ગણનના સંદર્ભમાં તુલના કરવી.
૩. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો પૈકી વિસ્તાર, જાતિવાર વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્યની સરેરાશ સિદ્ધિ નક્કી કરવી અને તુલના કરવી.

વ્યાપવિશ્વ :

નવસારી જિલ્લાની જલાલપોર તાલુકાની ૧૫ સી.આર. સી. અને ૧૦૧ પેટા શાળાઓને આ સંશોધનના પરિણામો લાગુ પાડવામાં આવશે.

નમૂનો :

જલાલપોર તાલુકાની ગ્રામ્ય અને શહેરી શાળા પૈકી નમુના માટે (૨) બે શાળા દાંડી પ્રાથમિક શાળા અને કૃષિ કેમ્પસ જેમાંથી ૫૬ કુમાર અને ૫૬ કન્યા મળી કુલ ૧૧૨ પ્રિય બાળકોનો સહેતુક નમુના પદ્ધતિ થી પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપકરણ :

ધોરણ ૩ થી ૭ ના તમામ વિદ્યાર્થીઓ માટે ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ, ગાંધીનગર અને S.R.G. (સ્ટેટ રિસર્ચ ગ્રૂપ) દ્વારા S.R.A.C. (સ્ટેટ રિસર્ચ એડવાઈઝરી કમિટી) દ્વારાના માર્ગદર્શન હેઠળ તૈયાર કરવામાં આવેલ હતી જે પૈકી કસોટી પત્રમાં વાંચન, લેખન કૌશલ યનાં અનુક્રમે ૧૫, ૧૫ અને ગણના કૌશલ્યના ૨૦ ગુણ એમ કુલ ૫૦ ગુણની પૂર્વ કસોટી અને ધારણ કસોટી કોમ્પ્યુટર / ઈયુ છાપેલી કસોટી પત્રનો આ અભ્યાસમાં ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ : પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું.

વિશ્લેષણ પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રિય વિદ્યાર્થીઓમાં જૂથને ૧૫ દિવસીય ઉપચારાત્મક શિક્ષણ આપી પૂર્વ અને ઉત્તરકસોટી, ધારણ કસોટીનાં પ્રાપ્તાકોની સરાસરી શોધવામાં આવી. તથા વિવિધ સ્તરી તુલના કરી અર્થઘટન કરવામાં આવેલ હતું.

તારણો :

૧. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૮.૨૨% નો વધારો જોવા મળ્યો.
૨. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભ્યાસથી કુમારની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૭.૨૭% અને કન્યાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૮.૦૦% નો વધારો જોવા મળ્યા.
૩. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી શહેરી વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૮.૫૮% અને ગ્રામ્ય વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૧.૧૮% નો વધારો જોવા મળ્યો હતો.
૪. અભિયાનનાં અંતે વિદ્યાર્થીઓનું વાંચન કૌશલ્ય સૌથી વધુ સારું ૮૭.૦૩% તથા ગણન કૌશલ્ય ૭૭.૦૮% જ્યારે લેખન કૌશલ્ય ૭૫.૦૮% સૌથી ઓછું જોવા મળ્યું હતું.

વર્ગખંડમાં ઉપયોગ :

૧. આ રીતે વર્ગખંડ વિદ્યાર્થીઓના સંદર્ભમાં કયાશ હોય તો વિશેષ ઉપચારાત્મક શિક્ષણ દ્વારા દુર કરી શકાય.
૨. વર્ગખંડમાં નિમ્ન સિદ્ધિ આંક ધરાવતા બાળકો માટે દરરોજ થોડો સમય આ અભિયાનની જેમ સતત વિશેષ માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહન આપી તેમની સિદ્ધિમાં વધારો કરી શકાય.

(૪) નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પસંદગીની શાળાના ધો. ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકોની વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્ય ક્ષમતા અભિવૃદ્ધિની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૦૫-૦૬ સંશોધક
રાજેશભાઈ એમ. પટેલ
લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનો દ્વારા શિક્ષકોની વ્યાવસાયિક સજ્જતા તથા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ વધારવા સતત પ્રયત્નશીલ હોય, છતા પ્રાથમિક શાળાના બાળકોમાં પાયાના કૌશલ્યો જેવા કે વાંચન, લેખન, ગણનમાં સાત વર્ષનાં શિક્ષણબાદ પણ અપેક્ષિત સિદ્ધિ ન મેળવે તે ખુબ જ ચિંતાજનક બાબત ગણી શકાય. જેના ઉકેલ માટે રાજ્યભરમાં વર્ષ ૨૦૦૫ માં અભિયાન ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટે અમલમાં મૂકતા આ અભિયાનની અસરકારકતાની ચકાસણી અર્થે પ્રસ્તુત અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવેલ હતો.

હેતુઓ :

૧. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટેના વાંચન, લેખન, ગણન અભિયાનની અસરકારકતા જાણવી.
૨. પૂર્વ કસોટી અને ઉત્તર કસોટીનાં પરિણામની સરેરાશ સિદ્ધિની વાંચન, લેખન અને ગણનનાં સંદર્ભમાં તુલના કરવી.
૩. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો પૈકી વિસ્તાર, જાતિવાર વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્યની સરેરાશ સિદ્ધિ નક્કી કરવી અને તુલના કરવી.

વ્યાપવિશ્વ :

નવસારી જિલ્લાની નવસારી તાલુકાની ૧૪ સી. આર. સી. અને ૧૦૪ પેટા શાળાઓને આ સંશોધનના પરિણામો લાગુ પાડવામાં આવશે.

નમૂનો :

નવસારી તાલુકાની ગ્રામ્ય અને શહેરી શાળા પૈકી નમુના માટે (૨) બે શાળા અડદા પ્રાથમિક શાળા અને નગર પ્રાથમિક શાળા નંબર - ૧૨ જેમાંથી ૨૫ કુમાર અને ૨૫ કન્યા મળી કુલ ૫૦ પ્રિય બાળકોનો સહેતુક નમુના પદ્ધતિ થી પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપકરણ :

ધોરણ ૩ થી ૭ ના તમામ વિદ્યાર્થીઓ માટે ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ, ગાંધીનગર અને S.R.G. (સ્ટેટ રિસર્ચ ગ્રૂપ) દ્વારા S.R.A.C. (સ્ટેટ રિસર્ચ એડવાઈઝરી કમિટી) દ્વારાના માર્ગદર્શન હેઠળ તૈયાર કરવામાં આવેલ હતી જે પૈકી કસોટી પત્રમાં વાંચન, લેખન કૌશલ્યનાં અનુક્રમે ૧૫, ૧૫ અને ગણના કૌશલ્યના ૨૦ ગુણ એમ કુલ ૫૦ ગુણની પૂર્વ કસોટી અને ધારણ કસોટી કોમ્પ્યુટર / ઈયુ છાપેલી કસોટી પત્રનો આ અભ્યાસમાં ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ : પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું.

વિશ્લેષણ પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રિય વિદ્યાર્થીઓમાં જૂથને ૧૫ દિવસીય ઉપચારાત્મક શિક્ષણ આપી પૂર્વ અને ઉત્તરકસોટી, ધારણ કસોટીનાં પ્રાપ્તાકોની સરાસરી શોધવામાં આવી. તથા વિવિધ સ્તરી તુલના કરી અર્થઘટન કરવામાં આવેલ હતું.

તારણો :

૧. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૦.૨૮% નો વધારો જોવા મળ્યો.
૨. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભ્યાસથી કુમારની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૦.૦૪% અને કન્યાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૦.૭૬% નો વધારો જોવા મળ્યા.
૩. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી શહેરી વિદ્યાર્થીઓન શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૨.૮૮% વધારો જોવા મળ્યો હતો.

૪. અભિયાનનાં અંતે વિદ્યાર્થીઓનું વાંચન કૌશલ્ય સૌથી વધુ સારૂં ૮૬.૬૬% તથા ગણન કૌશલ્ય ૬૧% જ્યારે લેખન કૌશલ્ય ૬૯.૩૩% સૌથી જોવા મળ્યું હતું.

વર્ગખંડમાં ઉપયોગ :

૧. આ રીતે વર્ગખંડ વિદ્યાર્થીઓના સંદર્ભમાં ક્યાશ હોય તો વિશેષ ઉપચારાત્મક શિક્ષણ દ્વારા દુર કરી શકાય.
૨. વર્ગખંડમાં નિમ્ન સિદ્ધિ આંક ધરાવતા બાળકો માટે દરરોજ થોડો સમય આ અભિયાનની જેમ સતત વિશેષ માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહન આપી તેમની સિદ્ધિમાં વધારો કરી શકાય.

(પ) નવસારી જિલ્લાના વાંસદા તાલુકાની પસંદગીની શાળાના ધો. ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકોની વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્ય ક્ષમતા અભિવૃદ્ધિની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૦૫-૦૬

સંશોધક

સ્મિતાબેન એચ. રજવાડી
લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનો દ્વારા શિક્ષકોની વ્યાવસાયિક સજ્જતા તથા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ વધારવા સતત પ્રયત્નશીલ હોય, છતા પ્રાથમિક શાળાના બાળકોમાં પાયાના કૌશલ્યો જેવા કે વાંચન, લેખન, ગણનમાં સાત વર્ષનાં શિક્ષણબાદ પણ અપેક્ષિત સિદ્ધિ ન મેળવે તે ખુબ જ ચિંતાજનક બાબત ગણી શકાય. જેના ઉકેલ માટે રાજ્યભરમાં વર્ષ ૨૦૦૫ માં અભિયાન ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટે અમલમાં મૂકતા આ અભિયાનની અસરકારકતાની ચકાસણી અર્થે પ્રસ્તુત અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવેલ હતો.

હેતુઓ :

૧. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટેના વાંચન, લેખન, ગણન અભિયાનની અસરકારકતા જાણવી.
૨. પૂર્વ કસોટી અને ઉત્તર કસોટીનાં પરિણામની સરેરાશ સિદ્ધિની વાંચન, લેખન અને ગણનનાં સંદર્ભમાં તુલના કરવી.
૩. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો પૈકી વિસ્તાર, જાતિવાર વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્યની સરેરાશ સિદ્ધિ નક્કી કરવી અને તુલના કરવી.

વ્યાપવિશ્વ :

નવસારી જિલ્લાની વાંસદા તાલુકાની ૧૯ સી. આર. સી. અને ૧૮૨ પેટા શાળાઓને આ સંશોધનના પરિણામો લાગુ પાડવામાં આવેલ હતું.

નમૂનો :

વાંસદા તાલુકાની ગ્રામ્ય અને શહેરી શાળા પૈકી નમુના માટે (૨) બે શાળા વાંસદા કન્યા પ્રાથમિક શાળા અને મોટી ભોમતી જેમાંથી ૧૧ કુમાર અને ૨૯ કન્યા મળી કુલ ૪૦ પ્રિય બાળકોનો સહેતુક નમુના પદ્ધતિ થી પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપકરણ :

ધોરણ ૩ થી ૭ ના તમામ વિદ્યાર્થીઓ માટે ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ, ગાંધીનગર અને S.R.G. (સ્ટેટ રિસર્ચ ગ્રૂપ) દ્વારા S.R.A.C. (સ્ટેટ રિસર્ચ એડવાઈઝરી કમિટી) દ્વારાના માર્ગદર્શન હેઠળ તૈયાર કરવામાં આવેલ હતી જે પૈકી કસોટી પત્રમાં વાંચન, લેખન કૌશલ્યનાં અનુક્રમે ૧૫, ૧૫ અને ગણના કૌશલ્યના ૨૦ ગુણ એમ કુલ ૫૦ ગુણની પૂર્વ કસોટી અને ધારણ કસોટી કોમ્પ્યુટર / ઈયુ છાપેલી કસોટી પત્રનો આ અભ્યાસમાં ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ : પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું.

વિશ્લેષણ પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રિય વિદ્યાર્થીઓમાં જૂથને ૧૫ દિવસીય ઉપચારાત્મક શિક્ષણ આપી પૂર્વ અને ઉત્તરકસોટી, ધારણ કસોટીનાં પ્રાપ્તાકોની સરાસરી શોધવામાં આવી તથા વિવિધ સ્તરી તુલના કરી અર્થઘટન કરવામાં આવેલ હતું.

તારણો :

૧. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૫.૫૦% નો વધારો જોવા મળ્યો.
૨. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભ્યાસથી કુમારની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૦.૬૪% અને કન્યાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૬.૭૨% નો વધારો જોવા મળ્યા.
૩. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી શહેરી વિદ્યાર્થીઓન શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૬.૯૦% અને ગ્રામ્ય વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૬.૧૦% ના વધારો જોવા મળ્યો હતો.

૪. અભિયાનનાં અંતે વિદ્યાર્થીઓનું વાંચન કૌશલ્ય સૌથી વધુ સારૂં ૯૦.૬૬% તથા ગણન કૌશલ્ય સૌથી ઓછુ ૫૦.૦૦% જ્યારે લેખન કૌશલ્ય ૪૫.૮૩% જોવા મળ્યુ હતું.

વર્ગખંડમાં ઉપયોગ :

૧. આ રીતે વર્ગખંડ વિદ્યાર્થીઓના સંદર્ભમાં ક્યાશ હોય તો વિશેષ ઉપચારાત્મક શિક્ષણ દ્વારા દુર કરી શકાય.
૨. વર્ગખંડમાં નિમ્ન સિદ્ધિ આંક ધરાવતા બાળકો માટે દરરોજ થોડો સમય આ અભિયાનની જેમ સતત વિશેષ માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહન આપી તેમની સિદ્ધિમાં વધારો કરી શકાય.

(દ) નવસારી જિલ્લાના ચીખલી તાલુકાની પસંદગીની શાળાના ધો. ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકોની વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્ય ક્ષમતા અભિવૃદ્ધિની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૦૫-૦૬

સંશોધક

એલ.પી. પટેલ

સિ લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમભવનો દ્વારા શિક્ષકોની વ્યવસાયિક સજ્જતા તથા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ વધારવા સતત પ્રયત્નશીલ હોય, છતા પ્રાથમિક શાળાના બાળકોમાં પાયાના કૌશલ્યો જેવા કે વાંચન, લેખન, ગણનમાં સાત વર્ષનાં શિક્ષણબાદ પણ અપેક્ષિત સિદ્ધિ ન મેળવે તે ખુબ જ ચિંતાજનક બાબત ગણી શકાય. જેના ઉકેલ માટે રાજ્યભરમાં વર્ષ ૨૦૦૫ માં અભિયાન ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટે અમલમાં મૂકતા આ અભિયાનની અસરકારકતાની ચકાસણી અર્થે પ્રસ્તુત અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવેલ હતો.

હેતુઓ :

૧. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો માટેના વાંચન, લેખન, ગણન અભિયાનની અસરકારકતા જાણવી.
૨. પૂર્વ કસોટી અને ઉત્તર કસોટીનાં પરિણામની સરેરાશ સિદ્ધિની વાંચન, લેખન અને ગણનનાં સંદર્ભમાં તુલના કરવી.
૩. ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો પૈકી વિસ્તાર, જાતિવાર વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્યની સરેરાશ સિદ્ધિ નક્કી કરવી અને તુલના કરવી.

વ્યાપવિશ્વ :

નવસારી જિલ્લાની ચીખલી તાલુકાની ૨૪ સી. આર. સી. અને ૨૪૧ પેટા શાળાઓને આ સંશોધનના પરિણામો લાગુ પાડવામા આવશે.

નમૂનો :

ચીખલી તાલુકાની ગ્રામ્ય અને શહેરી શાળા પૈકી નમૂના માટે (૨) બે શાળા ખુંધ પ્રાથમિક શાળા અને વેલણપુર જેમાંથી ૨૫ કુમાર અને ૨૩ કન્યા મળી કુલ ૪૮ પ્રિય બાળકોનો સહેતુંક નમુના પદ્ધતિ થી પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપકરણ :

ધોરણ ૩ થી ૭ ના તમામ વિદ્યાર્થીઓ માટે ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ, ગાંધીનગર અને S.R.G. (સ્ટેટ રિસર્ચ ગ્રૂપ) દ્વારા S.R.A.C. (સ્ટેટ રિસર્ચ એડવાઈઝરી કમિટી) દ્વારાના માર્ગદર્શન હેઠળ તૈયાર કરવામાં આવેલ હતી જે પૈકી કસોટી પત્રમાં વાંચન, લેખન કૌશલ્યનાં અનુક્રમે ૧૫, ૧૫ અને ગણના કૌશલ્યના ૨૦ ગુણ એમ કુલ ૫૦ ગુણની પૂર્વ કસોટી અને ધારણ કસોટી કોમ્પ્યુટર / ઈયુ છાપેલી કસોટી પત્રનો આ અભ્યાસમાં ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ : પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું.

વિશ્લેષણ પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રિય વિદ્યાર્થીઓમાં જૂથને ૧૫ દિવસીય ઉપચારાત્મક શિક્ષણ આપી પૂર્વ અને ઉત્તરકસોટી, ધારણ કસોટીનાં પ્રાપ્તાકોની સરાસરી શોધવામાં આવી. તથા વિવિધ સ્તરી તુલના કરી અર્થઘટન કરવામાં આવેલ હતું.

તારણો :

૧. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૭.૦૬% નો વધારો જોવા મળ્યો.
૨. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભ્યાસથી કુમારની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૭.૭૨% અને કન્યાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૨૧.૪૬% નો વધારો જોવા મળ્યા.
૩. વાંચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી શહેરી વિદ્યાર્થીઓન શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૨.૧% અને ગ્રામ્ય વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓને શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ૧૭.૦૪% ના વધારો જોવા મળ્યો હતો.

૪. અભિયાનનાં અંતે વિદ્યાર્થીઓનું વાંચન કૌશલ્ય સૌથી વધુ સારું ૭૬.૬૬% તથા ગણન કૌશલ્ય સૌથી ઓછું ૫૦.૦૨% જ્યારે લેખન કૌશલ્ય ૬૬.૭૩% જોવા મળ્યું હતું.

વર્ગખંડમાં ઉપયોગ :

૧. આ રીતે વર્ગખંડ વિદ્યાર્થીઓના સંદર્ભમાં ક્યાશ હોય તો વિશેષ ઉપચારાત્મક શિક્ષણ દ્વારા દુર કરી શકાય.
૨. વર્ગખંડમાં નિમ્ન સિદ્ધિ આંક ધરાવતા બાળકો માટે દરરોજ થોડો સમય આ અભિયાનની જેમ સતત વિશેષ માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહન આપી તેમની સિદ્ધિમાં વધારો કરી શકાય.

• વર્ષ ૨૦૦૬-૦૭ ના વર્ષમાં થયેલ સંશોધનો

(૭) નવસારી જિલ્લાના ચીખલી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતા મધ્યાહ્ન ભોજન યોજનાની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૦૭

સંશોધક

રાજેશભાઈ એમ.પટેલ

લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

આજના ઝડપી યુગમાં પછાત વર્ગના બાળકોનું નામાંકન, સ્થાયીકરણ, ગુણવત્તા વધે તેમની શૈક્ષણિક કારકિર્દીમાં તેઓ આગળ વધે તે હેતુને ધ્યાનમાં રાખી પ્રસ્તુત સંશોધન હાય ધર્યું છે. સંશોધક પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાથમિક શાળાના બાળકોના વિકાસમાં મદદ રૂપ થશે એવી શ્રદ્ધા વ્યક્ત કરે છે.

સંશોધનના હેતુઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે મુજબ છે.

- (૧) ચીખલી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાના આચાર્યોના મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના વિશેના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ કરવો.
- (૨) ચીખલી તાલુકાના ગામના સરપંચશ્રીઓના મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના વિશેના અભિપ્રાયો જાણવા.
- (૩) ચીખલી તાલુકાની પ્રાથમિક શિક્ષકોના મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના વિશેના અભિપ્રાયો જાણવા.
- (૪) મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના વિશે ચીખલી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળામાં મધ્યાહ્ન ભોજન યોજનાના સંગઠકશ્રીઓના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ કરવો.

સંશોધન હેઠળના પ્રશ્નો :

- (૧) પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતી મ.ભ.યો. દ્વારા અપાતું ભોજન પોષણયુક્ત હોય છે?
- (૨) મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના દ્વારા અપાતું ભોજન પૂરતા પ્રમાણમાં હોય છે?
- (૩) મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના ચલાવવા માટે શાળામાં અન્ય ભૌતિક સવલતો ઉપલબ્ધ છે?
- (૪) મધ્યાહ્ન ભોજન યોજનાને કારણે શાળામાં હાજરીનું પ્રમાણ વધી શક્યું છે?
- (૫) મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના દ્વારા અપાતા ભોજનની પોષણમૂલ્યતાની ચકાસણી થાય છે?

વ્યાપવિશ્વ અને નમૂના પસંદગી :

કોઈપણ સંશોધન તેના વ્યાપવિશ્વ ઉપર આધારિત હોય છે. વ્યાપવિશ્વનું ક્ષેત્ર સામાન્ય રીતે સંશોધન પૂર્વે નિર્ધારિત થતું હોય છે. પ્રસ્તુત સંશોધનનું શીર્ષક હતું “નવસારી જિલ્લાના ચીખલી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓમાં ચાલતા મધ્યાહ્ન ભોજન યોજનાની અસરકારકતાનો અભ્યાસ” તેથી નવસારી જિલ્લાની ચીખલી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓએ પ્રસ્તુત સંશોધન માટેનું વ્યાપવિશ્વ બન્યું હતું.

સંશોધન સમયે વ્યાપવિશ્વના બધા પાત્રો પર સંશોધનકાર્ય કરવું સામાન્ય રીતે ઘણું મુશ્કેલ બની જાય છે. વ્યાપવિશ્વમાંથી સંશોધન પ્રક્રિયાની યોગ્ય રીતો વડે નમૂનો પસંદ કરવામાં આવે તો એના પર થયેલ સંશોધનના પરિણામો વ્યાપવિશ્વને લાગુ પાડી શકાય વ્યાપવિશ્વમાં ચીખલી તાલુકાની ૨૪૧ શાળાઓ હતી.

ઉપકરણની સંરચના :

સંશોધકે પ્રસ્તુત સંશોધન માટે જી.સી.ઈ.આર.ટી. દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ પ્રમાણિત અભિપ્રાયાવલીનો સંશોધન માટે ઉપયોગ કર્યો હતો જેમાં આચાર્યો માટે, સરપંચશ્રીઓ માટે, શિક્ષકો માટે, સંગઠકશ્રીઓ માટે, એમ.ટી.એ. ના સભ્યો માટે આમ અલગ અલગ પ્રશ્નાવલી તૈયાર કરવામાં આવેલ હતી. જે અભિપ્રાયાવલીમાં આચાર્યો માટે ૪૨ વિધાનો, સરપંચશ્રીઓ માટે ૨૨ વિધાનો, શિક્ષકો માટે ૩૦ વિધાનો, સંગઠક માટે ૩૨ વિધાનો, એમ.ટી.એ ના સભ્યો માટે ૨૦ વિધાનોની રચના કરવામાં આવેલ હતી.

માહિતી એકત્રીકરણની રીત :

સંશોધકે માહિતી એકત્રીકરણ માટે નમૂનામાં સમાવિષ્ટ એવા ૨૪ આચાર્યો, ૨૪ સરપંચશ્રીઓ, ૪૮ શિક્ષકો, ૨૪ સંચાલકશ્રીઓ, ૨૪ એમ.ટી.એ. ના સભ્યો માટે અભિપ્રાયવલી સી.આર.સી. કો.ઓ.શ્રીઓની મદદ દ્વારા ૩૭૩ મોકલવામાં આવી હતી. જેમાં ૧૨ શાખાઓમાં સંશોધકે જાતે ૩૭૩ મુલાકાત લઈ અભિપ્રાયો મેળવ્યા હતા. બાકીની ૧૨ શાખાઓમાં સી.આર.સી.કો.ઓ.શ્રીઓની મદદ દ્વારા અભિપ્રાયો પ્રાપ્ત કરી શકાય હતા.

માહિતી પૃથક્કરણની રીત :

પ્રાપ્ત માહિતીના પૃથક્કરણ માટે અનેક અંકશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓ ઉપલબ્ધ છે જેમકે સહસંબંધાંક, ટી કસોટી, એફ કસોટી, કાર્થવર્ગ કસોટી વગેરે પરંતુ પ્રસ્તુત સંશોધનના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતા અધ્યતાએ પ્રાપ્ત માહિતીના પૃથક્કરણ માટે કાર્થવર્ગ કસોટીનો વિનિયોગ કર્યો હતો.

આ અભિપ્રાયવલીમાં કુલ પાંચ વિભાગો હતા જેમાં આચાર્યો માટેની અભિપ્રાયવલીમાં ૪૨, વિધાનો, સંરપંચશ્રીઓની અભિપ્રાયવલીમાં ૨૨ વિધાનો, શિક્ષકો માટેની અભિપ્રાયવલીમાં ૩૦ વિધાનો, સંચાલક માટેની અભિપ્રાયવલીમાં ૩૨ વિધાનો, વાલીઓ માટેની અભિપ્રાયવલીમાં ૩૨ વિધાનો, વાલીઓ માટેની અભિપ્રાયવલીમાં ૨૦ વિધાનોની રચના કરવામાં આવે હતી.

સંશોધકે પ્રાપ્ત માહિતીના પૃથક્કરણ માટે કાર્થવર્ગ પરીક્ષણનો વિનિયોગ કર્યો હતો. પ્રાપ્ત માહિતીના પૃથક્કરણ અને અર્થઘટનમાંથી ફલિત થતા મહત્વપૂર્ણ તારણોની રજૂઆત હવે પછી કરવામાં આવી છે.

સંશોધનના તારણો :

સમગ્ર સંશોધન પ્રક્રિયાના પરિણામ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત થયેલા મહત્વપૂર્ણ તારણોની રજૂઆત હવે પછી કરવામાં આવી છે. સૌ પ્રથમ આચાર્યોના અભિપ્રાયો આધારે પ્રાપ્ત થયેલા તારણોની રજૂઆત કરવામાં આવી છે. ત્યારબાદ સરપંચશ્રીઓના, શિક્ષકોના,

ત્યારબાદ સંચાલકરીઓના અને અંતે વાલીઓ તરફથી પ્રાપ્ત થયેલા અભિપ્રાયોને આધારે નીપજતા તારણો રજુ કરવામાં આવ્યા છે.

➤ **આચાર્યશ્રીઓના અભિપ્રાયોના તારણો**

- (૧) મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના સંદર્ભે આચાર્યશ્રીઓની ફરજો અને ભૂમિકા અસરકારક હોવી જોઈએ.
- (૨) મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના દ્વારા શાળામાં પીરસવામાં આવતું ભોજન ગુણવત્તાની દૃષ્ટિએ આરોગ્યપ્રદ અને પ્રોટીનયુક્ત અને સ્વાદીષ્ટ હોય છે.
- (૩) મધ્યાહ્ન ભોજન માટેનું અઠવાડિક મેનુ બનાવવામાં આવેલ છે.

➤ **ગ્રામ પંચાયતના સરપંચશ્રીઓના અભિપ્રાયોના તારણો**

- (૧) સરપંચશ્રીઓ મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના સંદર્ભે શાળાની અવાર - નવાર મુલાકાત લે છે.
- (૨) શાળામાં મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના અંગે યોજાતી બેઠકોમાં આમંત્રણ મળે છે.
- (૩) શાળામાં મધ્યાહ્ન ભોજન અંગેની યોજાતી બેઠકોમાં હાજરી આપે છે.

➤ **શિક્ષકોના અભિપ્રાયોના તારણો**

- (૧) મધ્યાહ્ન ભોજન યોજનામાં તેમના વર્ગના મહત્તમ બાળકો મધ્યાહ્ન ભોજનનો લાભ લે છે.
- (૨) મધ્યાહ્ન ભોજનને લીધે વર્ગના બાળકોની હાજરીમાં વધારો થયેલ છે.
- (૩) મધ્યાહ્ન ભોજનના સંચાલકોને શિક્ષકો પ્રાર્થના સંમેલન બાદ તરત જ હાજરીના આંકડા લેખિત સ્વરૂપે સહી કરીને આપે છે.

➤ **સંચાલકના અભિપ્રાયોના તારણો**

- (૧) મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના અન્વયે ભોજન બનાવવા માટેની સામગ્રી બાળકોની હાજરીના પ્રમાણમાં કાઢવામાં આવે છે.
- (૨) મધ્યાહ્ન ભોજન અંગે દરરોજનું મેનુ બનાવેલ છે અને તે પ્રમાણે જ ભોજન આપવામાં આવે છે.
- (૩) મધ્યાહ્ન ભોજન બનાવતી વખતે કેલેરીની માત્રા તેમજ પ્રોટીનની માત્રાની યોગ્યતા અંગેની કાળજી લેવામાં આવે છે.

➤ **વાલીઓના અભિપ્રાયોના તારણો**

- (૧) શાળામાં મળતું ભોજન સ્વાદિષ્ટ હોય છે.
- (૨) શાળામાં અપાતું ભોજન પૂરતા પ્રમાણમાં હોય છે.
- (૩) બાળકને દરરોજ લીલા શાકભાજી ખાવામાં અપાય છે.

ફલિતાર્થ :

પ્રત્યેક સંશોધન અનેક મર્યાદાઓને આધિન રહીને હાથ ધરાતું હોય છે. પ્રસ્તુત સંશોધન પણ આવી જ મર્યાદાને સ્વીકારીને હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. આ સંશોધન આખરી ન હોઈ શકે ભવિષ્યમાં પણ આ પ્રકારના સંશોધનો હાથ ધરવામાં આવે તો શાળામાં ચાલતી મધ્યાહ્ન ભોજન યોજનાનો દરેક બાળક લાભ લઈ તેમની શૈક્ષણિક કારકિર્દીને ગુણવત્તાલક્ષી બનાવી આગળ ધપાવી શકશે. પ્રસ્તુત સંશોધનના પરિપ્રેક્ષ્યમાં સંશોધકે ભાવિ સંશોધન માટેના ક્ષેત્રોનો નિર્દેશ કરવાનો પ્રયત્ન કરેલ છે.

જિલ્લામાં આવેલ નગર પાલિકાની શાળાઓમાં પણ મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના અંગે સંશોધન હાથ ધરી શકાય.

- મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના સંદર્ભ કેળવણી નિરીક્ષકોના અભિપ્રાયો અંગે સંશોધન હાથ ધરી શકાય.
- જિલ્લામાં આવેલ બાકી રહેલ શાળાના આચાર્યો પાસે પણ તેમના અભિપ્રાયો અંગે સંશોધન હાથ ધરી શકાય.

(૮) છઠ્ઠા ધોરણના ગણિતની ક્ષમતાલક્ષી સિદ્ધિ કસોટીની રચના અને
યથાર્થીકરણ

વર્ષ -૨૦૦૭

સંશોધક

રશ્મિકાંતભાઈ એમ. પટેલ

લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

શિક્ષણશાસ્ત્ર ભવન, ભાવનગર યુનિવર્સિટી અને જી.સી.આર.ટી, ગાંધીનગરનાં સઘન માર્ગદર્શન અને નેતૃત્વ હેઠળ વર્ષ ૧૯૯૮-૯૯ માં જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનોના વ્યાખ્યાતાઓએ રચેલ પ્રમાણભૂત સિદ્ધિ કસોટીઓના આધારે રાજ્ય વ્યાપી સિદ્ધિ સર્વેક્ષણ પૂર્ણ કર્યું હતું. તેના અનુસંધાને વર્ષ ૨૦૦૦-૦૧, ૨૦૦૨-૦૩, ૨૦૦૪-૦૫માં રાજ્ય કક્ષાએ દરેક જિલ્લાના સહયોગથી સર્વેક્ષણાત્મક અભ્યાસ હાથ ધરીને ગુજરાતની પ્રાથમિક શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતા બાળકોની સિદ્ધિ જાણવામાં આવેલી. વર્ષ ૨૦૦૪-૦૫થી પ્રાથમિક શિક્ષણમાં સેમેસ્ટર પદ્ધતિ અમલમાં આવેલી છે. આથી આ પ્રયાસને આગળ ધપાવવા માટે ધોરણ ૩ થી ૬ ના ગણિત, પર્યાવરણ, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, ગુજરાતી, હિન્દી, અંગ્રેજી અને સામાજિક વિજ્ઞાનના નવા અભ્યાસક્રમને ધ્યાને રાખી પ્રથમ સત્રના પાઠ્યક્રમ આધારીત નવી પ્રમાણિત સિદ્ધિ કસોટીઓ બનાવવાની જરૂરીયાત વર્તાય. જે માટે જી.સી.આર.ટી, ગાંધીનગરના ચાર થી પાંચ ડાયેટના જૂથ (ઝોનવાર) બનાવી ધોરણ ૩ થી ૬ ના ઉપરોક્ત વિષયો માટે પ્રથમ સત્રની પ્રમાણિત સિદ્ધિ કસોટીઓ રચવાની કામગીરી કરવામાં આવી. જે અંતર્ગત ગુજરાતના ૪ ઝોન-ઉત્તરઝોન, મધ્યઝોન, સૌરાષ્ટ્રઝોન અને દક્ષિણઝોનમાંથી અનુક્રમે પાટણ, કઠલાલ, રાજકોટ અને નવસારી ડાયેટને ધોરણ ૩, ૫ અને ૬ ના ગણિત વિષયની ક્ષમતાલક્ષી પ્રમાણિત સિદ્ધિ કસોટી રચવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી.

જે અંતર્ગત ડાયેટ નવસારીને ધોરણ ૬ ગણિત વિષયની પ્રથમ સત્ર માટેની ક્ષમતાલક્ષી પ્રમાણિત સિદ્ધિ કસોટી રચવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી.

સમસ્યાકથન :

છઠ્ઠા ધોરણના ગણિતની ક્ષમતાલક્ષી સિદ્ધિ કસોટીની રચના અને યથાર્થીકરણ

અભ્યાસના હેતુઓ :

- (૧) ધોરણ ૬ ગણિત વિષયની ક્ષમતાલક્ષી સિદ્ધિ કસોટીની રચના કરવી.
- (૨) ધોરણ ૬ ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનું યથાર્થીકરણ કરવું.

નમૂના પસંદગી :

જિલ્લાની પસંદગી :

સમગ્ર ગુજરાતને ચાર ઝોનમાં (ઉત્તરઝોન,મધ્યઝોન,સૌરાષ્ટ્રઝોન તથા દક્ષિણઝોન) વહેંચીને, દરેકમાંથી એક જિલ્લાના ડાયેટને પસંદ કરવામાં આવ્યું. જેની વિગતો આ મુજબ છે.

ઉત્તરઝોન - પાટણ

મધ્યઝોન - કઠલાલ

સૌરાષ્ટ્રઝોન - રાજકોટ

દક્ષિણઝોન - નવસારી

આ કસોટીઓ આપવામાં આવી હતી. સમાંતર સ્વરૂપની ત્રણ સિદ્ધિ કસોટીઓ એક શાળામાંથી પસંદ થયેલ ૩૦ વિદ્યાર્થીઓને આ મુજબ આપવામાં આવી હતી.

કસોટીઓનું સ્વરૂપ	કુમાર	કન્યા	કુલ
A	૫	૫	૧૦
B	૫	૫	૧૦
C	૫	૫	૧૦
કુલ	૧૫	૧૫	૩૦

આ મુજબ પસંદ થયેલ ૪૦ શાળાઓમાં કસોટીઓ આપવામાં આવી હતી. એટલે કે કુલ ૧૨૦૦ વિદ્યાર્થીઓને A સ્વરૂપની ૪૦૦ વિદ્યાર્થીઓને, B સ્વરૂપની ૪૦૦ વિદ્યાર્થીઓને તથા ૪૦૦ વિદ્યાર્થીઓને C સ્વરૂપની કસોટી આપવામાં આવી હતી.

માહિતી પૃથકકરણની પ્રવિધિ :

ત્રણેય કસોટીઓ માટે પ્રત્યેક કલમનું પૃથકકરણ કરીને સરળતામૂલ્ય અને તારવણીમૂલ્ય શોધવામાં આવ્યું હતું.

માહિતીનું પૃથકકરણ કરવા માટે ડો. નવનીત રાઠોડ, નિવૃત્ત પ્રોફેસર શિક્ષણશાસ્ત્ર ભવન, ભાવનગર યુનિવર્સિટી દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ NRTVB કમ્પ્યુટર પ્રોગ્રામનો કરવામાં આવેલ. આલેખ સિદ્ધાંતના કલિર સાતત્ય અંક દ્વારા કસોટીની ઘટક યર્થાયતમ શોધવામાં આવી હતી. કસોટીની વિશ્વસનીયતા શોધવા માટે ક્રોનબેક આલ્ફા પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

તારણો અને ભલામણો (શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ)

પ્રસ્તુત અભ્યાસના અંતે પ્રાપ્ત થયેલ તારણો અને તે પરથી ભલામણોની વિગતો અત્રે પ્રસ્તુત છે.

તારણો :

પ્રસ્તુત અભ્યાસને અંતે પ્રાપ્ત થયેલ તારણો આ મુજબ હતાં.

- (૧) ક્ષમતાવિધાનોને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રમાણિત ક્ષમતાલક્ષી સિદ્ધિ કસોટીની રચના કરવામાં આવી હતી.
- (૨) કસોટીની કલમોનું સરળતામૂલ્ય ૦.૨૦ અને ૦.૮૦ ની વચ્ચેનું હતું જ્યારે તારવણીમૂલ્ય ૦.૪૫ કરતાં ઊંચું હતું. વ્યવહારુ સંજોગોને કારણે ફક્ત એક કલમ ૦.૮૫ સરળતામૂલ્યની પસંદ કરી છે.
- (૩) અંતિમ પ્રમાણિત કસોટીનો વિશ્વસનીયતા અંક (કોનબેક આલ્ફા) ૦.૮૭ હતો, જે કસોટીની ઊંચી વિશ્વાસનીયતા દર્શાવે છે.
- (૪) અંતિમ પ્રમાણિત કસોટીની ઘટક યથાયતા એક પરિમાણાત્મકતાના અંકની (Cliff's consistency Indice) "C"ની કિંમત ૦.૩૦ છે. જે દર્શાવે છે કે કસોટી એક કરતાં વધુ ઘટકની(અંકગણિત, બીજગણિત અને ભૂમિતિ) ચકાસણી કરે છે.

ભલામણો (શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ) :

પ્રસ્તુત સંશોધનને અંતે આ મુજબની ભલામણો કરવામાં આવે છે.

- (૧) માનાંકો પ્રસ્થાપિત કરવા દરેક ધોરણના દરેક વિષય માટે આ પ્રકારની ક્ષમતાલક્ષી સિદ્ધિ કસોટીઓની રચના અને યથાર્થીકરણ કરીને તેના માનાંક પ્રસ્થાપિત કરવા જોઈએ.
- (૨) પ્રશ્નબેંકની રચના ક્ષમતાલક્ષી મૂલ્યાંકન યોજનાને વિકસાવવા માટે પ્રત્યેક વિષયમાં ક્ષમતાલક્ષી પ્રશ્નબેંક બનાવવી જોઈએ.
- (૩) ધોરણ ૩ થી ૭ ના તમામ વિષયોની મૌખિક અને ક્રિયાત્મક પ્રમાણિત સિદ્ધિ કસોટીઓ તૈયાર કરવી જોઈએ.
- (૪) ધોરણ ત્રણથી સાતના તમામ વિષયોની મૌખિક અને ક્રિયાત્મક પ્રમાણિત સિદ્ધિ કસોટીઓ તૈયાર કરવી જોઈએ.

• વર્ષ ૨૦૦૭-૦૮ ના વર્ષમાં થયેલ સંશોધનો

(૯) નવસારી જિલ્લાના જલાલપોર અને વાંસદા તાલુકાના બાળકોની ધોરણ-૫ અને ધોરણ-૬ ના ગણિત વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૦૭-૦૮ સંશોધક
હેમંતભાઈ એસ.રાહોડ
લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

ગુજરાત રાજ્ય શૈક્ષણિક સુશોધન અને તાલીમ પરિષદ ગાંધીનગર દ્વારા ગુજરાત રાજ્યના બાળકોની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ચકાસવા અને જાણવા માટે કસોટી પ્રમાણિકરણ કાર્ય અર્થે લેવામાં આવેલ કસોટીના ડેટાનો ઉપયોગ કરી અધ્યતાએ GAP -5 અંતર્ગત પસુદ થયેલ તાલુકાઓ જલાલપોર અને વાંસદા તાલુકાના બાળકોની ગણિત વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિનો તુલનાત્મક અભ્યાસ હાથ ધરેલ છે. જે અંતર્ગત ધો-૫ અને ધો-૬ ના બાળકોની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ અને બંને તાલુકાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં રહેલ તફાવત જાણવા પ્રસ્તુત સંશોધન કાર્ય હાથ ધરેલ હતું.

હેતુઓ :

૧. જલાલપોર અને વાંસદા તાલુકાની ધો-૫ ગણિત વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિનો અભ્યાસ કરવો.
૨. જલાલપોર અને વાંસદા તાલુકાની ધો-૬ ગણિત વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિનો અભ્યાસ કરવો.
૩. સમગ્ર જૂથ વચ્ચે (ધોરણ -૫, ૬) કુમાર કન્યાની સિદ્ધિનો અભ્યાસ કરવો.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

૧. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વાંસદા અને જલાલપોર તાલુકો યાદચ્છીક નમૂનો પદ્ધતિ પસંદ કરવામાં આવેલ હતા.

૨. વર્ષ ૨૦૦૭-૦૮ ના વર્ષને લાગુ પાડેલ હતુ. યાદચ્છીક રીતે પસંદ કરેલ શાળાનુ જ લાગુ પાડી શકાશે.

નમૂનો :

જલાલપોર તાલુકાની ૦૬ શાળાના ૫૦ વિદ્યાર્થીઓ અને વાંસદા તાલુકાની શહેરી, ગ્રામ્ય પ્રમાણે ૬ શાળાના ૫૦ વિદ્યાર્થીઓ એટલે ૧૦૦ બાળકો નમૂના તરીકે પસંદ કરેલ.

ઉપકરણ :

જીસીઈઆરટી ગાંધીનગર દ્વારા GAP –5 કાર્યક્રમ અંતર્ગત પ્રશ્નપત્ર પ્રમાણીકરણ માટે તૈયાર કરવામાં આવેલ સમાંતર સ્વરૂપ પ્રશ્નપત્ર પૈકી પત્રકનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ : સર્વેક્ષણ

માહિતી વિશ્લેષણ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં GAP-5 અંતર્ગત પ્રશ્નપત્ર પ્રમાણીકરણ કાર્ય અર્થે લેવામાં આવેલ કસોટીના ડેટાનો ઉપયોગ કરી સરાસરી દ્વારા પૃથ્થકરણ કરી અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું.

તારણો :

૧. સમગ્ર જૂથના ધોરણ-૫ ગણિત વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પરત હતી.
૨. ધોરણ-૫ ગણિત વિષયમાં જલાલપોર તાલુકાના બાળકો વાંસદા તાલુકાના બાળકો કરતા ચઢિયાતા હતા.
૩. ધોરણ-૫ ના ગણિત વિષયમાં કુમાર અને કન્યાની સિદ્ધિ સમાન જોવા મળી હતી.
૪. સમગ્ર જૂથના ધોરણ -૬ ના ગણિત વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ૩૨% હતી.
૫. ધો-૬ માં જલાલપોર અને વાંસદાની બાળકોની ગણિત વિષયમાં શૈક્ષણિક સિદ્ધિ સમાન જોવા મળી હતી.
૬. ધો-૬ ગણિત વિષયની કુમાર કન્યાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ સમાન જોવા મળી.
૭. ધો-૫ ના ગણિતમાં ગ્રામ્ય વિસ્તારનાં બાળકો કરતાં શહેરી વિસ્તારના બાળકો ચઢિયાતા જણાયા જ્યારે ધો-૬ માં વિદ્યાર્થીઓની સિદ્ધિમાં સમાનતા જોવા મળી.

शैक्षिक इतिंतार्थी :

१. शिक्षकी माटे विषय वस्तु सज्जता तालीम योजवी जोईअे.
२. विद्यार्थीओ माटे गणित विषयना विशेष तासनुं आयोजन करवुं.
३. विद्यार्थीओ माटे समांतरे निदानात्मक उपचारत्मक कसोटी योजवी जोईअे अने मार्गदर्शन आपवु जोईअे.

(૧૦) નવસારી જિલ્લાના જલાલપોર અને નવસારી તાલુકાના નવ નિયુક્ત વિદ્યા સહાયકોની ગાણિતિક વિષય વસ્તુ સમજનો તુલનાત્મક અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૦૭-૦૮ સંશોધક
રશ્મીકાંત એમ. પટેલ
લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

ગણિત શિક્ષણની શરૂઆત સંખ્યા જ્ઞાનથી થાય છે ગણિતની પાયાની સંકલ્પના વધુ સ્પષ્ટ હોય તો આગળના ધોરણનું શિક્ષણ સરળ અને રસપ્રદ બની રહે વિદ્યાર્થીઓમાં સંકલ્પનાઓની સમજ વિકસાવવામાં શિક્ષકોની ભૂમિકા મહત્વની હોય છે. તેથી દરેક શિક્ષકોએ પોતે સંકલ્પના વિષય વસ્તુઓની સ્પષ્ટ રીતે આત્મસાત કરેલ હશે તો અસરકાર અને ગુણવત્તા સભર શિક્ષણ કાર્ય બની રહે. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખી સંશોધકે પ્રાયમિક શિક્ષકોની ગાણિતિક વિષય વસ્તુઓની સમજનો અભ્યાસ હાથ ધર્યો.

હેતુઓ :

૧. વિદ્યા સહાયકોની ગણિતની પાયાની વિષય વસ્તુની સમજનું સ્તર જાણવું.
૨. સમગ્ર જુથનું મુદ્દાવાર વિષય વસ્તુ સમજનું સ્તર જાણવું.
૩. વિદ્યા સહાયકોની વિષય વસ્તુ સમજનો લાયકાત / વિસ્તારની દ્રષ્ટિએ તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો.

વ્યાપવિશ્વ :

૧. નવસારી જિલ્લાના વર્ષ ૨૦૦૭-૦૮ માં જલાલપોર અને નવસારી તાલુકાના નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયક પૂરતો જ મર્યાદિત હતો.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનના પરિણામ નવસારી અને જલાલપોર તાલુકાના લાગુ પાડી શકાશે.

નમૂનો :

જલાલપોર તાલુકાના ૮૫ અને નવસારીના ૨૫ વિદ્યાસહાયકો કુલ ૧૨૦

ઉપકરણ :

સ્વરચિત વિષય વસ્તુ સમજ કસોટી તૈયાર કરવામાં આવી.

પદ્ધતિ : સર્વેક્ષણ

માહિતી વિશ્લેષણ :

માહિતી એકત્ર કરવા પસંદ કરેલ તાલુકાના નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોને વિષય વસ્તુ કસોટી બે તબક્કામાં આપવામાં આવે કસોટીના પ્રાપ્ત ઉત્તરપત્રની ચકાસણી કરી ગુણાંકન કરવામાં આવી અને મેળવેલ માહિતીનુ પૃથ્થકરણ અને અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું.

તારણ :

૧. ૭૫% કે તેથી વધુ ગુણ મેળવનાર ૩૬.૬૬%, ૫૦% કે તેથી વધુ અને ૭૫% કે તેથી ઓછા ગુણ મેળવનાર ૫૩.૩૩%, ૩૫% કે તેથી વધુ અને ૫૦% થી ઓછા ગુણ મેળવના ૧૦% હતા.
૨. વિદ્યાસહાયકોના સમગ્ર જુથે ૬૭.૦૨% ગુણ મેળવેલ હતા.
૩. ૪૬.૧૫% મુદ્દામાં / વિષય વસ્તુમાં ૭૫% કે તેથી વધુ ગુણ જોવા મળ્યા, ૧૩.૮૪% મુદ્દામાં/ વિષય વસ્તુમાં ૫૦% કે તેથી ઓછા ગુણ જોવા મળ્યા, ૪.૬૧% મુદ્દામાં / વિષય વસ્તુમાં ૨૫% કે તેથી ઓછા ગુણ જોવા મળ્યા.
૪. ધોરણ ૧૨ સાયન્સ વિષય ધરાવનારની ગાણિતિક વિષય વસ્તુ સમજ, આર્ટ્સના વિષય ધરાવનાર કરતાં ઘણી સારી હતી જ્યારે કોર્મસના વિષય ધરાવનારના ગાણિતિક વિષય વસ્તુ સમજ આર્ટ્સના વિષય ધરાવનાર કરતા ઘણી સારી છે.
૫. વિસ્તારની દ્રષ્ટિએ જોતા બન્ને તાલુકાના (જલાલપોર અને નવસારી) વિદ્યાસહાયકોની ગાણિતિક વિષય વસ્તુ સમજ સમાન જોવા મળી હતી.
૬. જાતિની દ્રષ્ટિએ જોતા સ્ત્રી વિદ્યાસહાયકો અને પુરુષ વિદ્યાસહાયકો ગાણિતિક વિષય વસ્તુ સમજ સમાન જોવા મળી હતી.

शैक्षणिक इलितार्थ :

१. वलदुसलडडको / शलकुकोनी गलषलतलक वलषड वसुतु सडड सुषु करवल अरुथे शैकुषलक तललीड करुडकुडनुओ आडुओऑन करी शकलड.
२. ललडकलतवलर वलषड वसुतु सडडडलं ऑुवल डणतु तऑलवत ऑटलडवल गलषलत वलषड वसुतुनल डलडलनल डुऑल आऑलरलत तललीडनुं आडुओऑन करी शकलड.
३. वलदुसलडडको / शलकुकोनी गलषलतीक वलषड सऑऑतल वऑलरवल डलटे सडुलंतरे वलषड सऑऑतल कसुुटीनुं आडुओऑन ललड ऑरी शकलड.
- ॡ. गलषलत डंडणनी रडनल करी वलवलष डुरवृतलओु ललड ऑरवी ऑुऑऑे.
- ड. गलषलतनी डलडलनी संकलुडनल सडड आऑलरलत सलऑलतुड वलकसलवडु ऑुऑऑे.

(૧૧)નવસારી જિલ્લાના ચીખલી કુમાર પ્રાથમિક શાળાનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૦૭-૦૮ સંશોધક
રાજેશભાઈ એમ. પટેલ
સિલેકચરર

પ્રસ્તાવના :

પ્રાથમિક શિક્ષણ બાળકેન્દ્રી અભિગમ ધ્યાનમાં રાખી પાઠ્યપુસ્તકમાં વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ આધારિત બાળકોના સર્વાંગી વિકાસ થાય તે માટે વર્ગખંડ પ્રવૃત્તિઓ અને મેદાનની પ્રવૃત્તિઓ શાળા કક્ષાએ કરાવવામાં આવે છે. શાળામાં ચાલતી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ થતી જોવા અને જાણવા મળી આ વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે પ્રયોગ, પ્રોજેક્ટ કાર્ય ગણિત વિજ્ઞાન પ્રદર્શન, સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમમાં, બાળ રમતો, શાળા ગુણવત્તા એવોર્ડ અંતર્ગત પ્રવૃત્તિઓ, ધોરણવાર શૈક્ષણિક સાધનો અને વર્ગ ખંડમાં ઉપયોગ જે બાળકોના સર્વાંગી વિકાસ માટેના શાળાકીય પ્રયાસો અન્ય શાળાને માર્ગદર્શન પ્રેરણારૂપ બની રહેશે.

હેતુઓ :

૧. શાળામાં ચાલતી સહ અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ અંગેની માહિતી મેળવશે.
૨. વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓની માહિતી મેળવશે. (વાર્ષિક પરિણામ)
૩. ધો. ૧ થી ૭ ના વિદ્યાર્થીઓની માહિતી મેળવશે.
૪. શાળાને મળેલ વિવિધ સહાય અંગે ભૌતિક સુવિધાઓ, લોક સહકારની માહિતી મેળવશે.

વ્યાપવિશ્વ અને નમૂનો :

ચીખલી તાલુકાની ચીખલી કુમાર પ્રા. શાળા

ઉપકરણ : સ્વચિત્ર અભિપ્રાયાવલી અને પત્રકો.

સંશોધન પદ્ધતિ : વ્યક્તિ અભ્યાસ

માહિતી વિશ્લેષણ :

સંશોધકો દસ્તાવેજ સાહિત્યમાંથી અને અભિપ્રાય દ્વારા મળેલ માહિતીને આધારે અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું.

તારણો :

૧. શાળામાં દર વર્ષે વિશિષ્ટ સહઅભ્યાસી પ્રવૃત્તિઓ થાય છે. આ પ્રવૃત્તિઓથી બાળકો અને શિક્ષકો સંતુષ્ટ જણાયા.
૨. કુમારશાળા ચીખલીમાં સ્કાઉટની પ્રવૃત્તિ ખૂબ જ સારી થતી જણાય.
૩. શિક્ષકો ધો.૧ થી ૪ અને ૫ થી ૭ ના નવા અભ્યાસક્રમ પ્રમાણે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ અને પ્રોજેક્ટ કાર્ય પણ કરવામાં આવે હતા.
૪. ધો.૧ થી ૭ માં વિષયવાર શૈક્ષણિક સાધનો પુરતા પ્રમાણમાં જોવા મળ્યા હતા.
૫. ચીખલી કુમાર પ્રાથમિક શાળાની દર વર્ષે લોક સહયોગ મળતો રહ્યો હતો.
૬. વર્ષ ૨૦૦૩-૦૪ થી ૨૦૦૫-૦૬ માં ધો.૭ માં ૧૦૦% પરિણામ પ્રાપ્ત કરેલ હતું.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

૧. પ્રાથમિક શિક્ષણ પ્રવૃત્તિ લક્ષી અને આનંદાયી તેમજ પ્રોજેક્ટ બેઈઝ લર્નિંગના એપ્રોચ મુજબ શાળામાં બાળકના સર્વાંગી વિકાસ માટે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ, પ્રયોગો, નિદર્શનો યોજાય એવા પ્રયત્ન આચાર્યશ્રી, શિક્ષણવિદો દ્વારા થવા જોઈએ.

• વર્ષ ૨૦૦૮-૦૯ ના વર્ષમાં થયેલ સંશોધનો

(૧૨)નવસારી જિલ્લા પંચાયતની શાળામાં બાળ મેળાનાં પ્રતિભાવનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૦૮-૦૯ સંશોધક
રાજેશભાઈ એમ. પટેલ
જી. લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

બાળકોનો સર્વાંગી વિકાસ એ શિક્ષણ પ્રક્રિયાનો હેતુ છે. શિક્ષણની ગુણવત્તાનો પાયો પ્રાથમિક શિક્ષણથી શરૂ થાય છે. આથી દરેક ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરતા વ્યક્તિનો વ્યવસાય પ્રત્યનો અભિગમ કેવો છે તે જાણવું ઘણું જરૂરી છે. શિક્ષણની સફળતા શિક્ષક પર આધારીત છે. વિદ્યાર્થીઓના માનસ પર શિક્ષકના પોતાનાં વ્યવસાય, વિષય પ્રત્યેના અભિગમની પ્રત્યક્ષ અસર પડે છે. આ અગત્યતાને ધ્યાને લઈ અધ્યેતાએ પ્રાથમિક શાળામાં કાર્ય કરતા વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોનાં વ્યવસાય પ્રત્યેના અભિગમ કેવા છે તે જાણવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનનાં હેતુઓ :

૧. વિદ્યાસહાયકનાં સમગ્ર જૂથનાં વ્યવસાય પ્રત્યેનાં અભિગમનો અભ્યાસ કરવો.
૨. પુરૂષ વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોનાં વ્યવસાય પ્રત્યેનાં અભિગમનો અભ્યાસ કરવો.
૩. સ્ત્રી વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોનાં વ્યવસાય પ્રત્યેનાં અભિગમનો અભ્યાસ કરવો.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

નવસારી જિલ્લામાંથી સહેતુક નમુના પસંદગી અંતર્ગત ફક્ત જલાલપોર તાલુકાનાં વિદ્યાસહાયક મિત્રોને નમુનામાં પસંદ કર્યા હતાં. જે પૈકી કુલ ૧૨૧ (૩૧ પુરૂષ, ૯૦ સ્ત્રી) વિદ્યાસહાયક મિત્રોએ અભિપ્રાયાવલી ભરી પરત કરી હતી.

ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં આધ્યેતાએ વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોના વ્યવસાય પ્રત્યેના અભિગમો પ્રાપ્ત કરવા માટે એક અભિપ્રાયાવલી સંરચના કરી હતી. અભિપ્રાયાવલીમાં ત્રિ-બિંદુ સ્કેલમાં કુલ ૧૦ વિધાન લીધા હતાં.

સંશોધન પદ્ધતિ : પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું.

માહિતી વિશ્લેષણ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં અધ્યેતાએ એક અભિપ્રાયાવલી તૈયાર કરી હતી. આ અભિપ્રાયાવલીમાં ઉત્તરદાતાએ દશવિલ પ્રતિચારોને નીચેની રીતે પૃથ્થકરણ કરવામાં આવ્યું

અભિપ્રાયોનાં વિધાનનાં ટકા, સરેરાશ ગુણભાર તથા અગ્રતાક્રમાંક આપવામાં આવ્યો.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં અધ્યેતાએ અભિપ્રાયાવલીનાં અભિપ્રાયો પરથી પૃથ્થકરણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનનામાં વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોના સમગ્ર જૂથના આધારે મુખ્ય તારણો નીચે મુજબ છે.

૧. વિદ્યાસહાયકને ઓછો પગાર આપવામાં આવે છે જેની તેમનાં કાર્ય પર નકારાત્મક અસર થતી નથી.
૨. શિક્ષક પગારને ધ્યાને લીધા વગર વિદ્યાર્થીઓને નિષ્ઠાપૂર્વક ભણાવતાં હોય છે.
૩. શિક્ષકની આર્થિક સધ્ધરતા અને તેની નિષ્ઠાને કાંઈ સબંધ નથી.
૪. જે વિદ્યાસહાયકને પાંચ વર્ષ બાદ પૂરો પગાર મળવા લાગે છે તે પહેલાં કરતાં વધુ સારું કામ કરતા નથી.
૫. વિદ્યાસહાયકને અપાતા આ ફિક્સ પગારને કારણે પ્રતિભાવંત શિક્ષકો શિક્ષણનાં વ્યવસાયમાં જોડાતાં નથી.
૬. વિવિધ ગણતરી જેવી કામગીરીઓ વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોને વધારાનું મહેનતાણું આપીને શાખા સમય દરમ્યાન કરાવવામાં આવે ત્યારે વિદ્યાર્થીઓના શિક્ષણની વૈકલ્પિક વ્યવસ્થા અવશ્ય કરવી જોઈએ. આ સમય દરમ્યાન વિદ્યાર્થીઓ સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓમાં રોકાયેલ રહે તેવું આયોજન કરવું જોઈએ.
૭. શિક્ષકના વ્યવસાયમાં અન્ય વ્યવસાય કરતા ઘણો આનંદ મળે છે.

૮. શિક્ષક તરીકેની નોકરી સ્વીકારનાર પહેલેથી જ શિક્ષક તરીકેની નોકરી કરવાની ઈચ્છા હોય છે.
૯. પુરૂષ વિદ્યાસહાયક શિક્ષકો અને સ્ત્રી વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોના સ્વતંત્ર જૂથના અભિપ્રાયો સમગ્ર જૂથના અભિપ્રાયોને મોટે ભાગે મળતા આવતા હતા.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

૧. વિદ્યાસહાયક શિક્ષકો પગારને ધ્યાને લીધા વગર નિષ્ઠાથી શિક્ષણકાર્ય કરે છે.
૨. શિક્ષકની આર્થિક સધ્ધરતા અને તેની નિષ્ઠાને કાંઈ સબંધ નથી.
૩. શિક્ષકના વ્યવસાયમાં અન્ય વ્યવસાય કરતા ઘણો આનંદ મળે છે.

(૧૩) નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની જિલ્લા પંચાયત તેમજ નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ, નવસારીની પ્રાથમિક શાળાઓમાં ઈકો કલબ અંતર્ગત થયેલ પ્રવૃત્તિનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૦૮-૦૯ સંશોધક
હેમંતભાઈ એસ. રાહોડ
જી. લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

માનવીએ પોતાની સુખ સુવિધા માટે જંગલોનું અને વૃક્ષોને નુકશાન કર્યું છે. તેનાથી અન્ય પ્રાણીઓ, પશુ-પક્ષીઓની જાતિ ભયમાં આવી જાય છે. અને ઘણી લુપ્ત થઈ છે. વર્તમાન સમયની જેમ જ પર્યાવરણનો બગાડ, વૃક્ષ છેદન ચાલુ રહેશે તો આવનારા દિવસો વધુ કષ્ટદાયી બનશે. આ બાબતનું ધ્યાને લઈ વિશ્વ સ્તરે પર્યાવરણની જાળવણી, વૃક્ષ ઉછેર માટે લોકોમાં અને યુવાનોમાં આ અંગે જાગૃતિ આવે અને પર્યાવરણનું જતન અને સંરક્ષણ કરે તેવા પ્રયાસો થાય છે. આ કાર્યક્રમને હજ આગળ વધારી પ્રાથમિક કક્ષાએથી જ બાળકોમાં પર્યાવરણમાં સભાનતા આવે તે માટેના પ્રયાસો બે વર્ષથી થઈ રહ્યા છે. જેથી ઈકો કલબ અંતર્ગત શાળા કક્ષાએ થયેલ પ્રવૃત્તિઓ જાણી તેને સારી રીતે આગળ વધારી શકાય તે માટે આ સંશોધન ઉપયોગી બની રહેશે.

હેતુઓ :

૧. નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની જિલ્લા પંચાયત તેમજ નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ, નવસારીની પ્રાથમિક શાળાઓમાં ઈકો કલબ અંતર્ગત થયેલ પ્રવૃત્તિની માહિતી મેળવવી.
૨. શાળા કક્ષાએ થયેલ પ્રવૃત્તિઓની માહિતી મેળવી વિવિધ કક્ષાએ ઉપયોગ કરવો.
૩. શહેરી વિસ્તારની શાળાઓ અને ગ્રામ્ય વિસ્તારની શાળામાં થયેલ પ્રયાસો જાણવા.
૪. શહેરી વિસ્તારની શાળાઓ અને ગ્રામ્ય વિસ્તારની શાળામાં થયેલ પ્રવૃત્તિની અસરકારકતા જાણવી.
૫. આ કાર્યક્રમને આગળ વધારવા તથા અસરકારકતા માટે સૂચનો મેળવવા.

વ્યાપવિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી તાલુકાની જેમાં જિલ્લા પંચાયત હસ્તકની ૮૪ અને નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ, નવસારી શહેરી વિસ્તારની ૨૧ શાળાઓની પસંદગી સહેતુક નમુના પદ્ધતિ થી કરવામાં આવી હતી.

ઉપકરણ : સંશોધકે તૈયાર અભિપ્રાયાવલીનો ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ છે.

સંશોધનપદ્ધતિ : સર્વેક્ષણ પદ્ધતિ

વિશ્લેષણ પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં અભિપ્રાયાવલિ પ્રાપ્તાંકો પરથી અંકશાસ્ત્રીય પદ્ધતિ નો ઉપયોગ કરીને ટકાવારી શોધવામાં આવી તથા વિવિધ સ્તરે તુલનાત્મક અર્થઘટન કરવામાં આવેલ છે. જે વિગત નીચે મુજબ છે.

તારણો : પ્રસ્તુત સંશોધનના મુખ્ય તારણો નીચે પ્રમાણે હતા.

૧. પ્રાથમિક શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ પ્રવૃત્તિ કરાવવાથી પર્યાવરણના પ્રદુષણમાં ઘટાડો લાવવામાં વિદ્યાર્થીઓ ઉપયોગી બની શકે છે.
૨. પ્રાથમિક શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ સંબંધી પ્રવૃત્તિ કરાવવાથી શાળાના ધોરણ પ થી ૭ ના વિદ્યાર્થીઓમાં પર્યાવરણ સંબંધી જાગૃતિ લાવી શકાય છે.
૩. પ્રાથમિક શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત ઔષધિબાગની રચના કરવામાં આવેલ છે. જેમાં તુલસી, અરડુસી, એલચો, કુંવારપાઠું જામી, કુદીનો તેમજ હાડ સાંકળ, મધુનાસીની, લીલી ચા, દમવેલ વગેરે જેવી ઔષધિઓનું સંવર્ધન કરવામાં આવેલ છે.
૪. પ્રાથમિક શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત ઔષધિબાગની રચના કરવામાં આવેલ છે. જેનો વિવિધ રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવેલ છે.
૫. શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત શાળાઓમાં સ્વસ્થ જમીનની રચના કરવાની પ્રવૃત્તિ ઓછી જોવા મળેલ છે.
૬. શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત ઓછી શાળાઓમાં કિચન ગાર્ડન તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. જેથી તેનો ઉપયોગ કરેલ જોવા મળતો નથી.
૭. કંપોઝ ખાતર તૈયાર કરવામાં ઉપયોગી વસ્તુઓના નામ જણાવી શક્યા.
૮. શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત જે પ્રવૃત્તિ કરાવવાની થાય છે તે માટે મળતી સહાય પૂરતી છે.

૯. શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત ઔષધિઓને લગતા છોડનું વાવેતર વધુ કરવામાં આવેલ છે.
૧૦. શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત વિવિધ પ્રકારની વિશેષ પ્રવૃત્તિ થયેલ જોવા મળી. જેમાં મુખ્યત્વે વક્તૃત્વ સ્પર્ધા, નિબંધ, ચિત્રસ્પર્ધા, વૃક્ષારોપણ અને તેની જાળવણીની લગતી પ્રવૃત્તિ વિશેષ જોવા મળી અને તેમાં શાળા કક્ષાએ ૫ થી ૭ નાં વિદ્યાર્થીઓને સાંકળવામાં આવ્યા હતા.
૧૧. પ્રાથમિક શાળાઓમાં વિદ્યાર્થીઓમાં પક્ષીઓ પ્રત્યે પ્રેમ અને આદર વધે તે માટે અક્ષયપાત્ર, પક્ષી અંક બનાવવો, પક્ષી માટે અનાજ લાવવું વગેરે જેવી પ્રવૃત્તિ થાય છે.
૧૨. શાળાઓમાં સફાઈ માટે આયોજન થયેલ છે જેમાં શાળાની મહાસફાઈ, મેદાનસફાઈ અને સફાઈ સમિતિની રચના વગેરે કરવામાં આવેલ છે.
૧૩. વિદ્યાર્થીઓમાં મૂલ્યનું જતન થાય તે માટે ખોયા પાયા, આજનું ગુલાબ, અક્ષયપાત્ર વગેરે જેવી પ્રવૃત્તિ કરવામાં આવેલ છે.
૧૪. શાળાઓમાં શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં વૃક્ષ પ્રત્યે આદર અને પ્રેમ જન્મે તે માટે શાળામાં બાગની રચના વિવિધ વનસ્પતિની ઓળખ વગેરે જેવી પ્રવૃત્તિ કરવામાં આવેલ છે.
૧૫. તમામ શાળાઓમાં નિર્મળ શાળા અંગેની પ્રવૃત્તિ થયેલ છે, જેમાં શાળાની મહાસફાઈ, આરોગ્ય તપાસણી વગેરે જેવી પ્રવૃત્તિ કરવામાં આવેલ છે.
૧૬. નજીકના પર્યાવરણ સ્થળની મુલાકાત ન લેવામાં આવી.
૧૭. શાળામાં પર્યાવરણ જાગૃતિ સંબંધી વિશેષ જાણકારી ધરાવનાર નિષ્ણાંતોને આમંત્રણ આપવામાં આવેલ નથી.

ફલિતાર્થ :

૧. શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત શાળાઓમાં સ્વસ્થ જમીનની રચના અંગેની પ્રવૃત્તિ થાય અને તેનાથી થતા ફાયદાથી વિદ્યાર્થીઓને અવગત કરવા જોઈએ.
૨. શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત કીચન ગાર્ડન તૈયાર થાય અને તેનો ઉપયોગ વધે તેવું આયોજન થવું જોઈએ અને મધ્યાહન ભોજનમાં તેનો ઉપયોગ વધવો જોઈએ.
૩. શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત ઔષધિને લગતા છોડનો વાવેતર વધુ કરવામાં આવેલ છે પરંતુ તેના ઉપયોગ અને ઓળખ અંગેની જાણકારી વિદ્યાર્થીઓને વધુ મળવી જોઈએ.
૪. શાળાઓમાં ઈકો ક્લબ અંતર્ગત વિદ્યાર્થીઓને વિવિધ પ્રકારનું પ્રોજેક્ટ કામ, આપવું જોઈએ.
૫. નજીકના પર્યાવરણ સ્થળની મુલાકાત શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા અવશ્ય લેવી જોઈએ.
૬. શાળામાં પર્યાવરણ જાગૃતિ સંબંધી વિશેષ જાણકારી ધરાવનાર નિષ્ણાંતોને આમંત્રણ આપવું જોઈએ અને તેના સૂચનોનું અમલીકરણ થવું જોઈએ.

(૧૪) નવસારી તાલુકાની સિસોદરા (આરક) પ્રાથમિક શાળાનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૦૮-૦૯

સંશોધક

રાજેશભાઈ એમ. પટેલ

લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

પ્રાથમિક શિક્ષણ ક્ષેત્રે ગુણવત્તા સંદર્ભે સતત પ્રયત્નો થતા રહ્યા છે. શિક્ષણ જગતમાં નવિન પ્રયોગો, કોમ્પ્યુટર, ટી.વી. જેવા માધ્યમોથી ઈ-ગ્રામ યોજના દ્વારા શાળા અને ગામનું જોડાણ થઈ રહ્યું છે. આ સાથે પ્રાથમિક શિક્ષણના નૂતન પ્રવાહો જેવા કે લોકસહયોગ, બહુશ્રેણીય શિક્ષણ, વૈકલ્પિક શિક્ષણ, તારુણ્ય શિક્ષણ, સંકલિત શિક્ષણ, નિરક્ષરતા નિવારણ, પ્રોજેક્ટબેઝ્ડ લર્નિંગ, કન્યા માટે મિનામંચ, એડપ્સ કાર્યક્રમો, સ્કાઉટ ગાર્ડ મુખ્ય છે. આ બધા નવતર પ્રવાહોની તાલીમ ડાટે અને સર્વ શિક્ષા અભિયાન મિશન દ્વારા અપાય છે. આ તાલીમનો વર્ગખંડમાં કેટલો ઉપયોગ થાય છે તે જાણવા માટે આ શાળાનો વ્યક્તિ અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવ્યો.

હેતુઓ :

૧. શાળામાં ધોરણ ૧ થી ૭ ના વિદ્યાર્થીઓની માહિતી મેળવશે.
૨. ધોરણ ૧ થી ૭ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિની માહિતી મેળવશે.
૩. શાળાના કર્મચારીઓની માહિતી મેળવશે.
૪. શાળામાં મળેલ વિવિધ સહાય અંગે ભૌતિક સુવિધાઓની માહિતી મેળવશે.
૫. શાળાએ છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં લોક સહયોગની માહિતી જાણશે.
૬. શાળામાં ચાલતી સહ અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ અંગે માહિતગાર થશે.

વ્યાપવિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાની જલાલપોર તાલુકાની સિસોદરા (આરક) પ્રાથમિક શાળા એજ નમૂનો અને વ્યાપ વિશ્વ તરીકે પસંદ કરેલ હતો.

ઉપકરણ : સંશોધકે સ્વરચિત અભિપ્રાયાવલી અને માહિતી પત્રક.

સંશોધનપદ્ધતિ : વ્યક્તિ અભ્યાસ

વિશ્લેષણ પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકે શાળામાં જઈ પાંચ વર્ષમાં શૈક્ષણિક માહિતી પત્રક તૈયાર કરી વર્ગખંડમાં શિક્ષકો અને બાળકો દ્વારા તૈયાર કરેલ પ્રોજેક્ટ કાર્યની ચકાસણી કરવામાં આવી અને શાળામાં ચાલતી સહ અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ અંગે શિક્ષકોનાં મંતવ્ય મેળવી આ માહિતીનું પૃથક્કરણ કરવામાં આવ્યું.

તારણો : પ્રસ્તુત સંશોધનના મુખ્ય તારણો નીચે પ્રમાણે હતા.

૧. વર્ષ ૨૦૦૭-૦૮ માં કુમાર-૧૩૭ કન્યા-૧૧૮ જે બાળકોની સંખ્યા જળવાય રહેલી જણાય.
૨. વર્ષ ૨૦૦૩-૦૪ માં ૬૦ બાળકોએ ધોરણ-૬ માં પ્રવેશ કર્યો એટલે કે ૦૮ બાળકો સ્થળાંતર કરેલ હતો.
૩. ધોરણ-૧ અને ધોરણ-૨ માં સ્થળાંતરનું પ્રમાણ વધુ જોવા મળ્યું.
૪. વર્ષ ૨૦૦૩-૦૪ થી ૨૦૦૭-૦૮ માં શાળાનું પરિણામ ૯૩.૮૬ % મેળવેલ હતું.
૫. વર્ષ ૨૦૦૫-૦૬ માં ધોરણ ૧ થી ૬ માં ૧૦૦% પરિણામ જ્યારે ધોરણ-૭ માં ૮૫% મેળવેલ હતું.
૬. વર્ષ ૨૦૦૭-૦૮ માં ધોરણ ૧ થી અને ધોરણ-૭ માં ૧૦૦% જ્યારે ધોરણ-૨ માં ૮૯.૬%, ધોરણ-૩ માં ૯૪.૭%, ધોરણ-૪ માં ૯૭.૬% અને ધોરણ-૬ માં ૯૨.૩% મેળવેલ હતું.
૭. સિસોદરા (આરક) પ્રાથમિક શાળાને સતત દર વર્ષે લોક સહયોગ ખૂબ જ સારો મળતો રહ્યો છે.
૮. ધોરણ-૧ થી ૭ માં શિક્ષણ આવૃત્તિ અને પાઠ્યપુસ્તકના આધારે દરેક ધોરણમાં પ્રોજેક્ટ કાર્ય ખૂબ જ સારા કરાવવામાં આવેલ હતા.
૯. શાળામાં બાહ્ય વાતાવરણ ઘણું જ સારું જેમાં ક્રિડાગણ, ઔષધ વિભાગ, ઈકોક્લબ જેવી સહ અભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ ખૂબ જ સારી થતી જોવા મળી.
૧૦. શાળાના વિકાસમાં અનેક બાળકોનો સર્વાંગી વિકાસ થાય તે માટે શાળામાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે રમત-ગમત, બા Iપરીક્ષાઓ, ક્વિઝ, વર્ગ સુશોભન, સ્ટેશનરી, પ્રવાસ બાગબાની, ગણવેશ, અક્ષયપાત્ર, પ્રમાણિકપેટી, સ્વચ્છતા જેવી પાયાના ગુણોનો વિકાસ કરવામાં આવે છે. આવી પ્રવૃત્તિઓની શિક્ષકો અને બાળકો સંતુષ્ટ જોવા મળ્યા હતા.

इललतलरुथ :

१. शलणलडलं डललतुी वरुगडुंडनी डुरवृत्तलओु अने सडु अडुडुडुडु डुरवृत्तलओु नलडडुडुडु डुतुी रडे अे डुरुरी ऐे.
२. शलणलनल आरुडुडुडु अने शलकुडुओे लुकसडुडुडु डेणववल डलटे शलणलकुरीडु सडुअडुडुडु डुरवृत्तलओु दरडुडुडुडु वलली डुंडण, VEC, MAT, PTA नलं सडुडुडु तेडुडु डुलणकुडुनलं वललीने डुललवी शणल अने सडुडुडुडु नकुडु ललववलनु डुरडुतुन कुडुवु डुओुडुडुडु.

(૧૫) નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક શાળાનાં વિદ્યાર્થીઓનો શૈક્ષણિક સિદ્ધિ
(દ્વિતિય સત્ર) ૨૦૦૮-૨૦૦૯

વર્ષ -૨૦૦૯

સંશોધક

શ્રીમતી રશ્મિબેન એમ ત્રિવેદી

ઈ.ચા. પ્રાચાર્ય

પ્રસ્તાવના :

શિક્ષણ એ માનવશક્તિનાં સશક્તિકરણની પ્રક્રિયા છે. પ્રાથમિક શિક્ષણ અને સમગ્ર શિક્ષણન પ્રક્રિયાનો પાયો છે. પ્રાથમિક શિક્ષણને ગુણવત્તાસભર બનાવવા માટે ૨૦મી સદીનાં અંતિમ દશકામાં ક્ષમતાલક્ષી અભિગમ ઉપર આધારિત પાઠ્યપુસ્તકો અમલીકૃત બન્યાં છે. એ સમય દરમિયાન ભાર વિનાનું ભણતર અને ઉલ્લાસમય શિક્ષણ જેવા અભિગમો પ્રચલિત બન્યાં છે. જૂન-૧૯૯૫ થી રાજ્યભરમાં અમલીકૃત બનેલ ક્ષમતાલક્ષી અભ્યાસક્રમની અસરકારકતા ચકાસવા પ્રમાણભૂત સિદ્ધિ કસોટીની આવશ્યકતા હતી. તેના અનુસંધાનમાં વર્ષ : ૨૦૦૦-૦૧ માં જિલ્લા કક્ષાએ બીજો સર્વેક્ષણ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. વર્ષ : ૨૦૦૨-૦૩ માં જિલ્લા કક્ષાએ ત્રીજો અભ્યાસ થયો હતો અને વર્ષ : ૨૦૦૪-૨૦૦૫ માં જિલ્લા કક્ષાએ ચોથો અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. સૈના માટે ગુણવત્તાસભર શિક્ષણનાં લક્ષ્યાંકોને સિદ્ધિ કરવાં માટે સતત સિદ્ધિ સર્વેક્ષણ થાય તે જરૂરી હતું. વિશ્વકક્ષાએ અમેરિકામાં પણ એન.એ.ઈ.પી. અંતર્ગત સિદ્ધિનું સર્વેક્ષણ થઈ રહ્યાં છે. જિલ્લા સિદ્ધિનું પ્રવર્તમાન સ્તર અને વિષયવાર કઠિનબિંદુઓ જાણી જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન પોતાના સેવાકાલીનનાં કાર્યક્રમને જરૂરિયાતલક્ષી બનાવી શકે છે. પ્રવર્તમાન સિદ્ધિસ્તર અને અપેક્ષિત સિદ્ધિ લક્ષ્યાંકો વચ્ચેનાં અંતરને જાણીને પ્રતિવર્ષ સિદ્ધિ લક્ષ્યાંક નિર્ધારિત કરી યોજનાબદ્ધ રીતે ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષણનાં સાર્વત્રિકરણનાં લક્ષ્યાંકને પ્રાપ્ત કરી શકાય તે માટે, શિક્ષણશાસ્ત્ર ભવન, ભાવનગર યુનિવર્સિટી અને જી.સી.ઈ.આર.ટી, ગાંધીનગરનાં સઘન માર્ગદર્શન અને નેતૃત્વ હેઠળ વર્ષ ૨૦૦૬-૨૦૦૭ થી ૨૦૦૭-૨૦૦૮ દરમિયાન જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનના વ્યાખ્યાતાઓએ ધોરણ ૩ થી ૬ નાં ૨૦ વિષયો (ધોરણ ૩ અને ૪ ના ગુજરાતી, ગણિત અને પર્યાવરણ અને ધોરણ ૫ અને ૬ ના ગુજરાતી, ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, સામાજિક વિજ્ઞાન, અંગ્રેજી, હિન્દી અને સ્વા અને શારીરિક શિક્ષણ) ની પ્રમાણભૂત સિદ્ધિ કસોટીની રચના કરી હતી. જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનના વ્યાખ્યાતાઓએ પ્રમાણભૂત સિદ્ધિ કસોટીનાં આધારે વર્ષ ૨૦૦૮-૨૦૦૯ માં દ્વિતિય સત્રના અભ્યાસક્રમને ધ્યાનમા રાખી ધોરણ ૩ થી ૬ ના ૨૦ વિષયો માટે પાંચમો રાજ્યવ્યાપી સિદ્ધિ સર્વેક્ષણ હાથ ધરવામા આવ્યો હતો.

શિર્ષક :

નવસારી જિલ્લાનાં પ્રાથમિક શાળાનાં વિદ્યાર્થીઓનો શૈક્ષણિક સિદ્ધિ (દ્વિતિય સત્ર)

૨૦૦૮-૦૯

અભ્યાસનાં હેતુઓ :

જી.સી.ઈ.આર.ટી. ગાંધીનગર દ્વારા રાજ્યની પ્રાથમિક શાળાઓના બાળકોની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ સર્વેનું કાર્ય ૧૯૯૮-૯૯ થી આરંભાયેલા સંશોધન શ્રેણીની પાંચમી કડીના આ સંશોધનના હેતુઓ નીચે મુજબના હતા.

- (૧) જિલ્લાનાં ત્રીજા થી છઠ્ઠા ધોરણમાં ભણતાં વિદ્યાર્થીઓની વિવિધ વિષયોની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ જાણવી.
- (૨) તાલુકા કક્ષાએ પ્રાથમિક શાળાનાં વિદ્યાર્થીઓની ધોરણવાર વિષયવાર સિદ્ધિ જાણવી.
- (૩) જિલ્લા કક્ષાએ ધોરણવાર, વિષયવાર કઠિનબિંદુઓ જાણવા.
- (૪) તાલુકા કક્ષાએ ધોરણવાર, વિષયવાર કઠિનબિંદુઓ જાણવા.
- (૫) વર્ષ ૧૯૯૮-૯૯ ની રાજ્ય કક્ષાની તથા ૨૦૦૦-૦૧, ૨૦૦૨-૦૩, ૨૦૦૪-૫ ની વલસાડ-નવસારી જિલ્લાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ સાથે નવસારી જિલ્લાની વર્ષ ૨૦૦૮-૦૯ ની શૈક્ષણિક સિદ્ધિની તુલના કરવી.
- (૬) વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ અને તેમની જાતીયતા (Gender) વચ્ચે તાલુકા જિલ્લા કક્ષાએ સંબંધ તપાસવો.

નમૂનો :

નમૂના પસંદગી માટે બહુસોપાનો નિદર્શન પદ્ધતિને અનુસરવામાં આવી હતી. પ્રથમ સોપાનમાં તાલુકાવાર ૫ થી ૬ સી.આર.સી. પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા. બીજા સોપાનમાં એ જ પ્રક્રિયા દ્વારા પસંદ થયેલ સી.આર.સી.માંથી શાળાઓની પસંદગી થઈ હતી. પ્રત્યેક તાલુકાનાં ધોરણ અનુસાર ૧૦૦ (૫૦ કુમાર અને ૫૦ કન્યા) વિદ્યાર્થીઓ પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા. પસંદગી વખતે જાતિનાં ચલનો ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા. જિલ્લાની કુલ પાંચ તાલુકાઓની ૨૫ શાળાઓનાં કુલ ૨૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ હતા. જે પૈકી ૧૦૦૦ કુમારો અને ૧૦૦૦ કન્યાઓ હતી.

પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લાની સરકારી પ્રાથમિક શાળાઓના ધોરણ ૩ થી ૬ ના વિદ્યાર્થીઓના વિવિધ વિષયોની દ્વિતિય સત્રની સિદ્ધિનું માપન કરવામાં આવેલ છે. એટલે આ સંશોધન સર્વે પ્રકારનું છે.

ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માહિતી એકત્રિકરણ માટે જી.સી.ઈ.આર.ટી.,ગાંધીનગર અને ભાવનગર યુનિવર્સિટીના સબળ માર્ગદર્શન હેઠળ રાજ્યનાં જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનનાં વ્યાખ્યાતાઓ દ્વારા વર્ષ ૨૦૦૭-૦૮ દરમિયાન તૈયાર કરવામાં આવેલ દ્વિતિય સત્રની પ્રમાણિત સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. શિક્ષણશાસ્ત્રભવન ભાવનગર યુનિવર્સિટી અને જી.સી.ઈ.આર.ટી.ના સઘન માર્ગદર્શન હેઠળ ધોરણ ૩ અને ૪ ના નવા અભ્યાસક્રમ અને વર્ષ ૨૦૦૪-૨૦૦૫ થી પ્રાથમિક શિક્ષણમા અમલમાં આવેલ સેમેસ્ટ પદ્ધતિને ધ્યાનમાં રાખી વર્ષ ૨૦૦૬-૨૦૦૭ માં ધોરણ-૪ નાં તમામ વિષયોની દ્વિતિયસત્રના અભ્યાસક્રમ આધારીત સિદ્ધિ કસોટીની રચના કરવામાં આવી હતી. વર્ષ ૨૦૦૭-૨૦૦૮માં ધોરણ-૫ અને ધોરણ-૬ ના ૬ વિષયો (ગુજરાતી, ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, સામાજિક વિજ્ઞાન, અંગ્રેજી અને હિન્દી) નો નવો અભ્યાસક્રમ અમલમાં આવતા ધોરણ-૫ અને ધોરણ-૬ વિષયો અને ધોરણ-૩ અને ધોરણ-૪ ના તમામ વિષયોના પ્રથમસત્રના અભ્યાસક્રમને ધ્યાને રાખી સિદ્ધિ કસોટીની રચના કરવામા આવી હતી. એજ વર્ષે ધોરણ-૫ અને ધોરણ-૬ ના ૬ વિષયો માટે દ્વિતિય સત્રના અભ્યાસક્રમને ધ્યાને રાખી સિદ્ધિ કસોટીની રચના કરવામા આવી હતી.

આ સિદ્ધિ કસોટીની રચના નીચેની પ્રક્રિયાને અનુસરી કરવામા આવી હતી. સૌ પ્રથમ ગુજરાતના તમામ જિલ્લાઓને ૬ જોનમાં વહેંચી દેવામા આવ્યા હતા.

માહિતી એકત્ર કરવાની પ્રક્રિયા :

પ્રસ્તુત અભ્યાસક્રમમાં માહિતી એકત્ર કરવા માટે નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શાળાનાં આચાર્યોને અને સી.આર.સી. કો-ઓર્ડિનેટરની એક દિવસની બેઠક બોલાવવામાં આવી હતી. આ બેઠકમાં તેઓને પ્રસ્તુત અભ્યાસનાં હેતુઓથી વાકેફ કરી અભ્યાસની અગત્ય સમજાવવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ કસોટી સંચાલન કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતોની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી અને લેખિત નોંધ પણ આપવામાં આવી હતી.

કસોટી લેવા અંગેનું સમયપત્રક શિક્ષકો સાથે ચર્ચા કરી નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ ભવનનાં વ્યાખ્યાતાઓ, સી.આર.સી.કો-ઓર્ડિનેટર તથા શિક્ષકમિત્રો સાથે મળીને નિયત કસોટી પ્રક્રિયાનાં મોનીટરીંગની વ્યુહરચના નક્કી કરી હતી. તા. ૧૭/૦૩/૨૦૦૯ થી ૨૧/૦૩/૨૦૦૯ દરમિયાન વ્યવસ્થિત કસોટી સંચાલન અને મોનેટરીંગ દ્વારા માહિતી એકત્ર કરવામાં આવી હતી.

માહિતી વિશ્લેષણ :

વિદ્યાર્થીઓએ આપેલા ઉત્તરોનું ગુણાંકન તાલુકાના શિક્ષકો દ્વારા કરાવી વ્યક્તિ × કલમ શ્રેણિક તૈયાર કરવામાં આવી હતી. વ્યક્તિ × કલમ શ્રેણિકમાં લખેલ માહિતીને કમ્પ્યુટરમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી. કમ્પ્યુટરમાં દાખલ કરવામાં આવેલી માહિતીના આધારે જરૂરી કોષ્ટકો અને આલેખો તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતાં. દાખલ કરવામાં આવેલી માહિતીનાં વિશ્લેષણ માટે ભાવનગર યુનિવર્સિટીનાં શિક્ષણશાસ્ત્ર ભવનનાં પ્રાધ્યાપક શ્રી નવનીતભાઈ રાહોડ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલાં NRT-VB અને GAP પ્રોગ્રામનો ઉપયોગ કરી કલમ પૃથકકરણ, માનાંકો અને આંકડાશાસ્ત્રીય ગણતરીઓની વિગતો મેળવવામાં આવી હતી. જે પરિશિષ્ટ-૧ માં દર્શાવવામાં આવેલ છે.

પ્રાપ્ત માહિતીનાં વિશ્લેષણને આધારે નીચેનાં તારણો પ્રાપ્ત થયા હતા. :

- (૧) નવસારી જિલ્લાની વર્ષ ૨૦૦૮-૨૦૦૯નાં દ્વિતિય સત્રની સરેરાશ શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ૬૪.૩૦% હતી.
- (૨) જિલ્લાકક્ષાએ કોઈપણ ધોરણનાં કોઈપણ વિષયમાં ૮૦% વિદ્યાર્થીઓ ૭૫% સિદ્ધિ કક્ષા પ્રાપ્ત કરી શક્યા ન હતા.
- (૩) નિમ્ન પ્રાથમિક સ્તરનાં વિદ્યાર્થીઓ ઉચ્ચ પ્રાથમિક સ્તરના વિદ્યાર્થીઓની તુલનામાં જિલ્લા કક્ષાએ વધુ સરેરાશ સિદ્ધિ ધરાવતા હતા.
- (૪) તમામ ૨૦ વિષયોમાં જિલ્લાનાં ૫૦% વિદ્યાર્થીઓ ૫૦% સિદ્ધિ કક્ષા મેળવવામાં સફળ થયાં હતા.
- (૫) ઉચ્ચ પ્રાથમિક કક્ષાએ ગુજરાતી વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓ ઓછી સિદ્ધિ ધરાવતા હતા.
- (૬) જિલ્લાનાં કોઈપણ ધોરણનાં કોઈપણ વિષયમાં ૧૦૦% વિદ્યાર્થીઓ ૩૫% સિદ્ધિ કક્ષા મેળવતા ન હતા.
- (૭) જિલ્લા કક્ષાએ સૌથી વધુ સરેરાશ સિદ્ધિ (૮૧.૩૭%) ચોથા ધોરણનાં પર્યાવરણ વિષયમાં હતી, જ્યારે સૌથી ઓછી સિદ્ધિ (૫૨.૧૨%) પાંચમાં ધોરણનાં ગુજરાતી વિષયમાં હતી.

- (૮) જિલ્લા કક્ષાએ કુલ ૨૦ વિષયોમાં કઠિનબિંદુઓનું પ્રમાણ ૫૫% જોવા મળ્યું હતું જે પૈકી ત્રીજા ધોરણના પર્યાવરણ, ગુજરાતી, ધોરણ ૪ માં પર્યાવરણ ધોરણ ૫ માં ગુજરાતી, હિન્દી, અંગ્રેજી, સ્વા. અને શારીરિક શિક્ષણ તથા ધોરણ ૬ માં ગુજરાતી, હિન્દી અને સ્વા. અને શારીરિક શિક્ષણ વિષયમાં કઠિનબિંદુઓ પ્રાપ્ત થયા ન હતાં.
- (૯) તાલુકા કક્ષાએ સૌથી વધુ સિદ્ધિ ગણદેવી તાલુકો (૭૩.૨૬%) ધરાવતો હતો, જ્યારે સૌથી ઓછી સિદ્ધિ જલાલપોર તાલુકો (૫૫.૦૦%) ધરાવતો હતો.

ઉપર દર્શાવેલ તારણો પરથી નીચેની ભલામણો સૂચવી શકાય. :

- (૧) એમ.એમ.એલ અભિગમ અનુસાર અપેક્ષિત સિદ્ધિ સ્તર સુધી પહોંચવામાં જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવને ક્રમબદ્ધ આયોજન કરવા જોઈએ.
- (૨) ઉચ્ચ પ્રાથમિક કક્ષાએ કઠિન વિષયોને સરળ બનાવવા માટે જરૂરી સાધન સાહિત્ય નિર્માણ ભવનની ઈ.ટી શાખા અને સી.એમ.ડી.ઈ. શાખા દ્વારા તૈયાર કરી વર્ગ શિક્ષણમાં તેનો અસરકારક ઉપયોગનાં કૌશલ્ય કેળવવાની શિક્ષકોને તાલીમ આપવી જોઈએ.
- (૩) તાલુકા કક્ષાએ તાલુકાનાં શિક્ષકોને તાલીમ આપવી જરૂરી જણાય છે.
- (૪) શિક્ષકો વર્ગખંડમાં અધ્યાપનમાં અસરકારક ભૂમિકા ૫૦% તે માટે શિક્ષકોને માઈક્રોટીચીંગના કૌશલ્યો અને વિવિધ અધ્યાપન પ્રવિધિઓની તાલીમ આપવી જોઈએ.
- (૫) શિક્ષકોને અપાયેલી તાલીમ વર્ગખંડનાં વિદ્યાર્થીઓ સુધી પહોંચે તે માટે અસરકારક નિરીક્ષણ અને પથદર્શન જરૂરી જણાય છે.
- (૬) જિલ્લાનાં વિવિધ ધોરણોનાં વિવિધ વિષયોમાં પ્રાપ્ત કઠિનબિંદુઓ અન્વયે ઉપચારાત્મક શિક્ષણ કાર્ય કરવા શિક્ષકોને પ્રોત્સાહિત કરવા જોઈએ.
- (૭) કઠિનબિંદુઓ આધારિત ક્ષમતાઓ સંદર્ભ સ્વ-અધ્યયન સામગ્રી અને ક્ષમતાલક્ષી સ્વાધ્યાયપત્રો શિક્ષકોની મદદથી તૈયાર કરવા જોઈએ.
- (૮) જિલ્લાનાં પ્રાથમિક શિક્ષકોમાં ગુણાત્મક સુધારણા અર્થે ભવને શિક્ષકો દ્વારા તૈયાર થતાં ક્રિયાત્મક સંશોધનોને પ્રેરણા, માર્ગદર્શન અને સહાયતા આપવી જોઈએ.
- (૯) ઓછી સિદ્ધિ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓને વધુ સિદ્ધ મેળવવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવાનાં કૌશલ્યોનાં શિક્ષણ માટેનું આયોજન કરવું જોઈએ.

(૧૬)વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોનાં વ્યવસાય પ્રત્યેનાં અભિગમનો અભ્યાસ

વર્ષ:-૨૦૦૮-૨૦૦૯

સંશોધક

રશ્મિકાંત એમ.પટેલ

જી.લેકચરર

પ્રસ્તાવના:

બાળકોનો સર્વાંગી વિકાસ એ શિક્ષણની પ્રક્રિયાનો હેતુ છે. શિક્ષણની ગુણવત્તાનો પાયો પ્રાથમિક શિક્ષણથી શરૂ થાય છે. આથી દરેક ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરતા વ્યક્તિનો વ્યવસાય પ્રત્યેનો અભિગમ કેવો છે તે જાણવું ઘણું જરૂરી છે. શિક્ષણની સફળતા શિક્ષક પર આધારિત છે. વિદ્યાર્થીઓના માનસ પર શિક્ષકના પોતાનાં વ્યવસાય, વિષય પ્રત્યેના અભિગમની પ્રત્યક્ષ અસર પડે છે. આ અગત્યતાને ધ્યાને લઈ અધ્યેતાએ પ્રાથમિક શાળામાં કાર્ય કરતા વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોનાં વ્યવસાય પ્રત્યેનાં અભિગમ કેવાં છે તે જાણવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનનાં હેતુઓ:

૧. વિદ્યાસહાયકનાં સમગ્ર જૂથનાં વ્યવસાય પ્રત્યેનાં અભિગમનો અભ્યાસ કરવો.
૨. પુરૂષ વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોનાં વ્યવસાય પ્રત્યેનાં અભિગમનો અભ્યાસ કરવો.
૩. સ્ત્રી વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોનાં વ્યવસાય પ્રત્યેનાં અભિગમનો અભ્યાસ કરવો.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો:

નવસારી જિલ્લામાંથી સહેતુક નમૂના પસંદગી અંતર્ગત ફક્ત જલાલપોર તાલુકાનાં વિદ્યાસહાયક મિત્રોને નમૂનામાં પસંદ કર્યા હતાં. જે પૈકી કુલ ૧૨૧ (૩૧ પુરૂષ, ૯૦ સ્ત્રી) વિદ્યાસહાયક મિત્રોએ અભિપ્રાયવલી ભરી પરત કરી હતી.

ઉપકરણ:

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં અધ્યેતાએ વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોનાં વ્યવસાય પ્રત્યેનાં અભિગમો પ્રાપ્ત કરવા માટે એક અભિપ્રાયવલીની સંરચના કરી હતી. અભિપ્રાયવલીમાં ત્રિ બિંદુ સ્કેલમાં કુલ ૧૦ વિધાન લીધા હતા.

શૈક્ષણિક પદ્ધતિ: પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું.

માહિતી વિશ્લેષણ:

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં અધ્યેતાએ એક અભિપ્રાયવલી તૈયાર કરી હતી. આ અભિપ્રાયવલીમાં ઉત્તરદાતાએ દર્શાવેલ પ્રતિયારોને નીચેની રીતે પૃથક્કરણ કરવામાં આવ્યું. અભિપ્રયોનાં વિધાનનાં ટકા,સરેરાશ ગુણભાર તથા અગ્રતાક્રમ આપવામાં આવ્યો.

તારણો:

- પ્રસ્તુત સંશોધનનાં તારણો નીચે મુજબ હતા.
૧. વિદ્યાસહાયકને ઓછો પગાર આપવામાં આવે છે.જેની તેમનાં કાર્ય પર નકારાત્મક અસર થતી નથી.
 ૨. શિક્ષક પગારને ધ્યાને લીધા વગર વિદ્યાર્થીઓને નિષ્ઠાપૂર્વક ભણાવતાં હોય છે.
 ૩. શિક્ષકની આર્થિક સહરતા અને તેની નિષ્ઠાને કાંઈ સબંધ નથી.
 ૪. જે વિદ્યાસહાયકને પાંચ વર્ષ બાદ પૂરો પગાર મળવા લાગે છે ત પહેલાં કરતાં વધુ સારૂ કામ કરતા નથી.
 ૫. વિદ્યાસહાયકને અપાતા આ ફિક્સ પગારને કારણે પ્રતિભાવંત શિક્ષકો શિક્ષણનાં વ્યવસાયમાં જોડાતાં નથી.
 ૬. વિવિધ ગણતરી જેવી કામગીરીઓ વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોને વધારાનું મહેનતાણું આપીને શાળા સમય દરમ્યાન વિદ્યાર્થીઓના શિક્ષણની વૈકલ્પિક વ્યવસ્થા અવશ્ય કરવી જોઈએ.
 ૭. શિક્ષકનાં વ્યવસાયમાં અન્ય વ્યવસાય કરતાં ઘણો આનંદ મળે છે.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો:

૧. વિદ્યાસહાયક શિક્ષકો પગારને ધ્યાને લીધા વગર નિષ્ઠાથી શિક્ષણકાર્ય કરવું જોઈએ.
૨. શિક્ષકની આર્થિક સહરતા અને તેની નિષ્ઠાને કાંઈ સબંધ નથી.
૩. શિક્ષકના વ્યવસાયમાં અન્ય વ્યવસાય કરતા ઘણો આનંદ મળે છે.

- વર્ષ ૨૦૦૮-૧૦ ના વર્ષમાં થયેલ સંશોધનો

**(૧૭) SAP-2008 અને SGP-2009 નાં નવસારી જિલ્લાના પરિણામનો
તુલનાત્મક અભ્યાસ**

વર્ષ : ૨૦૧૦

રશ્મિકાંત એમ. પટેલ
લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ (જીસીઈઆરટી) - ગાંધીનગર દ્વારા શૈક્ષણિક સંશોધન સર્વે (ગેપ-૧ થી ગેપ-૫) દ્વારા રાજ્યના વિદ્યાર્થીઓના જુદા જુદા વિષયની સિદ્ધિનું સ્તર જાણવા પ્રયત્ન થયા છે. ગેપ-૧ થી ગેપ-૫ માં ચોક્કસ નમૂનામાં લીધેલ વિદ્યાર્થીઓ પર સંશોધન કાર્ય હાથ ધરવામાં આવેલ હતું જેના પરિણામને આધારે રાજ્યના અને જિલ્લાના તાલીમી કાર્યક્રમો હાથ ધરવામાં આવે છે. આ કાર્ય એક-એક વર્ષના અંતરે હાથ ધરવામાં આવે છે.

જ્યારે ગત વર્ષ ૨૦૦૮ માં જીસીઆરટી દ્વારા યોજાયેલ સ્ટુડન્ટ એચીવમેન્ટ પ્રોફાઇલ (Student Achivement Profile – SAP) પ્રોજેક્ટ અને તેના ક્રમિક ભાગરૂપે વર્ષ ૨૦૦૯ માં યોજેલ સ્કૂલ ગ્રેડેશન પ્રોજેક્ટ (School Gradation Project – SGP) દ્વારા રાજ્યની ૧૨૬૨ પ્રાથમિક શાળાઓને ગ્રેડ આપવાની કામગીરી હાથ ધરવામાં આવી. આ પ્રોજેક્ટમાં જિલ્લા પંચાયત, મહાનગર /નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિની ગુજરાતી માધ્યમની શાળાઓ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. આ પ્રોજેક્ટમાં શાળાઓને ગ્રેડ આપવાની કામગીરી માટે ધોરણ ૪ અને ધોરણ ૭ માં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિને આધારે શાળાને ગ્રેડ આપવામાં આવ્યો. આમ શાળા-શાળા વચ્ચેના શૈક્ષણિક ગુણવત્તાના તફાવત જાણી, આવેલ પરિણામમાં ગુણાત્મક સુધારો લાવવા આવા પ્રોજેક્ટના પરિણામ એક દિશા સમાન બની રહે.

પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા નવસારી જિલ્લામાં અને તાલુકામાં જે તે શાળા ક્યાં છે? તે જાણી શકાશે. જેના અનુકાર્ય દ્વારા શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં ઉત્તરોત્તર વધારો થાય તેવા પ્રયાસ હાથ ધરીએ તે આવશ્યક છે.

સંશોધનનું શિર્ષક :

SAP-2008 અને SGP-2009 નાં નવસારી જિલ્લાના પરિણામનો તુલનાત્મક અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

- (૧) રાજ્યની પ્રથમ ૧૦૦ શાળામાં નવસારી જિલ્લાની અને તાલુકાની શાળાની સંખ્યાની ટકાવારી જાણવી.
- (૨) જિલ્લાની પ્રથમ ૧૦ શાળામાં તાલુકાની શાળાની સંખ્યાની ટકાવારી જાણવી.
- (૩) જિલ્લાની ધોરણવાર મેળવેલ સરાસરી અને મેળવેલ ગ્રેડની તુલના કરવી.
- (૪) તાલુકાવાર મેળવેલ સરાસરી ગુણ અને મેળવેલ ગ્રેડની તુલના કરવી.
- (૫) જિલ્લાની વિવિધ ગ્રેડની શાળાની સંખ્યા અને ટકાવારી જાણવી.
- (૬) તાલુકાઓની વિવિધ ગ્રેડની શાળાની ટકાવારી અને સંખ્યાની તુલના કરવી.
- (૭) SAP અને SGP ના સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાની સરાસરી અને શાળાઓના પરિણામની સરાસરી અને સંખ્યાની તુલના કરવી.
- (૭) SAP ના સંદર્ભમાં SGP માં નવસારી જિલ્લાની શાળાઓના પરિણામની પ્રગતિ જાણવી.

નમૂના પસંદગી :

ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ (જીસીઈઆરટી) ગાંધીનગર દ્વારા આ પ્રોજેક્ટમાં જિલ્લા પંચાયત, મહાનગર /નગરપાલિકાની શિક્ષણ સમિતિની ગુજરાતી માધ્યમની શાળાનાં ધોરણ-૪ અને ધોરણ-૭ માં અભ્યાસ કરતા તમામ વિદ્યાર્થીઓને નમૂનામાં સમાવેશ કર્યો હતો. જે અંતર્ગત નવસારી જિલ્લાનાં નમૂનાની વિગત નીચે મુજબ છે. ધોરણ-૪ ના ૨૦૦૮ માં ૭૩૫ અને ૨૦૦૯ માં ૭૩૬ તેમજ ધોરણ-૭ ના ૨૦૦૮ માં ૪૪૬ અને ૨૦૦૯ માં ૪૪૮ વિદ્યાર્થીઓનો નમૂનામાં સમાવેશ કર્યો હતો.

ઉપકરણ :

ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ (જીસીઈઆરટી) ગાંધીનગર દ્વારા આ પ્રોજેક્ટ માટે ધોરણ-૪ અને ધોરણ-૭ ના દરેક વિષયના વિષયવસ્તુને આવરી લઈ

એક-એક પ્રશ્નપત્ર બનાવી, તેને ચોક્કસ નમૂના પર અજમાયશ કરીને પ્રમાણિક પ્રશ્નપત્ર તૈયાર કરવામાં આવ્યા. આમ આ પ્રોજેક્ટમાં પ્રમાણિક પ્રશ્નપત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. ધોરણ-૪ ના ૫૦ ગુણના પ્રશ્નપત્રમાં ધોરણ ૨, ૩ અને ધોરણ-૪ ના પ્રથમ સત્રનો પાઠ્યક્રમ લેવામાં આવ્યો હતો તથા ધોરણ-૭ ના ૫૦ ગુણના પ્રશ્નપત્રમાં ધોરણ ૫, ૬ અને ધોરણ-૭ ના પ્રથમ સત્રનો પાઠ્યક્રમ લેવામાં આવ્યો હતો. પ્રશ્નપત્રમાં લેવાયેલ ધોરણ /વિષયવાર ગુણભારની વિગત સારણી-૨ માં સામેલ છે. તથા નમૂનારૂપ પ્રશ્નપત્ર પરિશિષ્ટ-૨ માં દર્શાવેલ છે.

માહિતીનું એકત્રીકરણ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં જીસીઈઆરટી ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ SAP-2008 અને SGP-2009 નાં અહેવાલમાંથી માહિતીનું એકત્રીકરણ કરવામાં આવ્યું.

માહિતીનું પૃથ્થકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં જીસીઈઆરટી ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ SAP-2008 અને SGP-2009 નાં અહેવાલના ડેટાને આધારે પૃથ્થકરણ અને અર્થઘટન નીચે મુજબ કરવામાં આવ્યું છે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં કસોટીના પરિણામના આધારે શાળાને જે ગ્રેડ આપવામાં આવ્યા છે તેના પ્રાપ્તાંકની કક્ષા નીચે મુજબ છે.

સારણી ૨.૧ ગુણ પ્રાપ્તાંક અને ગ્રેડની વિગત

ક્રમ	પ્રાપ્તાંક (ટકા)	ગ્રેડ	કક્ષા
૧	૮૫ થી વધુ	A ⁺⁺	શ્રેષ્ઠ
૨	૭૫ - ૮૪	A ⁺	ઉત્તમ
૩	૬૫ - ૭૪	A	ઘણી સારી
૪	૫૫ - ૬૪	B ⁺	સારી
૫	૪૫ - ૫૪	B	સામાન્ય
૬	૪૫ થી ઓછા	C	સામાન્યથી નીચે

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં શાળાને ગ્રેડ આપવાની ગણતરીની રીત નીચે મુજબની હતી.
શાળાના જે તે ધોરણના તમામ વિદ્યાર્થીઓએ મેળવેલ કુલ ગુણની ટકાવારીના આધારે

વિદ્યાર્થીઓએ મેળવેલ કુલ ગુણની ટકાવારીનો સરવાળો
પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત કુલ વિદ્યાર્થીઓ

ઉદાહરણ : કોઈ એક શાળાના કોઈ એક વિદ્યાર્થીએ ૫૦ માંથી ૩૪ ગુણ મેળવ્યા હોય તો તેના ગુણની ટકાવારી ૬૮ થાય, આ રીતે તમામ વિદ્યાર્થીના ગુણની ટકાવારીનો સરવાળો ધારો કે ૩૦૭૮ થયો. અન ધોરણ-૪ ના કુલ ૩૮ વિદ્યાર્થી પરીક્ષામાં હાજર હોય તો $3078/38=81$ થાય. જેથી A⁺ ગ્રેડ મળશે.

તારણો :

- (૧) SAP(2008) અને SGP(2009) માં રાજ્યની પ્રથમ ૧૦૦ શાળાઓમાં નવસારી જિલ્લાની ધોરણ ૪ ની ૮ % શાળા હતી જે ઘટીને SAP-(2008) માં ૬ % થઈ તથા ધોરણ ૭ ની ૧૭ % શાળા હતી જે ઘટીને SGP-(2009) માં ૫% થઈ ગઈ. આમ SAP-(2008) કરતા SGP-(2009) માં રાજ્યની પ્રથમ ૧૦૦ શાળાઓમાં નવસારી જિલ્લાની શાળાની ટકાવારી ઓછી થઈ છે.
- (૨) જિલ્લાની પ્રથમ ૧૦ શાળાઓમાં દરેક તાલુકા પૈકી ધોરણ-૪ માં ચીખલી અને નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ નવસારીમાં SAP(2008) અને SGP(2009) માં શાળાની ટકાવારીમાં વધઘટ જોવા ન મળી, વાંસદા તાલુકામાં શાળાની ટકાવારી SGP(2009) માં વધી છે. તે સિવાય તમામ તાલુકામાં SGP(2009) માં શાળાની ટકાવારી ઓછી જોવા મળી. તથા ધોરણ-૭ માં ગણદેવી અને ચીખલી તાલુકા સિવાય તમામ તાલુકા /સમિતિમાં SGP(2009) માં શાળાની ટકાવારી વધી છે.
- (૩) નવસારી જિલ્લામાં ધોરણ-૪ નાં, ધોરણ-૭ ના અને સંયુક્ત એમ ત્રણેય કક્ષાએ SAP(2008) માં મેળવેલ સરાસરી ગુણ કરતાં SGP(2009) માં મેળવેલ કુલ સરાસરી ગુણ ઓછા જોવા મળ્યા. બંને વર્ષમાં બંને ધોરણમાં A ગ્રેડ મેળવેલ હતો.

- (૪) ધોરણ-૪ માં વાંસદા તાલુકા સિવાયના નવસારી જિલ્લાના તમામ તાલુકામાં ધોરણ-૪ અને ધોરણ-૭ માં SAP(2008) કરતાં SGP(2009) માં પરિણામ નીચા જોવા મળ્યા છે.
- (૫) C અને B ગ્રેડની શાળા સંખ્યા SAP(2008) ના પ્રમાણમાં SGP(2009) માં ઘટવાને બદલે વધી છે. જ્યારે A⁺⁺ અને A⁺ ગ્રેડની શાળા SAP(2008) ના પ્રમાણમાં SGP(2009) માં વધવાને બદલે ઘટી છે.
- (૬) ધોરણ-૪ માં વાંસદા તાલુકા સિવાય તમામ તાલુકામાં C ગ્રેડની શાળાની સંખ્યા SAP(2008) ના પ્રમાણમાં SGP(2009) માં વધી છે. જ્યારે A⁺⁺ અને A⁺ ગ્રેડની શાળાની સંખ્યા નવસારી અને વાંસદા તાલુકા સિવાયના તમામ તાલુકામાં SAP(2008) ના પ્રમાણમાં SGP(2009) માં વધવાને બદલે ઘટી છે.
- (૭) ધોરણ-૭ માં તમામ તાલુકામાં C ગ્રેડની શાળાની સંખ્યા SAP(2008) ના પ્રમાણમાં SGP(2009) માં વધી છે. જ્યારે A⁺⁺ ગ્રેડની શાળાની સંખ્યા SAP(2008) ના પ્રમાણમાં SGP(2009) માં વધવાને બદલે ઘટી છે.
- (૮) જિલ્લાની સિદ્ધિ કરતા શાળાની સિદ્ધિ વધુ હોય તેવી શાળાની સંખ્યા SAP(2008) કરતા SGP(2009) માં ધોરણ-૪ અને ધોરણ-૭ બંને ધોરણમાં ઘટી છે.
- (૯) સમગ્ર નવસારી જિલ્લામાં ધોરણ-૪ માં SAP(2008) ની તુલનામાં SGP(2009) માં ઊંચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા ૧૯૮ (૨૮.૦૦ %) હતી અને નીચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા શાળા ૩૨૩ (૪૫.૬૮ %) હતી.
- (૧૦) સમગ્ર નવસારી જિલ્લામાં ધોરણ-૭ માં SAP(2008) ની તુલનામાં SGP(2009) માં ઊંચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા ૭૬ (૧૮.૪૪ %) હતી અને નીચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા શાળા ૨૬૧ (૬૩.૩૪ %) હતી.
- (૧૧) જલાલપોર તાલુકામાં ધોરણ-૪ માં SAP(2008) ની તુલનામાં SGP(2009) માં ઊંચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા ૨૯ (૩૧.૫૨ %) હતી અને નીચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા શાળા ૪૩ (૪૬.૭૩ %) હતી.

- (૧૨) જલાલપોર તાલુકામાં ધોરણ-૭ માં SAP(2008) ની તુલનામાં SGP(2009) માં ઊંચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા ૧૭ (૨૨.૯૭ %) હતી અને નીચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા ૪૫ (૬૦.૮૧ %) હતી.
- (૧૩) નવસારી તાલુકામાં ધોરણ-૪ માં SAP(2008) ની તુલનામાં SGP(2009) માં ઊંચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા ૨૮ (૩૪.૫૬ %) હતી અને નીચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા ૩૭ (૪૫.૬૭ %) હતી.
- (૧૪) નવસારી તાલુકામાં ધોરણ-૭ માં SAP(2008) ની તુલનામાં SGP(2009) માં ઊંચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા ૧૫ (૩૩.૩૩ %) હતી અને નીચો ગ્રેડ મેળવનાર શાળાની સંખ્યા ૨૦ (૪૪.૪૪ %) હતી.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

- (૧) A⁺⁺ અને A⁺ ગ્રેડ ધરાવતી શાળાઓ ગુણવત્તા સંદર્ભે વિવિધ પરિબળોનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ.
- (૨) C ગ્રેડ ધરાવતી શાળાઓ ગુણવત્તા સંદર્ભે વિવિધ પરિબળોનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ.
- (૩) ઉચ્ચ ગ્રેડ/સરાસરી ધરાવતી શાળાના શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓનો કેસ સ્ટડી કરવો જોઈએ.
- (૪) નિમ્ન ગ્રેડ/સરાસરી ધરાવતી શાળાનાં શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓનો કેસ સ્ટડી કરવો જોઈએ.
- (૫) ઉચ્ચ ગ્રેડ ધરાવતી શાળાઓમાં કાર્યરત શિક્ષકોની શૈક્ષણિક લાયકાત અને ગ્રેડેશન વચ્ચેના સંબંધનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ.
- (૬) ઉચ્ચ ગ્રેડ ધરાવતી શાળાઓમાં કરવામાં આવતી સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ.
- (૭) ઉચ્ચ ગ્રેડ ધરાવતી શાળાઓના ગ્રેડેશન અને વાર્ષિક પરિણામો સાથે તુલનાત્મક અભ્યાસ કરજો જોઈએ.
- (૮) આજ કસોટીપત્રોને આધારે શિક્ષકોની શૈક્ષણિક સિદ્ધિનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ.
- (૯) નિમ્ન ગ્રેડ ધરાવતી શાળાઓના ગ્રેડેશન સંદર્ભે નિદાન-ઉપચાર કાર્ય હાથ ધરવું જોઈએ.

(૧૮)નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજના દ્વિતિય વર્ષના તાલીમાર્થીઓનો ધોરણ ૫, ૬ અને ૭ ના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયનાં વિષયવસ્તુનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૦

સંશોધક :

રશ્મીકાંત એમ. પટેલ

જુ લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

શિક્ષણની ગુણવત્તાનો પાયો પ્રાથમિક શિક્ષણથી શરૂ થાય છે. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી શિક્ષણનો પાયાનો ઉદ્દેશ વિદ્યાર્થીઓમાં વૈજ્ઞાનિક વલણનો વિકાસ કરવાનો અને તેના દ્વારા રોજીંદા જીવનમાં બનતી ઘટનાઓને વૈજ્ઞાનિક તરાહથી સમજવાનો છે. આ માટે વિજ્ઞાન શિક્ષકો તથા ભાવિ શિક્ષકો પાસે કેટલીક અપેક્ષા રહે છે. તેથી વિજ્ઞાન શિક્ષકની પાયાની સંકલ્પનાઓની સમજ સ્પષ્ટ હોય તે અનિવાર્ય છે.

સમસ્યા વિધાન :

નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજના દ્વિતિય વર્ષના તાલીમાર્થીઓનો ધોરણ ૫, ૬ અને ૭ ના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયનાં વિષયવસ્તુનો અભ્યાસ

સમસ્યાના હેતુઓ :

- (૧) તાલીમાર્થીઓના સમગ્ર જૂથની વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની વિષયવસ્તુ સમજનું સ્તર જાણવું.
- (૨) તાલીમાર્થીઓની ધોરણ ૫, ૬ અને ૭ નાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની વિષયવસ્તુ સમજનું સ્તર જાણવું.
- (૩) તાલીમાર્થીઓની ધોરણ ૧૨ નાં પ્રવાહની દૃષ્ટિએ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની વિષયવસ્તુ સમજનું સ્તર જાણવું.
- (૪) તાલીમાર્થીઓની સમજનો જાતીની દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો.
- (૫) તાલીમાર્થીઓની સમજનો જ્ઞાતિની દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો.
- (૬) તાલીમાર્થીઓના ધોરણ ૧૨ ના ટકા અને વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયવસ્તુની સમજનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો.
- (૭) તાલીમાર્થીઓની વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની સમજનું સ્તરનો સંસ્થાવાર અભ્યાસ કરવો.

વ્યાપ વિશ્વ અને નિદર્શ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લામાંથી સહેતુક નમૂના પસંદગી અંતર્ગત ચાર પીટીસી કોલેજના તાલીમાર્થીઓને (દ્વિતિય વર્ષ) નમૂનામાં પસંદ કર્યા હતાં. કુલ ૨૧૩ તાલીમાર્થીઓને નમૂનામાં પસંદ કરેલ હતા.

માહિતી એકત્રીકરણના સાધનો :

તાલીમાર્થીઓની વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીનાં વિષયવસ્તુ સમજનો અભ્યાસ કરવા સંશોધકે સ્વચિત વિષયવસ્તુ સમજ કસોટીનો ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો. કુલ ૧૦૦ ગુણના કસોટીપત્રમાં ધોરણ ૫, ૬ અને ૭ નું અનુક્રમે ૧૬, ૪૦ અને ૪૪ ગુણનાં વિષયવસ્તુનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. કસોટીપત્રમાં એક-એક ગુણના કુલ ૧૦૦ હેતુલક્ષી પ્રશ્ન હતા.

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં સર્વેક્ષણ પદ્ધતિ નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. માહિતી એકત્રીકરણ માટે પસંદ કરેલ પી.ટી.સી. કોલેજના ૨૧૩ તાલીમાર્થીઓને વિષયવસ્તુ કસોટી આપવામાં આવી. કસોટીના પ્રાપ્ત ઉત્તરોનાં ગુણાંકન આધારે માહિતીનું એકત્રીકરણ કરવામાં આવ્યું.

તારણો :

- (૧) તાલીમાર્થીના સમગ્ર જૂથે મેળવેલા કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૬૪.૧૭ (૬૪.૧૭ %) છે.
- (૨) ધોરણ-૫ ના વિષયવસ્તુના કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૧૧.૫૪, જે ધોરણ-૫ ના કુલ ૧૬ ગુણનાં ૭૨.૧૫ % જેટલું છે. ધો. ૬ ના વિષયવસ્તુના કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૨૪.૭૭, જે ધોરણ-૬ નાં કુલ ૪૦ ગુણનાં ૬૧.૯૨ % જેટલું છે. ધોરણ-૭ ના વિષયવસ્તુના કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૨૬.૯૭, જે ધોરણ-૭ ના કુલ ૪૪ ગુણનાં ૬૧.૨૯ % જેટલું છે.
- (૩) ધોરણ-૧૨ માં સાયન્સ વિષય સાથે પાસ થયેલ તાલીમાર્થીઓના સમગ્ર જૂથે મેળવેલા કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૬૯ (૬૯ %) જે સૌથી વધુ અને ધોરણ-૧૨ માં ઉત્તરબુનિયાદી વિષય સાથે પાસ થયેલ તાલીમાર્થીઓના સમગ્ર જૂથે મેળવેલા કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૫૪ (૫૪ %) છે. જે સૌથી ઓછું છે. જે સૌથી ઓછું છે.
- (૪) કન્યા તાલીમાર્થીઓનાં સમગ્ર જૂથે મેળવેલા કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૬૬.૩૧ (૬૬.૩૧ %) કુમાર તાલીમાર્થીઓનાં સમગ્ર જૂથે મેળવેલા કુલ ગુણનાં સરાસરી મૂલ્ય ૬.૬૮ (૬૦.૬૮ %) થી વધુ છે.
- (૫) જ્ઞાતિની દૃષ્ટિએ જોતા એસ.સી. જ્ઞાતિના તાલીમાર્થીઓનાં સમગ્ર જૂથે મેળવેલા કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૭૭.૨૫ (૭૭.૨૫ %) સૌથી વધુ અને બક્ષીપંચ જ્ઞાતિના તાલીમાર્થીઓનાં સમગ્ર જૂથે મેળવેલા કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૬૧.૩૨ (૬૧.૩૨ %) સૌથી ઓછું છે.

- (દ) જે તાલીમાર્થીઓએ ધોરણ-૧૨ માં ૮૦ % થી વધુ અને ૯૦ % સુધીની ટકાવારી મેળવેલ તાલીમાર્થીઓના કુલ સરાસરી ગુણ ૬૮.૬૬ % છે જે સૌથી વધુ છે અને ૪૦% થી વધુ અને ૫૦ % સુધીની ટકાવારી મેળવેલ તાલીમાર્થીઓના કુલ સરાસરી ગુણ ૪૨.૫ % છે જે સૌથી ઓછુ છે.
- (૭) ધોરણ-૧૨ માં ૭૦ % થી વધુ અને ૮૦ % સુધીની ટકાવારી મેળવનાર તાલીમાર્થીઓ સૌથી વધારે (૧૭૦) હતા, જેમના કુલ સરાસરી ગુણ ૬૪.૮૧ % છે.
- (૮) સંસ્થાવાર પરિણામ જોતા નવનિર્માણ અધ્યાપન મંદિર - મરોલીના તાલીમાર્થીઓના ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય સૌથી ઊંચું ૭૨.૧૮ % અને શ્રીમતી એન.ડી. પટેલ પી.ટી.સી. કોલેજ ફોર ગર્લ્સ આછવણીના તાલીમાર્થીઓના કુલ ગુણનું સરાસરી મૂલ્ય ૫૮.૭૬ % સૌથી ઓછું છે.
- (૯) ૧૦.૭૬ % તાલીમાર્થીઓએ ૫૦ % થી ઓછા ગુણ મેળવેલ છે.
- (૧૦) ૦.૪૬ % તાલીમાર્થીઓએ ૩૫ % થી ઓછા ગુણ મેળવેલ છે.
- (૧૧) સૌથી વધુ (૩૩.૩૩ %) તાલીમાર્થીઓએ ૭૦ % થી ૮૦ % ની વચ્ચે ગુણ મેળવેલ છે.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

- (૧) તાલીમાર્થીઓમાં વિષયવસ્તુ સમજ દઢ કરવા માટે વિવિધ પદ્ધતિ અને પ્રયુક્તિનો વિષય શિક્ષણમાં ઉપયોગ કરી શકાય.
- (૨) તાલીમાર્થીઓમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષય પ્રત્યે રસ અને વલણ કેળવવાના પ્રયાસ હાથ ધરી શકાય.
- (૩) તાલીમાર્થીઓમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની જાગૃતિ માટે સામયિકો પૂરા પાડવા જોઈએ.
- (૪) શૈક્ષણિક સત્રની શરૂઆતમાં દરેક તાલીમાર્થીઓની દરેક વિષયની વિષયવસ્તુ કસોટી લઈ નિદાન ઉપચાર કાર્ય હાથ ધરી શકાય. તથા સમયાંતરે વિષયવસ્તુ કસોટી લઈ નિદાન-ઉપચાર કાર્ય કરતા રહેવું જોઈએ.
- (૫) વિષયવસ્તુ શિક્ષણને પુરતો ન્યાય મળે તેવું આયોજન વિચારવું જોઈએ.
- (૬) કઠિન જણાતા મુદ્દાને શીખવવા વિવિધ પદ્ધતિ -પ્રયુક્તિ કે શૈક્ષણિક સાધનનો ઉપયોગ કરી શકાય.

(૧૯)ઈકોકલબ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના ચીખલી તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના આચાર્યો અને શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૦

રાજેશભાઈ એમ.પટેલ
જુ લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

પ્રાથમિક શિક્ષણ એ શિક્ષણનો પાયો છે. શિક્ષક વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓ સાથે સંલગ્ન રહે છે. વિદ્યાર્થીઓમાં સ્વાર્થ હોતો નથી. તેઓના મનમાં નવા વિચારો સહેલાઈથી આપી શકાય છે. રાજ્યની પ્રાથમિક શાળાઓમાં ઈકોકલબની સ્થાપના કરી યુવાનોમાં પ્રકૃતિ અને પર્યાવરણ પ્રત્યે જાગૃત્તિ લાવવાનું હોય છે. જિલ્લાની તમામ શાળાઓમાં ઈકોકલબની પ્રવૃત્તિ શરૂ કરવામાં આવી, શાળા કક્ષાએ ઈકોકલબની પ્રવૃત્તિઓથી વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા શાળા કક્ષાએ કેવી કામગીરી થઈ રહી છે. તે બાબત કેન્દ્રિત કરવામાં આવી છે.

સમસ્યા વિધાન :

ઈકોકલબ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના ચીખલી તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના આચાર્યો અને શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

- (૧) શાળા કક્ષાએ ઈકોકલબ અંગે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવા.
- (૨) શાળા કક્ષાએ ઈકોકલબ અંગે આચાર્યોમાં અભિપ્રાયો જાણવા.
- (૩) ઈકોકલબ અંતર્ગત શાળાકક્ષાએ થયેલ પ્રવૃત્તિઓ જાણવી.
- (૪) ઈકોકલબ અંગે શિક્ષક અને આચાર્યોનું અભિપ્રાયની તુલના કરવી.

સંશોધનનું વ્યાપ વિશ્વ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લાના ચીખલી તાલુકાની કુલ ૨૪૨ શાળાઓમાં ઈકોકલબ અંતર્ગત કાર્ય કરતા શિક્ષકો વ્યાપ વિશ્વ બને છે.

નિદર્શ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ચીખલી તાલુકાની ટ્વિલા પંચાયત હસ્તકની ૨૪૨ શાળાઓમાંથી યાદ્દૃષ્ટિક નમૂના પદ્ધતિ થી ૨૦૦શાળાઓ કરવામાં આવી હતી. જેમાં ૧૦૦ શિક્ષકો અને ૧૦૦ આચાર્યોને અભિપ્રાયવલી આપવામાં આવી હતી. જેમાંથી ૯૩ આચાર્ય અને ૮૦ શિક્ષકોની અભિપ્રાયવલી સંપૂર્ણ વિગત સાથે આવેલ હોય જે સંશોધકે ઉપયોગમાં લીધેલ હતી.

ઉપકરણ :

સંશોધકે સંશોધનનાં હેતુને ધ્યાનમાં રાખી માહિતી એકત્ર કરવા માટે સ્વરચિત ટુલ્સ (અભિપ્રાયવલી) તૈયાર કરેલ છે. જેમાં ૩૬ વિધાનોની રચના કરી અભિપ્રાયવલી તૈયાર કરવામાં આવી હતી. જ્યારે બે પ્રશ્નો શિક્ષકો / આચાર્યોના ઈકોક્લબ અંગે મુક્ત અભિપ્રાયો લેવામાં આવ્યા હતા. આમ કુલ ૩૮ વિધાનો / પ્રશ્નોની અભિપ્રાયવલી તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનાં તારણો :

- (૧) ઈકોક્લબની પ્રવૃત્તિએ શિક્ષકો માટે સેવાનો મોકો છે આ વિધાન આચાર્યોના ૮૩(૮૯.૧૨ %) જ્યારે શિક્ષકો ૭૨(૯૦.૦૦ %) શિક્ષકો આ વિધાન સ્વીકારે છે. જે હકારાત્મક અભિપ્રાય જોવા મળે છે.
- (૨) દેશી ઔષધીઓ પ્રત્યે લોકોનો લગાવ વધી રહ્યો છે. આ વિધાન સાથે આચાર્ય ૮૮ (૯૪.૬૨ %) જ્યારે શિક્ષકો ૭૧ (૮૮.૭૫ %) શિક્ષકોનું માનવું છે કે ઈકોક્લબની પ્રવૃત્તિથી શિક્ષકો- બાળકોમાં જાણકારી આવી છે.
- (૩) શાળામાં વર્ષાથી પર્યાવરણની પ્રવૃત્તિ થાય છે. એમ આચાર્ય ૮૯ (૯૫.૭૦%) એ શિક્ષકો ૭૨ (૯૦ %) મંતવ્ય આપી સ્વીકારે છે કે ઈકોક્લબની પ્રવૃત્તિને વેગ મળ્યો છે.
- (૪) બાળકો કામ કરે તે વાલીઓને મંજૂર નથી. આ વિધાન અંગે આચાર્યો ૭૦(૭૫.૨૭ %) જ્યારે શિક્ષકો ૬૫ (૮૧.૨૫ %) આ વિધાન અંગે હકારાત્મક મંતવ્ય જોવા મળેલ છે.
- (૫) જીવન શિક્ષણમાં અપાયેલ ઈકોક્લબની માહિતીથી ઘણું જાણવા મળ્યું છે. આ વિધાન સાથે આચાર્યો ૮૭(૯૩.૫૪ %) એ શિક્ષકો ૭૪(૯૨.૦૫ %) સંમત થયા, એટલે કે શાળા કક્ષાએ જીવન શિક્ષણ ઉપયોગી જણાયું.
- (૬) ઈકોક્લબ અત્રે ડાયટ તરફથી અપાયેલી તાલીમ અંગે આચાર્ય ૮૫(૯૧.૩૯ %) જ્યારે શિક્ષકો ૭૨(૯૦.૦૦ %) નું માનવું છે કે તાલીમ અસરકારક રહી.
- (૭) શાળામાં ઔષધીબાગથી ઔષધીઓનાં ઉપયોગથી બાળકો - શિક્ષકો માહિતગાર થયા, આ વિધાન અંગે આચાર્યો ૮૯ (૯૫.૭૦ %) એ શિક્ષકો ૭૬ (૯૫.૦૦ %) નું મંતવ્ય સમાન જણાયું.
- (૮) ઈકોક્લબની પ્રવૃત્તિ દ્વારા ધોરણ ૫ થી ૭ નાં વિદ્યાર્થીઓમાં પર્યાવરણ સંબંધી જાગૃત્તિ લાવી શકાય. આ વિધાન અંગે આચાર્ય ૮૬(૯૨.૪૭%) એ શિક્ષકો ૭૩(૯૧.૨૫%) એટલે કે વિદ્યાર્થીઓમાં જાગૃત્તા લાવી શકાય છે.

- (લ) શાળામાં અક્ષયપાત્રની પ્રવૃત્તિથી બાળકોમાં પક્ષીઓ પ્રત્યે પ્રેમ અને આદર જાગૃત્ત થાય છે. આ વિધાન અંગે આચાર્ય ૮૦(૮૬.૦૩%) જ્યારે શિક્ષકો ૭૬(૯૫.૦૦%) સ્વીકારે છે કે બાળકો પક્ષી - પ્રાણી પ્રત્યે પ્રેમ અને આદર જાગૃત્ત થયો છે.
- (૧૦) ઈકોકલબની પ્રવૃત્તિથી બાળકોમાં વૃક્ષો પ્રત્યે લગાવ વધ્યો છે. આ વિધાન સાથે આચાર્યો ૮૬(૯૨.૪૮%) અને શિક્ષકો ૭૪(૯૨.૦૫%) એટલે આ વિધાનો સ્વીકાર થાય છે.
- (૧૧) ઈકોકલબ સમિતિની રચના કરવામાં આવી છે. આ વિધાન અંગે આચાર્ય ૮૧(૮૭.૧૦%) અને શિક્ષકો ૭૬(૯૫.૦%) સંમત છે એટલે કે શાળાકક્ષાએ ઈકોકલબ સમિતિની રચના કરવામાં આવી છે.
- (૧૨) ઈકોકલબ અંતર્ગત ફૂલછોડ, વૃક્ષોનાં ઉછેરથી બાળકો પરિચિત થયા છે. આ વિધાન સાથે આચાર્ય ૯૦(૯૬.૭૮%) એ શિક્ષકો ૮૦(૧૦૦%) સંમત છે, એટલે શાળા કક્ષાએ આ પ્રવૃત્તિ થવી જોઈએ.
- (૧૩) ૫ જૂન પર્યાવરણદિનનાં અનુસંધાનમાં વૃક્ષારોપણની પ્રવૃત્તિ કરાવવામાં આવે છે. એવો આચાર્યો (૭૯.૫૬%) શિક્ષકોના (૯૩.૭૫%) અભિપ્રાય હતો.
- (૧૪) ૨ જી ડિસેમ્બર (રાષ્ટ્રીય પ્રદુષણ નિવારણ દિન) નિમિત્તે શાળાઓ, ગામ શેરીએ મહોલ્લામાં સફાઈ થાય છે. એવા આચાર્યોના (૭૮.૪૮%) અને શિક્ષકો (૧૦૦%) માને છે.
- (૧૫) ઈકોકલબની પ્રવૃત્તિ શાળાઓ માટે ખૂબ જ સારી છે. એ અંગે આચાર્યો અને શિક્ષકોના અભિપ્રાય વચ્ચે કોઈ તફાવત નથી.
- (૧૬) ઈકોકલબની પ્રવૃત્તિથી ઔષધીય વનસ્પતિઓનો ઘરઘથ્થું ઉપયોગ કરતા થયા, એવું આચાર્ય(૪૯.૪૬%) જ્યારે શિક્ષકો (૭૫%) મંતવ્ય હતું.

સંશોધન અંગેનાં સૂચનો અને ભલામણો :

- (૧) શાળાઓમાં ઈકોકલબ અંતર્ગત કીચન ગાર્ડનની પ્રવૃત્તિને વેગ મળવો જોઈએ.
- (૨) પ્રાથમિક શાળામાં કંપોઝ ખાડા બનાવી ઘનકચરાનો નિકાલ થાય એવા પ્રયાસો કરવા જોઈએ.
- (૩) પ્રાથમિક શાળામાં ઈકોકલબની પ્રવૃત્તિને વધુ અસરકારક બનાવવા શાળાકક્ષાએ વધુ માર્ગદર્શન કે પ્રોત્સાહન ઉપલી કચેરી દ્વારા મળવું જોઈએ.

- (૪) શાળા કક્ષાએ વિવિધ દિનોની ઉજવણી તમામ શાળામાં થાય તેવો પ્રયત્નો શાળા કક્ષાએ કેન્દ્ર શિક્ષક, નિરીક્ષકો દ્વારા થવા જોઈએ.
- (૫) શાળા કક્ષાએ ઔષધીઓનું વાવેતર થાય છે સાથે તેનાં ઉપયોગ અંગે જાણકારી મળી રહે તે માટે જે તે ઔષધીઓ પર લેબલ કે કાર્ડ બનાવે તો સારું, જે બાળકોને પૂરતી જાણકારી મળી રહે.
- (૬) ઈકોકલબ સંદર્ભે શાળાઓમાં વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા પ્રોજેક્ટ કાર્ય થવું જોઈએ.
- (૭) ઈકોકલબના અમલીકરણ અર્થે શિક્ષકોને નડતી મુશ્કેલીઓનો એક અભ્યાસ વિષય પર સંશોધન હાથ ધરી શકાય.

• વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ ના વર્ષમાં થયેલ સંશોધનો

(૨૦)ચીખલી તાલેકાના સી.આર.સી.ઓમાં ચાલતા વાચન, લેખન અને ગણન કાર્યના ઉપચારાત્મક કાર્યનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૦

સંશોધક :

હેમંત એસ. રાઠોડ

લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

“ગુણોત્સવ ૨૦૦૯” ના અનુકાર્યના ભાગરૂપે ગુજરાત રાજ્યની તમામ સરકારી પ્રાથમિક શાળાઓના ગુણોત્સવ કાર્યક્રમના પ્રથમ તબક્કામાં દરેક પ્રાથમિક શાળાઓએ સ્વમૂલ્યાકન કાર્ય કરેલ છે. આ કાર્યક્રમમાં શાળાની ભૌતિક તેમજ શૈક્ષણિક લબ્ધિને ધ્યાને લેવામાં આવેલ છે. જેમાં ૭૦% ભાર શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર આપવામાં આવેલ છે. ગુણોત્સવ કાર્યક્રમના પ્રથમ તબક્કામાં શાળાઓના સ્વમૂલ્યાકના આધારે વાચન, લેખન અને ગણનમાં ૦ થી ૩ ગુણ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓને તેઓ જે તે ધોરણની વાચન, લેખન અને ગણનની અપેક્ષિત ક્ષમતા સુધી પહોંચે તે માટે તા.૦૧/૦૧/૨૦૧૨ થી ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ સુધી જે તે શાળાના શિક્ષકો દ્વારા ઉપચારાત્મક કાર્ય હાથ ધરવામાં આવેલ હતું. તથા વિદ્યાર્થીઓનું સમયાંતરે મૂલ્યાંકન કરી તેમની સિદ્ધિમાં થયેલ વધારો જાણી ગ્રેડ નક્કી કરેલ છે.

“ગુણોત્સવ ૨૦૦૯” અંતર્ગત શાળાની વાચન, લેખન અને ગણનમાં જે ક્યાશ હતી, તે ઉપચારાત્મક કાર્યને અંતે કેટલી દૂર થઈ તથા વિદ્યાર્થીઓની સિદ્ધિમાં શું પ્રગતિ જોવા મળી તથા હજુ કેટલા વિદ્યાર્થીઓને ઉપચારાત્મક કાર્યની જરૂર છે.

સંશોધનનું શિર્ષક :

ચીખલી તાલેકાના સી.આર.સી.ઓમાં ચાલતા વાચન, લેખન અને ગણન કાર્યના ઉપચારાત્મક કાર્યનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

- ◇ ગુણોત્સવ કાર્યક્રમના ભાગરૂપે ઉપચારાત્મક કાર્યની અસરકારકતા જાણવી.
- ◇ વાચન, લેખન અને ગણનની અપેક્ષિત ક્ષમતા સુધી કેટલા વિદ્યાર્થી પહોંચ્યા છે, તે જાણવું.

◇ સી.આર.સી. વચ્ચે થયેલ પ્રગતિની તુલનાત્મક સમીક્ષા કરવી.

ઉત્કલ્પના :

- (૧) પૂર્વ કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના પ્રાપ્તાકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહી હોય.
- (૨) લેખન કૌશલ્યમા પૂર્વ અને ઉત્તર કસોટીના પરિણામોમાં સાર્થક તફાવત નહી હોય.
- (૩) વાચન કૌશલ્યમાં પૂર્વ અને ઉત્તર કસોટીના પરિણામોમાં સાર્થક તફાવત નહી હોય.
- (૪) ગણન કૌશલ્યમાં પૂર્વ અને ઉત્તર કસોટીના પરિણામોમાં સાર્થક તફાવત નહી હોય.
- (૫) વાચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્યમાં કુમાર અને કન્યાના પરિણામોમાં કોઈ સાર્થક તફાવત નહિ હોય.

સંશોધનની મર્યાદા :

પ્રસ્તુત સંશોધનની મર્યાદા નીચે મુજબ છે.

- ◇ આ અભ્યાસ નવસારી જિલ્લાના ચીખલી તાલુકાના સી.આર.સી. પૂરતો મર્યાદિત છે.
- ◇ ઉપચારાત્મક કાર્યની બાબકોની સ્થિતિનું વર્ગીકરણ તા.૦૧/૦૩/૨૦૧૦, અને તા.૩૧/૦૩/૨૦૧૦ એમ બે તબક્કાની તુલના કરવામાં આવેલ છે.

શબ્દોની વ્યાખ્યા :

- (૧) સી.આર.સી : સરકારશ્રી દ્વારા નિર્ધારિત થયા મુજબ આઠ કિ.મીમાં આવતી આઠથી દસ પ્રાથમિક શાળાઓનો સમુહ.
- (૨) વાચન : ધોરણ અનુસાર પ્રશ્નબેંક પુસ્તિકાના કોઈપણ એક ફકરાનું લેખન
- (૩) લેખન : ધોરણ અનુસાર પ્રશ્નબેંક પુસ્તિકાના કોઈપણ એક ફકરાનું લેખન.
- (૪) ગણન : ધોરણ ૩ થી ૪ માટે પ્રશ્નબેંક પુસ્તિકાના કોઈપણ ૩ અંક સુધીની સંખ્યાનું લેખન, ૩ અંક સુધીની સંખ્યાના સરવાળા બાદબાકી અને ૩ અંક સુધીની સંખ્યાના એક અંક સુધીની સંખ્યાના એક અંક વડે ગુણાકાર અને ભાગાકારના દાખલા ગણવા.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂના પસંદગી :

પ્રસ્તુત સંશોધન વ્યાપવિશ્વ તરીકે નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળામાં ભણતા વિદ્યાર્થી પૈકી ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં મળેલ પ્રિય વિદ્યાર્થીઓનો સમાવેશ થતો હતો, જ્યારે નમૂના તરીકે ચીખલી તાલુકાના ૨૪ કેન્દ્રોમાં ભણતા પ્રિય વિદ્યાર્થીઓનો સમાવેશ થતો હતો. જેની વિગત નીચેની સારણીમાં દર્શાવેલ છે.

ઉપકરણ :

આ અભિયાનમાં વાચન, લેખન અને ગણનની માહિતી મેળવવા અને પ્રગતિ જાણવા માટે બી.આર.સી.કો-ઓર્ડિનેટર દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ ગ્રેડીંગશીટનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

માહિતીનું એકત્રિકરણ :

સંશોધન અંગેની માહિતીનું એકત્રિકરણ શાળા કક્ષાએથી સી.આર.સી.કો-ઓર્ડિનેટર દ્વારા તથા તાલુકા કક્ષાએ બી.આર.સી.કો-ઓર્ડિનેટર દ્વારા કરવામાં આવેલ છે.

ઉપચારાત્મક કાર્યની બાળકોની સ્થિતીનું વર્ગીકરણ તા.૦૧/૦૧/૧૦, તા.૩૦/૦૧/૧૦, તા.૨૭/૦૨/૧૦, ૧૫/૦૩/૧૦ અને ૩૧/૦૩/૧૦ એમ પાંચ તબક્કામાં કરવામાં આવેલ છે.

સંશોધનના તારણો :

- ◇ ચીખલી તાલુકાના ધોરણ ૩ થી ૭ ના કુલ બાળકો પૈકી ૧૯.૪૮ % બાળકો વાચન, લેખન અને ગણનમાં પ્રિય બાળકો હતા.
- ◇ વાચનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૮૩.૩૫% પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૩૧.૦૮ % પ્રિય બાળકો હતા.
- ◇ લેખનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૯૨.૫૫% પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૩૩.૪૨ % પ્રિય બાળકો હતા.
- ◇ ગણનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૮૧.૭૬% પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૩૩.૧૩ % પ્રિય બાળકો હતા.
- ◇ વાચન, લેખન અને ગણનમાં ૧/૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ કુલ ૧૯.૪૮ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૩.૪૧ % પ્રિય બાળકો હતા.
- ◇ ઉપચારાત્મક કાર્યથી વિદ્યાર્થીઓના વાચન, લેખન અને ગણનમાં સુધારો થયેલ જોવા મળ્યો. ચીખલી તાલુકાના ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો પૈકી વાચન અંતર્ગત મેઈન સ્ટ્રીમમાં દાખલ થયેલ પ્રિય બાળકો ૩૧.૦૭ % હતા.
- ◇ વાચનમાં ૧/૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ D ગ્રેડમાં ૩૨.૦૪ પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૩.૪૧ % પ્રિય બાળકો રહ્યા.

- ◇ વાચનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ C ગ્રેડમાં ૪૬.૪૧ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૧૨.૪૩ % પ્રિય બાળકો રહ્યા.
- ◇ વાચનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ B ગ્રેડમાં ૨૧.૫૪ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૫૩.૦૭ % પ્રિય બાળકો થયા.
- ◇ ઉપચારાત્મક કાર્યથી વિદ્યાર્થીઓના વાચનની સિદ્ધિમાં ૩૧.૦૭ % નો સુધારો જોવા મળેલ છે.
- ◇ ચીખલી તાલુકાના ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો પૈકી લેખન અંતર્ગત મેઈન સ્ટ્રીમમાં દાખલ થયેલ પ્રિય બાળકો ૩૩.૪૨ % હતા.
- ◇ લેખનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ D ગ્રેડમાં ૩૧.૮૩ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૩.૫૯ % પ્રિય બાળકો રહ્યા.
- ◇ લેખનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ C ગ્રેડમાં ૪૯.૧૮ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૧૩.૬૯ % પ્રિય બાળકો રહ્યા.
- ◇ લેખનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ B ગ્રેડમાં ૧૮.૯૯ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૪૯.૩૦ % પ્રિય બાળકો થયા.
- ◇ ઉપચારાત્મક કાર્યથી વિદ્યાર્થીઓના લેખનની સિદ્ધિમાં ૩૩.૪૨ % નો સુધારો જોવા મળેલ છે.
- ◇ ચીખલી તાલુકાના ધોરણ ૩ થી ૭ ના પ્રિય બાળકો પૈકી ગણન અંતર્ગત મેઈન સ્ટ્રીમમાં દાખલ થયેલ પ્રિય બાળકો ૩૩.૧૩ % હતા.
- ◇ ગણનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ D ગ્રેડમાં ૩૨.૪૩ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૩.૫૧ % પ્રિય બાળકો હતા.
- ◇ ગણનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ C ગ્રેડમાં ૪૬.૬૭ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૨૭.૦૦ % પ્રિય બાળકો રહ્યા.
- ◇ ગણનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ B ગ્રેડમાં ૨૦.૮૯ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૨૯.૭૯ % પ્રિય બાળકો થયા.
- ◇ ગણનમાં ૦૧/૦૧/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ B + ગ્રેડમાં ૦.૦ % પ્રિય બાળકો હતા, જ્યારે ૩૧/૦૩/૨૦૧૦ ની સ્થિતિએ ૨૧.૨૯ % પ્રિય બાળકો થયા.

- ◇ ઉપચારાત્મક કાર્યથી વિદ્યાર્થીઓના ગણનની સિદ્ધિમાં ૩૩.૧૩ % નો સુધારો જોવા મળેલ છે. આમ વાચન, લેખન અને ગણન અભિવૃદ્ધિ અભિયાનથી પ્રિય બાળકોની ટકાવારીમાં ઘટાડો થયો અને મેઈન સ્ટ્રીમમાં દાખલ થયેલ બાળકોનું પ્રમાણ વધ્યું છે.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

આ સંશોધનના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ નીચે મુજબ છે.

- (૧) આવા અભિયાન દ્વારા નિમ્ન શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ધરાવતા બાળકોની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં વધારો કરી શકાય.
- (૨) આવા અભિયાન દ્વારા નિમ્ન શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ધરાવતા પ્રિય બાળકો ના આત્મવિશ્વાસમાં વધારો કરી શકાય.
- (૩) આવા અભિયાન દ્વારા નિમ્ન શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ધરાવતા પ્રિય બાળકોને વર્ગશિક્ષણમાં રસ પૂર્વક ભાગ લેતા કરી શકાય.
- (૪) આવા પ્રકારના અભિયાનથી પ્રિય બાળકો ઉચ્ચ સિદ્ધિ ધરાવતા બાળકો સાથે જૂથકાર્ય દ્વારા આત્મવિશ્વાસમાં વધારો કરી શકાય.
- (૫) આવા અભિયાન દ્વારા નિમ્ન સિદ્ધિ આંક ધરાવતા બાળકો માટે દરરોજ થોડો સમય આ અભિયાનની જેમ સતત માર્ગદર્શન પ્રોત્સાહન આપી તેમની સિદ્ધિમાં વધારો કરી શકાય.

(૨૧) નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં કોમ્પ્યુટર સંબંધી સુવિધા અને કાર્યરત અધ્યાપકોનો કોમ્પ્યુટરનો શિક્ષણની પ્રક્રિયામાં ઉપયોગનો અભ્યાસ

વર્ષ: ૨૦૧૦-૨૦૧૧

સંશોધક:

હીરેન યુ.વ્યાસ

સિ.લેકચરર

પ્રસ્તાવના

નવસારી જિલ્લામાં કાર્યરત પી.ટી.સી. કોલેજ કે જે પ્રશિક્ષણ સંસ્થા છે. તેમના અધ્યાપકો કોમ્પ્યુટરનો શિક્ષણમાં કેટલો ઉપયોગ કરે છે, તેમની સંસ્થાઓમાં કોમ્પ્યુટર દ્વારા વિષય વસ્તુની રજૂઆત માટેની પુરતી સુવિધા છે કે નહિ, અધ્યાપકો પૂરતું જ્ઞાન ધરાવે છે કે નહિ એ જાણવા માટે પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામા આવેલ છે.

સમસ્યા કથન

નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં કોમ્પ્યુટર સંબંધી સુવિધા અને કાર્યરત અધ્યાપકોનો કોમ્પ્યુટરનો શિક્ષણની પ્રક્રિયામાં ઉપયોગનો અભ્યાસ

હેતુઓ

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે મુજબ હતા.

૧. નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. સંસ્થાઓમાં કોમ્પ્યુટર સંબંધી સુવિધા જાણવી.
૨. નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં કાર્યરત અધ્યાપકોનો કોમ્પ્યુટર સંબંધી જ્ઞાનની માહિતી મેળવવી.
૩. નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં કાર્યરત અધ્યાપકો દ્વારા વર્ગખંડમાં વિષય વસ્તુ માટે કોમ્પ્યુટરનો વર્ગખંડમાં ઉપયોગનો અભ્યાસ કરવો.
૪. નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં કાર્યરત અધ્યાપકો દ્વારા વર્ગખંડમાં વિષય વસ્તુની રજૂઆત માટે સોફ્ટવેર સંબંધી માહિતી જાણવી.
૫. નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં કાર્યરત અધ્યાપકોની કોમ્પ્યુટર સંબંધી તાલીમની જરૂરિયાત જાણવી.

અભ્યાસના પ્રશ્નો

૧. નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં કોમ્પ્યુટરની સંખ્યા કેટલી છે?
૨. નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં અલગ કોમ્પ્યુટર લેબની સુવિધા છે?
૩. નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં કોમ્પ્યુટર સંબંધી સુવિધા સંતોષકારક છે?

૪. નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજના વર્ગ ખંડોમાં કોમ્પ્યુટર દ્વારા વિષય વસ્તુની રજુઆત સંબંધી સુવિધાઓ છે?
૫. અધ્યાપકો કોમ્પ્યુટર સંબંધી કયા પ્રકારનું જ્ઞાન ધરાવે છે?

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો

પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપ વિશ્વ તરીકે નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજમાં કાર્યરત અધ્યાપકોનો સમાવેશ થયો હતો. અહીં વ્યાપ વિશ્વ ૪ નમૂનો હતો.

ઉપકરણ

સંશોધનના ઉપકરણ તરીકે હેતુને ધ્યાનમાં લઈ ૧૦ પ્રશ્નોની એક પ્રશ્નાવલિનો ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો.

સંશોધન યોજના

પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારની સંશોધન યોજનાને અનુસરતું હતું.

તારણો

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા.

૧. ૧૦૦% કોમ્પ્યુટર ચાલુ હાલતમાં જણાયેલ હતા.
૨. તમામ કોલેજમાં કોમ્પ્યુટર લેબની સુવિધા સારી છે.
૩. કોઈ પણ કોલેજમાં કોમ્પ્યુટર સંબંધી સોફ્ટવેર નથી.
૪. અધ્યાપકોને કોઈ તાલીમ આપવામાં આવેલ નથી.

(૨૨) નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાઓમાં નવનિયુક્ત સ્નાતક
વિદ્યાસહાયકોની અંગ્રેજી વિષયવસ્તુની સજજતાનો એક અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૦

સંશોધક :

રાજેષભાઈ એમ. પટેલ
લેકચરર

પ્રસ્વાવના :

પ્રાથમિક શિક્ષણએ શિક્ષણનો પાયો છે. આ પાયો મજબૂત હશે તો શિક્ષણની ઈમારત અડગ ઉભી રહી શકે. શિક્ષણનો પાયો મજબૂત કરવામાં શિક્ષકોનું યોગદાન રહેલું છે શિક્ષણ વિશે એ જ વ્યક્તિ સારી રીતે જણાવી શકે છે કે જે શિક્ષણ સાથે સતત સંપર્કમાં હોય, દેખીતી રીતે શિક્ષક જ વ્યક્તિ છે જે વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓ સાથે સંલગ્ન રહે છે શિક્ષણનું વર્તમાન માળખું પરિવર્તન ઝંખે છે આમ શિક્ષકોમાં પરિવર્તન લાવવાનું કામ જી.સી.આર.ટી. ગાંધીનગર દ્વારા જિ.શિ.તા.ભવનોને સોંપવામાં આવેલ છે સાથે સાથે વર્તમાન અભ્યાસક્રમ પણ બાળ કેન્દ્ર બનાવાયો છે બાળકને કેન્દ્રમાં રાખી પાઠ્યપુસ્તકમાં વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ આમેજ કરેલ છે.

અંગ્રેજી વિષયના શિક્ષણ દ્વારા બાળકોમાં કૌશલ્ય વિકસાવવામાં અંગ્રેજી શિક્ષકની ભૂમિકા મહત્વની હોય છે. અંગ્રેજી શિક્ષકે આ વિષયને રસપ્રદ બનાવવા માટે વિવિધ યુક્તિ-પ્રયુક્તિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. અંગ્રેજી વિષયવસ્તુના પુસ્તકો, અન્ય ધોરણના અંગ્રેજી ધોરણના પાઠ્યપુસ્તકો, ટાઈમ્સ ઓફ ઈન્ડિયા.

અભ્યાસના હેતુઓ :

સંશોધન કાર્ય હંમેશા હેતુ અને ધ્યેયની સાથે શરૂ થાય છે જેથી અભ્યાસકને સંશોધન કાર્યની દિશા સૂઝ તેમજ પોતે જે કાર્ય કરવા માગે છે તે દિશામાં આગળ વધી શકે, વિધિવત કે ધ્યેય વગરનું કાર્ય નિરર્થક કે ગેરમાર્ગ દોરી જનાર બની શકે, સાથે સંશોધન કાર્ય શરૂ કરતા પહેલા અભ્યાસના હેતુઓ નક્કી કરી કાચી રૂપરેખા તૈયાર કરી લેવું અતિ મહત્વનું છે ત્યારબાદ સંશોધન કાર્ય હાથ ધરી શકાય છે.

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ :

- (૧) સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોની સમગ્ર જૂથનું વિષયવસ્તુવાર સમજનું સ્તર જાણવું.
- (૨) સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોની વિષયવસ્તુ સમજનો વિસ્તારની દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો.
- (૩) વિદ્યાસહાયકોની વિષયવસ્તુ સમજનો જાતિ (Sex) ની દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો.

નમૂનાની પસંદગી :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લાના પાંચ તાલુકામાં નવ નિયુક્ત સ્નાતક વિદ્યાસહાયકો કુલ ૨૧૩ ની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી તે પૈકી અંગ્રેજી વિષયના કુલ ૧૧૦ સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોની નમૂના તરીકે પસંદગી કરવામાં આવી હતી. જેની વિગત સારણી-૧ છે. પાચો મજબૂત કે બાળકોને સારી રીતે તૈયાર કરવામાં આવે તો બાળક અંગ્રેજીમાં રસ લેતુ થાય અને ઉપલા ધોરણમાં આ ભાષાને સરળતાથી ગ્રહણ કરી શકે.

સંશોધન પદ્ધતિ :

સંશોધકે કઈ ચોકકસ વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરી જરૂરી માહિતી મેળવીને તેનું વિશ્લેષણ કરી યોગ્ય તારણો સુધી જવાનું હોય છે. સંશોધન કરવા માટે વિવિધ પદ્ધતિઓ છે. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં સર્વક્ષણ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોની વિષયવસ્તુ સજજતાનો અભ્યાસ કરવા માટે સંશોધકે સ્વરચિત વિષયવસ્તુ કસોટી તૈયાર કરી ઉપયોગ કર્યા હતા. જેમાં પ્રશ્ન-૧ માં સાચા વિકલ્પની સામે ખરાની ટીક કરો એવા ૭૫ પ્રશ્નો હતા. પ્રશ્ન-૨ માં પ્રશ્નનો જવાબ લખો એવા ૧૨ પ્રશ્નો હતા. પ્રશ્ન-૩ માં સાચા જવાબ સામે ખરાની નિશાની કરો. પ્રશ્ન-૪ માં નીચે આપેલ ખાલી જગ્યામાં આપેલ શબ્દનો ઉપયોગ કરી વાક્ય પૂર્ણ કરો. આમ કુલ ૧૦૦ પ્રશ્નોની કસોટી તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

માહિતી એકત્રીકરણ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસ અંતર્ગત સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોને સ્વરચિત વિષયવસ્તુ કસોટી આપવામાં આવી હતી કસોટીના પ્રાપ્ત ઉત્તરપત્રની ચકાસણી કરી ગુણાંકન કરવામાં આવ્યું.

તારણ :

- (૧) સારણી-૭.૧ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોના ભાઈઓમાં અંગ્રેજી ભાષાનુ સજજતા સરાસરી ૬૬.૨૦% અને અંગ્રેજી ભાષાનુ સજજતામાં બહેનોની સરાસરી ૬૧.૬૦% મેળવેલ હતા. જ્યારે કુલ સરાસરી ૬૩.૫૬% માલૂમ પડેલ છે.
- (૨) સારણી- ૭.૨ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોના ભાઈઓમાં અંગ્રેજી ભાષાનુ સજજતા કુલ સરાસરી ૬૨.૮૧% માલૂમ પડેલ છે.

- (૩) સારણી- ૭.૩ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોના ભાઈઓમાં અંગ્રેજી ભાષાનુ સજજતા કુલ સરાસરી ૬૬.૩૮% માલૂમ પડેલ છે.
- (૪) સારણી- ૭.૪ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોના ભાઈઓમાં અંગ્રેજી ભાષાનુ સજજતા કુલ સરાસરી ૬૬.૪૭% માલૂમ પડેલ છે.
- (૫) સારણી- ૭.૫ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોના ભાઈઓમાં અંગ્રેજી ભાષાનુ સજજતા કુલ સરાસરી ૫૮.૭૧% માલૂમ પડેલ છે.
- (૬) સારણી- ૭.૬ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોના ભાઈઓમાં અંગ્રેજી ભાષાનુ સજજતા કુલ સરાસરી ૬૨.૬૦% માલૂમ પડેલ છે.
- (૭) સારણી- ૭.૭ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સ્નાતક વિદ્યાસહાયકોના ભાઈઓમાં અંગ્રેજી ભાષાનુ સજજતા કુલ સરાસરી ૬૦.૨૦% અને સ્નાતક વિદ્યાસહાયક બહેનોમાં અંગ્રેજી ભાષાનુ સજજતા કુલ સરાસરી ૬૧.૮૦% માલૂમ પડેલ છે.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

- (૧) સ્નાતક વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોને અંગ્રેજી વિષયવસ્તુની સજજતા માટે શૈક્ષણિક તાલીમ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવું જોઈએ.
- (૨) સ્નાતક વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોને અંગ્રેજી વિષયવસ્તુની સજજતા વધારવા માટે સમાયાંતરે વિષય સજજતા કસોટીનું આયોજન કરવું જોઈએ.
- (૩) સ્નાતક વિદ્યાસહાયક શિક્ષકોને અંગ્રેજી શિક્ષણ પ્રત્યે રસ જાગૃત થાય, અંગ્રેજી શિક્ષણ પ્રત્યે વલણ કેળવાય તેવા પ્રયાસો હાય ધરી શકાય.
- (૪) પ્રાથમિક શાળાઓમાં અંગ્રેજી કોર્નર શિક્ષકો પાસે તૈયાર બાળકોને વધુમાં વધુ મહાવરો કરાવે તેવા પ્રયાસો વડી કચેરી દ્વારા કરાવી શકાય.

(૨૩) જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સમસ્યાઓનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૧૧

સંશોધક

ડો.રોહિતભાઈ સી. પટેલ
લેકચરર

સમસ્યાકથન :

જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સમસ્યાઓનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

કોઈપણ કાર્યની સફળતા માટે તેના હેતુઓ નિર્ધારિત કરવા અત્યંત આવશ્યક બને છે. હેતુવિહિન કાર્યની કલ્પના જ કરવી અશક્ય છે. પ્રસ્તુત સંશોધન માટે નીચે મુજબના હેતુઓ નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા.

૧. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક માહિતી મેળવવી.
૨. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સમસ્યાઓનો અભ્યાસ કરવો.
૩. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં ઉચ્ચ શિક્ષણની તત્પરતાનો અભ્યાસ કરવો.
૪. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળામાં શિસ્ત અને વિદ્યાર્થીઓની સહભાગિતાનો અભ્યાસ કરવો.
૫. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિકાસ અને અધ્યાયન કાર્યના નાવિન્યનો અભ્યાસ કરવો.

સંશોધનના પ્રશ્નો :

પ્રસ્તુત સંશોધન હેઠળ સંશોધક દ્વારા નીચે મુજબના પ્રશ્નો નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા.

૧. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક માહિતી કેવી જોવા મળે છે ?
૨. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સમસ્યાઓ કેવી છે ?
૩. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓની ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવવા અંગેની તત્પરતા કેવી છે?

૪. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળામાં શિસ્ત અને વિદ્યાર્થીઓની સહભાગિતાની પરિસ્થિતિ કેવી છે?
૫. જલાલપોર તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાના વિકાસ અને અધ્યાપન કાર્યની પરિસ્થિતિ કેવી જોવા મળે છે?

વ્યાપવિશ્વ અને નમૂના પસંદગી :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં જલાલપોર તાલુકાન સમગ્ર પ્રાથમિક શાળાઓ પૈકી જેમાં ધોરણ-૬ અને ધોરણ-૭ નું અભ્યાસ કાર્ય ચલાવવામાં આવે છે તે તમામ શાળાઓ સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ બને.

જેમાંથી વર્ષ ૨૦૧૧ માં નવસારી જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણ સાથે જોડાયેલ પ્રાથમિક શાળાના જલાલપોર તાલુકામાં (ધોરણ ૬ અને ૭) આવેલ પ્રાથમિક શાળાઓ પૈકી સહેતુક નમૂનાની રીતે પાંચ શાળા નમૂનામાં પસંદ કરવામાં આવી હતી. જેમાં જે શાળાઓમાં ધોરણ-૬ અને ૭ માં અભ્યાસ કરતાં કુલ વિદ્યાર્થીઓ પૈકી દરેક ધોરણમાંથી યાદચ્છિક રીતે ૧૦-૧૦ બાળકોને પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા. આ રીતે નમૂનામાં ૧૦૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી કરવામાં આવી હતી.

તારણો :

૧. તમારો અભ્યાસક્રમ સમયસર પૂરો થાય છે.
૨. તમને શિક્ષકો તરફથી જરૂરી માર્ગદર્શન મળી રહે છે.
૩. શાળામાંથી પુસ્તકો આપવામાં આવશે.
૪. તમારા વર્ગમાં દરેક તાસમાં શિક્ષણ કાર્ય યોગ્ય રીતે થાય છે.
૫. તમને શાળામાંથી યોગ્ય પ્રમાણમાં શૈક્ષણિક સાધનો મળી રહે છે.
૬. તમારી શાળામાં તમને ભણવાનું ગમે છે.
૭. તમારી શાળામાં શિક્ષકો વિષય પ્રમાણે પૂરતા નથી.
૮. તમારી શાળામાં વિવિધ શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં આવે છે.
૯. શાળામાં સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ યોજવામાં આવે છે.
૧૦. શાળામાંથી તમને શિક્ષણ સંબંધી આર્થિક મદદ કરવામાં આવે છે.

(૨૪) નવસારી જિલ્લાના BRP ની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ

વર્ષ -૨૦૧૧

સંશોધક

ભગીરથ સી. પરમાર

લેકચરર

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં પ્રાથમિક શાળાઓના શિક્ષકોના સીધા સંપર્કમાં રહી કાર્ય કરતા BRP કે જે શિક્ષકોને માર્ગદર્શન પુરૂ પાડે છે તેમની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી પ્રત્યે જાગૃતિ જરૂરી છે તો તેમની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી પ્રત્યેની જાગૃતિ જાણવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હતો.

સમસ્યા કથન :

નવસારી જિલ્લાના BRP ની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ

અભ્યાસના હેતુઓ :

૧. નવસારી જિલ્લાના BRP ની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ તપાસવી.
૨. નવસારી જિલ્લાના BRP ની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ સાથે તેમની જાતીયતા, સામાજિકવર્ગ અને તાલીમના અનુભવનો સંબંધ તપાસવો.
૩. શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી માપદંડનું ચથાર્થી કરણ કરવું.

અભ્યાસની ઉત્કલ્પનાઓ :

૧. નવસારી જિલ્લાના પુરૂષ અને સ્ત્રી BRP ઓના શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી જાગૃતિ માપદંડ પરના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.
૨. નવસારી જિલ્લાના સામાજિક રીતે પછાત અને સામાજિકરીતે બિન પછાત BRP ઓના શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી જાગૃતિ માપદંડ પરના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.
૩. નવસારી જિલ્લાના એક વર્ષ કે તેથી વધુ અનુભવ ધરાવતા અને એક વર્ષથી ઓછો અનુભવ ધરાવતા BRP ઓના શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી જાગૃતિ માપદંડ પરના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.

અભ્યાસનું મહત્વ :

૧. પ્રસ્તુત અભ્યાસથી નવસારી જિલ્લાના BRP ની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ જાણી શકાશે.
૨. પ્રસ્તુત અભ્યાસથી નવસારી જિલ્લાના BRP ની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ સાથે તેમની જાતીયતા, સામાજિકવર્ગ અને અનુભવનો સંબંધ જાણી શકાશે.
૩. પ્રસ્તુત અભ્યાસથી શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિના માપન માટેના એક ઉપકરણની ઉપયોજન ક્ષમતા જાણી શકાશે.
૪. પ્રસ્તુત અભ્યાસથી શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી જાગૃતિ માપદંડ નામનાં ઉપકરણનું નવસારી જિલ્લાના BRP ઉપર ચર્ચાકરણ થશે તે ભાવિ સંશોધનોની કેડી કંડારવામાં નાનું પણ મહત્વનું યોગદાન આપશે.

અભ્યાસની ક્ષેત્ર - મર્યાદા :

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માત્ર નવસારી જિલ્લાના BRP ઓનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

પ્રસ્તુત અભ્યાસની મર્યાદા :

૧. પ્રસ્તુત અભ્યાસ સીમિત વ્યાપ ધરાવતો હતો.
૨. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં રૂપાંતરિત ઉપકરણમાં સુધારા કરી સ્વીકાર કરાયો હતો. પણ અંગ્રેજી પરથી થયેલા અનુવાદની વિશ્વસનીયતા ચકાસવામાં આવી ન હતી. ઉપકરણમાં સમાવિષ્ટ કલમો ટેકનોલોજીના ઘટકો સ્વરૂપમાં હતી. તે ઘટકોના સંદર્ભે તજજ્ઞીય અભિપ્રાય લેવાયો ન હતો.

વ્યાપવિશ્વ અને નમૂના પસંદગી :

નવસારી જિલ્લાનાં પાંચ તાલુકાનાં BRC ભવનનાં BRP નો વ્યાપવિશ્વમાં સમાવેશ થયો હતો. સમ, સમગ્ર વ્યાપવિશ્વ એ જ નમૂનો હતો.

ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં માહિતી પ્રાપ્તિના ઉપકરણ તરીકે શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી જાગૃતિ માપદંડનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

આ માપદંડ મૂળ અંગ્રેજી અમરદિપ અને સિંઘ (૧૯૯૯) દ્વારા રચાયેલા ઉપકરણ પરચ ગુજરાતી રૂપાંતર ડૉ. ચન્દ્રકાંત ભોગાયતાએ કર્યું હતું.

આ અભ્યાસ માટે આ ઉપકરણમાં જરૂરી સુધારા - વધારા કરી ૨૮ કલમોવાળું બનાવવામાં આવ્યું હતું જેમાં પ્રથમ ૧૫ કલમો શૈક્ષણિક સાધન - સામગ્રીને લગતી, પછીની ૦૫ કલમો શૈક્ષણિક પ્રયુક્તિને લગતી અને પછીની ૦૮ કલમો શૈક્ષણિક પદ્ધતિ ને લગતી હતી.

અહીં, કલમો પ્રત્યે BRP એ પ્રત્યેક કલમ સામે પાંચમાંથી યોગ્ય એવો એક પ્રતિચાર આપવાનો હતો. તે પ્રતિચાર ખરાં (✓) ની નિશાની કરી આપવાનો હતો. અને BRP એ પોતાની અંગત માહિતી તરીકે જાતિયતા, સામાજિકવર્ગ અને અનુભવને પણ ખરાં (✓)ની નિશાની કરી પ્રતિચાર આપવાનો હતો.

માહિતીનું એકત્રીકરણ :

સૌ પ્રથમ પાંચેય તાલુકાનાં BRC ભવન પર રૂબરૂ જઈને BRP ને પ્રાથમિક માહિતી આપી ક્રમ માપદંડ કરવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું.

માહિતીનું અર્થઘટન અને પૃથક્કરણ (વિશ્લેષણ) :

BRP એ પ્રતિચાર આપેલા માપદંડો એકત્રિત કરી શૂન્યથી ચાર પ્રાપ્તાંકો વડે પ્રત્યેક પ્રતિચારનું ગુણાંકન કરવામાં આવ્યું હતું. ગુણાંકન દ્વારા પ્રત્યેક BRP નો શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી જાગૃતિ માપદંડ પરનો પ્રાપ્તાંક નક્કી થયો હતો. પ્રાપ્ત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથક્કરણ કરી અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું હતું.

તારણો :

પ્રસ્તુત અભ્યાસનાં તારણો અહીં રજૂ કરવામાં આવ્યાં છે.

૧. નવસારી જિલ્લાના BRP ઓની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી સરાસરી જાગૃતિ ૬૫.૮૮ ટકા જેટલી મધ્યમ હતી.
૨. શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી જાગૃતિ માપદંડમાં સમાવિષ્ટ ૨૮ ઘટકો પ્રત્યે BRP ઓની જાગૃતિની ક્રમિકતા નક્કી થઈ શકી હતી.
૩. નવસારી જિલ્લાના BRP ઓની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ સાથે તેઓની જાતિયતાનો સંબંધ જોવા મળ્યો હતો. તે સંબંધ પુરૂષોની તરફેણમાં હતો.
૪. નવસારી જિલ્લાના BRP ઓની શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ સાથે તેઓના સામાજિકવર્ગનો સંબંધ જોવા મળ્યો ન હતો.

- પ. નવસારી જિલ્લા BRP ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ સાથે તેઓના અનુભવનો સંબંધ જોવા મળ્યો હતો. તે સંબંધ એક વર્ષ કરતા વધારે અનુભવ ધરાવતા BRP ઓની તરફેણમાં હતો.
૬. શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિષયક જાગૃતિ માપદંડની ૨૮ કલમોમાંથી સરળતા - મૂલ્યની દૃષ્ટિએ ૮૬ ટકા કલમો અને ભેદપરબક્ષમતા -મૂલ્યની દૃષ્ટિએ ૧૦૦ ટકા કલમો યોગ્ય હતી.
૭. શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી જાગૃતિ માપદંડ વિષયક કલમોમાં પાત્રોની સૌથી વધુ જાગૃતિ બ્લેકબોર્ડ વિષે અને સૌથી ઓછી જાગૃતિ ઓવરહેડ ટ્રાન્સપરન્સિસ વિષે હતી.

(રપ) નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક શાળાના બાળકોની બુદ્ધિ અને સિદ્ધિનો
તુલનાત્મક અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૧૧

સંશોધક

ડો. મનિષ એમ. પટેલ

સિ.લેકચરર

સમસ્યાકથન :

નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક શાળાના બાળકોની બુદ્ધિ અને સિદ્ધિનો તુલનાત્મક અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

૧. પ્રાથમિક કક્ષાનાં કુમારો અને કન્યાઓના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો અને સિદ્ધિની તુલના કરવી.
૨. પ્રાથમિક કક્ષાનાં ગ્રામ વિસ્તાર અને શહેરી વિસ્તારના બાળકોની સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો અને સિદ્ધિની તુલના કરવી.
૩. પ્રાથમિક કક્ષાના વિવિધ વયજૂથોનાં બાળકોના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો અને સિદ્ધિની તુલના કરવી.
૪. ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો અને સિદ્ધિ વચ્ચે સહ સંબંધ જણાવો.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

સંશોધકે પ્રસ્તુત સંશોધન માટે નીચે મુજબની ઉત્કલ્પનાઓ રચી હતી.

૧. પ્રાથમિક કક્ષાનાં કુમારો અને કન્યાઓના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો અને સિદ્ધિ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.
૨. પ્રાથમિક કક્ષાના ગ્રામ વિસ્તાર અને શહેરી વિસ્તારનાં બાળકોના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો અને સિદ્ધિ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.
૩. પ્રાથમિક કક્ષાનાં વિવિધ વયજૂથોના કુમારોના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો અને સિદ્ધિ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.
૪. ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો અને સિદ્ધિ વચ્ચે અર્થસૂચક સહ સબંધ નહીં હોય.

સંશોધનનું મહત્વ :

પ્રસ્તુત સંશોધન નીચે મુજબના મુદ્દાઓ માટે પણ મહત્વનું બની શકે એવું સંશોધક નમ્રપણે માને છે.

૧. પ્રાથમિક કક્ષાનાં બાળકોને તેઓનો સિદ્ધિ સાથે બુદ્ધિમાનાંક જાણવા ઉપયોગી બની શકે.
૨. બુદ્ધિકસોટી દ્વારા પ્રાથમિક શિક્ષકો વર્ગમાંનાં વિદ્યાર્થીઓની બુદ્ધિકક્ષા અને સિદ્ધિ વચ્ચેનો સંબંધ જાણી શકે.
૩. બુદ્ધિકક્ષા અને સિદ્ધિ પ્રમાણે શાળામાં વર્ગ વ્યવહાર ગોઠવવા માટે પ્રસ્તુત સંશોધન ઉપયોગમાં આવી શકે.

સંશોધનનું સીમાંકન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની નીચે મુજબની સીમાઓ નક્કી કરવામાં આવી હતી.

૧. પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાથમિક કક્ષાનાં બાળકો પૂરતું મર્યાદિત હતું.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં માત્ર ગુજરાતી માધ્યમની પ્રાથમિક શાળાઓને જ પસંદ કરવામાં આવી હતી.
૩. પ્રસ્તુત સંશોધનએ નવસારી જિલ્લામાંથી પસંદ કરેલી શાળા પૂરતું મર્યાદિત હતું.

વ્યાપવિશ્વ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપવિશ્વ નવસારી જિલ્લામાં ગુજરાતી માધ્યમની શાળાઓમાં ધોરણ-૬ થી ધોરણ-૮ માં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓ.

નમૂનાની પસંદગી :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાઓમાંથી કુલ ૨૦૦ કન્યાઓ અને કુલ ૨૦૦ કુમારોની પસંદગી થઈ હતી. આમ, કુલ ૪૦૦ બાળકોનો નમૂનાના પાત્રો તરીકે સમાવેશ થયો હતો.

સંશોધનની પદ્ધતિ :

સંશોધકે પ્રસ્તુત સંશોધન માટે સર્વેક્ષણ પદ્ધતિ સ્વીકારી હતી.

સંશોધનનું ક્ષેત્ર :

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન અને પ્રાથમિક શિક્ષણ એમ બે ક્ષેત્રને પ્રસ્તુત સંશોધન લાગુ પડે છે.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

કસોટી : શાહ - પટેલ શાબ્દિક - અશાબ્દિક સમૂહ બુદ્ધિ કસોટી.

અંકશાસ્ત્રીય પૃથક્કરણની રીત :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે t મૂલ્ય અને વિચરણ પૃથક્કરણનો ઉપયોગ કર્યો હતો. જે માટે સંશોધકે SPSS Programme નો ઉપયોગ કર્યો હતો.

સંશોધન તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ છે.

૧. પ્રાથમિક કક્ષાના કુમારો અને કન્યાઓ બુદ્ધિમાનાંકો સંદર્ભે સમકક્ષ છે.
૨. પ્રાથમિક કક્ષાના કુમારો અને કન્યાઓ સિદ્ધિ સંદર્ભે સમકક્ષ એમ કહી શકાય નહિ.
૩. પ્રાથમિક કક્ષાના ગ્રામ અને શહેરી વિસ્તારના બાળકોની સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો સંદર્ભે સમકક્ષ છે.
૪. પ્રાથમિક કક્ષાના ગ્રામ વિતાર અને શહેરી વિસ્તારના બાળકોની સરાસરી સિદ્ધિ પ્રાપ્તાકો સંદર્ભે સમકક્ષ એમ કહી શકાય નહિ.
૫. પ્રાથમિક કક્ષાના ગ્રામ વિસ્તારના કુમારો અને કન્યાઓ બુદ્ધિમાનાંકો સંદર્ભે સમકક્ષ છે.
૬. પ્રાથમિક કક્ષાના વિવિધ વયજૂથના બાળકો બુદ્ધિમાનાંકો સંદર્ભે સમકક્ષ છે.
૭. પ્રાથમિક કક્ષાના વિવિધ વયજૂથોનો સિદ્ધિ સંદર્ભે સમકક્ષ છે એમ કહી શકાય નહિ.

(૨૬)નવસારી તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાનાં શિક્ષકોમાં પર્યાવરણ અંગેની
જાગૃતતાનો એક તુલનાત્મક અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૧૧

સંશોધક

ગોવિંદભાઈ એમ. ભોયા
સિ.લેકચરર

સંશોધનની સમસ્યા :

નવસારી તાલુકાના પ્રાથમિક શાળાનાં શિક્ષકોમાં પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતાનો એક તુલનાત્મક અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે દર્શાવ્યા મુજબ નક્કી કરવામાં આવ્યા છે.

- (૧) શિક્ષક ભાઈઓ અને બહેનોમાં પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતાનો અભ્યાસ કરવો.
- (૨) ગ્રામ્ય અને શહેરી વિસ્તારના શિક્ષક ભાઈઓ અને બહેનોમાં પર્યાવરણની જાગૃતતા અંગે માહિતી એકત્રીત કરવી.
- (૩) ૦ થી ૫ વર્ષ અને ૧૧ થી ૨૦ વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા શિક્ષક ભાઈઓ અને બહેનોમાં પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતા અંગે જાણકારી મેળવવી.

ઉત્કલ્પનાઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનની મુખ્ય શૂન્ય ઉત્કલ્પનાઓ નીચે મુજબ છે.

- (૧) શિક્ષક ભાઈઓ અને બહેનોની પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતા અંગેના પ્રાપ્તાંકોના મધ્યકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.
- (૨) ગ્રામ્ય અને શહેરી વિસ્તારના શિક્ષક ભાઈઓ અને બહેનોની પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતા અંગેના પ્રાપ્તાંકોના મધ્યકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.
- (૩) ૦ થી ૫ વર્ષ અને ૧૧ થી ૨૦ વર્ષનો નોકરીનો અનુભવ ધરાવતા શિક્ષક ભાઈઓ અને બહેનોની પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતા અંગેના પ્રાપ્તાંકોના મધ્યકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.
- (૪) શિક્ષકો જાતિ અને શાળાના વિસ્તારની સાર્થક આંતરક્રિયાત્મક અસર પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતા ઉપર જોવા મળતી નથી.

- (૫) શિક્ષકોની જાતિ અને નોકરીના અનુભવની સાર્થક આંતરક્રિયાત્મક અસર પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતા ઉપર જોવા મળતી નથી.
- (૬) શિક્ષકોની નોકરીનો અનુભવ અને શાળાના વિસ્તારની સાર્થક આંતરક્રિયાત્મક અસર પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતા ઉપર જોવા મળતી નથી.
- (૭) શિક્ષકોની જાતિ, નોકરીનો અનુભવ અને શાળાના વિસ્તારની સાર્થક આંતરક્રિયાત્મક અસર પર્યાવરણ અંગેની જાગૃતતા ઉપર જોવા મળતી નથી.

નિદર્શ :

વાંસદા તાલુકાની પ્રાથમિક શાળામાં નોકરી કરતાં ૩૫ શિક્ષકોની પસંદગી યદ્યથ નિદર્શપદ્ધતિથી કરવામાં આવી હતી.

સાધનો :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં અભિપ્રાયાવલિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો.

સંશોધનના તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ છે.

- (૧) પર્યાવરણની સમસ્યા વધુ વૃક્ષોના વાવેતર વડે ઘટાડી શકાય છે.
- (૨) વન્ય વિકાસ ડું સરકાર. લોક સહયોગ લેવો જોઈએ.
- (૩) પરવતો પર નાના બંધોની જગ્યાએ મોટા બંધો વધુ ઉપયોગી છે.
- (૪) દરેક ક્રીટ નાશક પર્યાવરણના મિત્રો નથી. એવું કહી શકાય નહીં.
- (૫) સી.એફ.સી. વાયુ ઓઝોન આવરણને નુકશાનકારક છે.
- (૬) વૃક્ષો ઘોંઘાટના સારા અવશેષકો હોય છે એ વિધાન સાથે શિક્ષકો સંમત નથી.
- (૭) ભારતમાં ગીધ લુપ્ત થઈ રહ્યા છે.
- (૮) પર્યાવરણ શિક્ષણનો સંબંધ જીવન અને મૃત્યુ સાથે છે. એવું કહી શકાય નહીં.
- (૯) વધુ પ્રવાસથી પર્વતોનો વિકાસ થાય છે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૦) દરેક પ્રકારનો કચરો જીવ દ્વારા વાતાવરણમાં નાશ પામે છે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૧) પ્રદૂષિત વાયુમાં વધુ ધુમ્મસ બને છે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૨) પાણીમાં ઓક્સીજન નથી હોતો એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૩) યોજનાવિધિ પર્યાવરણ શિક્ષણ માટે સમયની બરબાદી છે એવું કહી શકાય નહીં.

- (૧૪) જૂના વાહનો વધુ પ્રદૂષણ ફેલાવે છે.
- (૧૫) સમૂહ જળનું સ્તર વધવાથી કાઠાના વિસ્તારોને ખતરો છે.
- (૧૬) જીવ-જંતુઓને જીવન ચક્ર દ્વારા પણ નિયંત્રિત કરી શકાય છે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૭) હોપલો કીટક ચીડ વૃક્ષોને નાશ કરી રહ્યુ છે.
- (૧૮) સંશોધનના હેતુ માટે પ્રાણીઓનો ઉપયોગ યોગ્ય છે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૯) ચામડુ જલદી સડીને માટીમાં ભળી જાય છે.
- (૨૦) પુનઃઉત્પાદિત પદાર્થનો પ્રયોગ કરવો જોઈએ નહીં.
- (૨૧) સીસા રહિત પેટ્રોલથી વધુ પ્રદૂષણ થાય છે.
- (૨૨) પ્રકૃતિની વહન કરવાની ક્ષમતા નિશ્ચિત હોય છે.
- (૨૩) રાસાયણિક ખાતરથી ભૂજળ પ્રદૂષિત થાય છે.
- (૨૪) કમ્પોસ્ટ ખાતર બનાવવું પર્યાવરણ માટે હાનિકારક છે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૨૫) વાસની નવી કુપળોના ઉપયોગથી નુકશાન થતુ નથી.
- (૨૬) પારજાંબલી કિરણો આપણા માટે હાનિકારક છે.
- (૨૭) બાયોગેસથી ઉર્જાની બચત થાય છે.
- (૨૮) અગ્નિરેખા વન માટે લાભદાયક છે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૨૯) ખાંડના કારખાના પાણી તેમજ વાયુ બંને પ્રદૂષિત કરે છે.
- (૩૦) વિદ્યુત ઉત્પાદનમાં ઉપયોગી પાણી પ્રદૂષિત થાય છે.
- (૩૧) વિશ્વમાં ઓઝોન દિવસ મનાવાય છે.
- (૩૨) પર્યાવરણ દિવસ આઠમી જૂને ઉજવાય છે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૩૩) કાર્બનડાયોક્સાઈડનો વાયુ ગ્રીન હાઉસ અસરને સંબંધિત છે.
- (૩૪) અવાજની તીવ્રતા માટેનું એકમ ડેસીબલ નથી.
- (૩૫) આપણી ભૂમિ પર ૧/૩ થી ઓછા જંગલો હોવા જોઈએ.

(૨૭)નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં બાળકો માટે બુદ્ધિકસોટીના માનાંકનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૧૧

સંશોધક

બળદેવભાઈ દેસાઈ

સિ.લેકચરર

સમસ્યા કથન :

નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં બાળકો માટે બુદ્ધિકસોટીના માનાંકનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે મુજબ છે.

- (૧) નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાના કુમારો અને કન્યાઓના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકોની તુલના કરવી.
- (૨) નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાના વિવિધ વયજૂથોનાં બાળકોના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકોની તુલના કરવી.
- (૩) નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાના વિવિધ વયજૂથોનાં કુમારોના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકોની તુલના કરવી.
- (૪) નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાના વિવિધ વયજૂથોની કન્યાઓના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

સંશોધકે પ્રસ્તુત સંશોધન માટે નીચે મુજબની ઉત્કલ્પનાઓ રચી હતી.

- (૧) નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં કુમારો અને કન્યાઓના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.
- (૨) નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં વિવિધ વયજૂથોના બાળકોના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.
- (૩) નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં વિવિધ વયજૂથોના કુમારોના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.
- (૪) નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં વિવિધ વયજૂથોના કન્યાઓના સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત નહીં હોય.

સંશોધનનું મહત્ત્વ :

- (૧) બુદ્ધિકસોટી નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાના બાળકોને તેઓનો બુદ્ધિમાનાંક જાણવા ઉપયોગી બની શકે.
- (૨) બુદ્ધિકસોટી દ્વારા પ્રાથમિક શિક્ષકો વર્ગમાંનાં વિદ્યાર્થીઓની બુદ્ધિકક્ષા જાણી શકે.
- (૩) નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક કક્ષાના શૈક્ષણિક પ્રયોગો દરમિયાન પ્રસ્તુત સંશોધનનો ઉપયોગ થઈ શકે.
- (૪) બુદ્ધિકક્ષા પ્રમાણે નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક શાળામાં વર્ગ વ્યવહાર ગોઠવવા માટે પ્રસ્તુત સંશોધન ઉપયોગમાં આવી શકે.
- (૫) પ્રસ્તુત કસોટી ભવિષ્યનાં બીજા સંશોધન માટે પણ દિશાસૂચક બની શકે.

સંશોધનનું સીમાંકન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની નીચે મુજબની સીમાઓ નક્કી કરવામાં આવી છે.

- (૧) પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં બાળકો પૂરતું મર્યાદિત છે.
- (૨) પ્રસ્તુત સંશોધનમાં માત્ર નવસારી જિલ્લાનામાં ચાલતી ગુજરાતી માધ્યમની ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાઓને જ પસંદ કરી છે.
- (૩) પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ધોરણ-૬ અને ધોરણ-૮ ના વિદ્યાર્થીઓમાંથી ૧૦.૬⁺ વર્ષથી ૧૪ વર્ષ સુધીનાં વયજૂથોનાં વિદ્યાર્થીઓ પૂરતું મર્યાદિત છે.

વ્યાપવિશ્વ :

નવસારી જિલ્લામાં ગુજરાત માધ્યમની શાળાઓમાં ધોરણ-૬, ૭ અને ધોરણ-૮ માં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓ.

નમૂનાની પસંદગી :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લાના ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાઓની કુલ ૨૦૦ કન્યાઓ અને કુલ ૨૦૦ કુમારોની પસંદગી થઈ હતી. આમ, કુલ ૪૦૦ બાળકોના નમૂનાના પાત્રો તરીકે સમાવેશ થયો હતો.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

સંશોધકે સંશોધનના હેતુઓના ધ્યાનમાં રાખીને પટેલ શાબ્દિક-અશાબ્દિક સમૂહ બુદ્ધિકસોટીની પસંદગી કરી, જે ગુજરાત રાજ્યના ગુજરાતી માધ્યમમાં ધોરણ-૬ અને ધોરણ-૮ માં અભ્યાસ કરતાં બાળકો પર પ્રમાણિત હતી.

માહિતીનું એકત્રીકરણ :

સંશોધકે પોતે જ બધી શાળાઓમાં ૩૦૩ જઈ કસોટીનું સંચાલન કર્યું હતું.

અંકશાસ્ત્રીય પૃથ્થકરણની રીત :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં માહિતી પૃથ્થકરણ કરવા માટે સંશોધનના હેતુઓ અને ઉત્કલ્પનાઓને ધ્યાનમાં રાખી તેને અનુસાર અંકશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિ નક્કી કરવામાં આવી હતી. મધ્યક, મધ્યસ્થ, પ્રમાણ વિચલન, કકુદતા, કકુદતાની પ્રમાણ ભૂલ, વિરૂપતા, વિરૂપતાની પ્રમાણ ભૂલ, ચતુર્થક, વિચલન અંકશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિ નક્કી કરવામાં આવી હતી.

તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ છે.

- (૧) નમૂનાના સમગ્ર વિદ્યાર્થીઓનાં બુદ્ધિમાનાંકના પ્રાપ્તાંકોનું આવૃત્તિ વિતરણ સમઘારણ મળે છે.
- (૨) જાતિયતા પ્રમાણે વિદ્યાર્થીઓના બુદ્ધિમાનાંકના પ્રાપ્તાંકોના આવૃત્તિ વિતરણ સમઘારણ છે.
- (૩) વયજૂથો પ્રમાણેના આવૃત્તિ વિતરણો સમઘારણ છે.
- (૪) કન્યાઓનાં બુદ્ધિમાનાંકનાં આવૃત્તિ વિતરણો સમઘારણ છે.
- (૫) કુમારોનાં બુદ્ધિમાનાંકનાં આવૃત્તિ વિતરણો સમઘારણ છે.
- (૬) નવસારી જિલ્લાનાં ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાના કુમારો અને કન્યાઓ સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકોના સંદર્ભમાં સમકક્ષ જોવા મળે છે.
- (૭) નવસારી જિલ્લાનાં ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાનાં વિવિધ વયજૂથોના બાળકો સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકોના સંદર્ભમાં સમકક્ષ જોવા મળે છે.
- (૮) નવસારી જિલ્લાનાં ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાના વિવિધ વયજૂથોના કુમારો સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકોના સંદર્ભમાં સમકક્ષ જોવા મળે છે.
- (૯) નવસારી જિલ્લાનાં ઉચ્ચતર પ્રાથમિક કક્ષાના વિવિધ વયજૂથોની કન્યાઓ સરાસરી બુદ્ધિમાનાંકોના સંદર્ભમાં સમકક્ષ જોવા મળે છે.

(૨૮)ગુણોત્સવ ૨૦૧૦-૧૧ ના નવસારી જિલ્લાનાં સી.આર.સી. કો-ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ,
અને કેન્દ્ર શિક્ષકશ્રીઓના અભિપ્રાય અંગેનો અભ્યાસ

વર્ષ -૨૦૧૧

સંશોધક

રાજેશભાઈ એમ. પટેલ
સિ. લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

૫ મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૦ નાં રોજ માનનીય મુખ્યમંત્રીશ્રીએ ટેલીકોન્ફરન્સમાં શિક્ષણની વાતચીતમાં શિક્ષકોને બિરદાવવામાં આવ્યા અને રાજ્ય, રાષ્ટ્રીય પારીતોષિક એવોર્ડ આપી સન્માવવાનાં કાર્યક્રમનાં પ્રવચનમાં શિક્ષણની વાતચીતમાં સ્પષ્ટ કહ્યું કે બાળકોનાં પાયાનો વિકાસમાં મૂલ્ય શિક્ષણ જેવા મહત્વનાં ગુણોનો વિકાસ અતિ આવશ્યક પરિબળ છે. જે નવતર પ્રયોગ તથા ગુણોત્સવની શાનદાર ઉજવણી રાજ્યકક્ષાએથી લઈ ગામ સુધી થઈ, જેથી બાળકો શિક્ષણમાં ગુણોત્સવને ન્યાય આપી શકાય. આમ કાર્યક્રમની ઉજવણીમાં રાજ્યકક્ષાથી લઈ ગામ કક્ષા સુધીનાં અધિકારીશ્રીઓ પદાધિકારીશ્રીઓ જોડાયા હતા.

સમસ્યા કથન :

ગુજરાત રાજ્ય સરકાર શિક્ષણની એક યોજના છે જે ૨૦૦૯-૧૦ થી સમગ્ર ગુજરાત રાજ્યમાં અમલીકરણ થયું છે. ગુણોત્સવ ૨૦૦૯-૧૦ નો કાર્યક્રમની શાખા કક્ષાએ ઉજવણી કરવામાં આવી જેનો મુખ્ય હેતુ મૂલ્ય શિક્ષણ તથા શાખાનાં વિકાસની બાબતોને આવરી લેવામાં આવી હતી જેથી સંશોધનનાં પાયામાં ગુણોત્સવ કાર્યક્રમની અસરકારકતાં તપાસવી એમ કહીએ તો અતિશયોક્તિ નથી.

ગુણોત્સવ ૨૦૧૦-૧૧ ના નવસારી જિલ્લાનાં સી.આર.સી. કો-ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ, અને કેન્દ્ર શિક્ષકશ્રીઓના અભિપ્રાય અંગેનો અભ્યાસ

અભ્યાસનાં હેતુઓ :

૧. જિલ્લામાં તાલુકાવાર ગુણોત્સવની અસરકારકતા તપાસવી.
૨. જિલ્લામાં તાલુકાવાર ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ અંતર્ગત કેન્દ્રશાખાઓમાં ચાલતી સહ અભ્યાસક પ્રવૃત્તિઓની અસર જાણવી.
૩. જિલ્લામાં તાલુકાવાર શાખાઓમાં ભૌતિક સુવિધાઓ જાણવી.
૪. તાલુકાવાર માહિતીનાં આધારે જિલ્લાની પરિસ્થિતિ જાણવી.

નમૂનાની પસંદગી :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લાનાં પાંચ તાલુકામાં યોજવામાં આવેલ ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં તમામ શાળામાં યોજવામાં આવી હતી.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લાના બી.આર.સી. કો-ઓર્ડિનેટર મારફતે સંપૂર્ણ ભરાઈને કુલ ૫૮ જેટલો નમૂનો પ્રયોગ પાત્ર તરીકે લીધેલ હતા.

અભ્યાસની મર્યાદાઓ :

૧. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં કાર્યક્ષેત્ર તરીકે નવસારી જિલ્લા પુરતુ મર્યાદિત છે.
૨. નવસારી જિલ્લાની જિલ્લા પંચાયતની પ્રાથમિક શાળાએ પુરતુ મર્યાદિત છે.
૩. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં પરિણામો જિલ્લાની જિલ્લા પંચાયતની પ્રાથમિક શાળાઓને લાગુ પડી શકશે.
૪. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં જિલ્લાનાં ગુણોત્સવ સંદર્ભે સી.આર.સી. કો. ઓર્ડિનેટરશ્રીએ કેન્દ્ર શાળાનાં આચાર્યો પુરતું સીમીત છે.

સંશોધન પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં સર્વેક્ષણ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. જેમાં અભિપ્રાયાવલિનું વિશ્લેષણ કરીને ગુણોત્સવ કાર્યક્રમની અસરકારકતા ચકાસવાનું છે.

ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ ૨૦૧૦-૧૧ ની ઉજવણીમાં નવસારી જિલ્લાનાં પાંચ તાલુકાઓના સી.આર.સી. કો-ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ અને કેન્દ્રશિક્ષકશ્રીઓ નમૂના માટે પીંદ કરેલ હતા. ગુણોત્સવ કાર્યક્રમની પુસ્તીકા માર્ગદર્શિકા પરથી ગુણોત્સવનાં કાર્યક્રમની પુસ્તીકા માર્ગદર્શિકા પરથી ગુણોત્સવનાં કાર્યક્રમની તપાસ કરવા માટે ચાર વિભાગમાં સ્વનિર્મિત (અભિપ્રાયાવલિ) વિધાનોની રચના કરવામાં આવી હતી. વિભાગ - ૧ માં બાળકોને અનુલક્ષીને વિધાનો ૧૬, વિભાગ-૨ માં શાળાનું ભૌતિક - બા ૧ પર્યાવરણના ૧૨ વિધાનો વિભાગ-૩ માં શાળાની સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓના ૧૫ વિધાનો, વિભાગ-૪ માં એક મુક્ત મંતવ્યનો પ્રશ્નો મુકી કુલ - ૪૪ વિધાનોની ચાર તબક્કામાં માહિતી મેળવવામાં આવી હતી.

માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં તાલુકાના ૫૮ સી.આર.સી. કો-ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ અને ૫૮ કેન્દ્રશિક્ષકશ્રીઓના ગુણોત્સવ સંબંધે અભિપ્રાયો મેળવવામાં આવ્યા હતા. આ અભિપ્રાયોની વિધાનવાર આવૃત્તિઓની ટકાવારી શોધવામાં આવેલ હતી જે મળેલ માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવામાં આવેલ છે.

સંશોધન અંગેના તારણો :

વિભાગ -૧ (અ) શૈક્ષણિક બાબતો (બાળકોને અનુલક્ષી)

વિધાન નંબર - ૧,૨,૩ નાં સંદર્ભમાં ૧૦૦% સી.આર.સી.કો ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ તથા ૯૪.૮૨% કેન્દ્ર શિક્ષકો સંમત હતા એટલે કે ગુણોત્સવથી બાળકોમાં વાંચન, લેખન અને ગણનાં કૌશલ્યમાં વધારો થયો હતો.

વિધાન નંબર - ૬,૮,૧૧ અને ૧૬ નાં સંદર્ભમાં ૮૦% થી વધુ સી.આર.સી.કો. ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ તથા કેન્દ્ર શિક્ષકશ્રીઓ સંમત થયા એટલે કે સાડું શિક્ષણ કરનારને પ્રોત્સાહન, દરેક વિષયોનું મૂલ્યાંકન થાય, સી. ગ્રેડની શાળાઓમાં ઉપચારાત્મક શિક્ષણ તથા શિક્ષકોને તાલીમ અપાય, શિક્ષકો પાઠ્યપુસ્તક, સ્વાધ્યાયપોથી, પ્રયોગપોથી, નકશાપોથીનો ઉપયોગ કરતા થયા એવું મંતવ્ય જણાયું.

વિધાન નંબર - ૧૦ નાં સંદર્ભમાં ૯૪.૮૨% સી.આર.સી.કો.ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ તથા ૮૪.૮૪% કેન્દ્રશિક્ષકશ્રીઓ સંમત થયા એટલે કે શિક્ષણ સાથે જોડાયેલા અધિકારી કે પદાધિકારી દ્વારા મૂલ્યાંકન થવું જોઈએ.

વિધાન નંબર - ૧૪ અને ૧૫ નાં સંદર્ભમાં ૭૪.૧૩% સી.આર.સી.કો. ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ અને ૭૭.૫૮%, ૮૭.૯૩% કેન્દ્ર શિક્ષકશ્રીઓ સંમત થયા એટલે કે કોમ્પ્યુટર પ્રોગ્રામ દ્વારા ચકાસણી થવાની હોવાથી ઉદાસીન શિક્ષકો શિક્ષણ કાર્ય માટે જાગૃત થયા હતા.

વિભાગ -૨ (બ) શાળાનું ભૌતિક પર્યાવરણ

વિધાન નંબર - ૩ અને ૫ માં ૮૯.૬૫% અને ૭૯.૩૧% સી.આર.સી.કો. ઓર્ડિનેટરશ્રીઓએ

૭૯.૩૧% અને ૭૫.૮૬% કેન્દ્ર શિક્ષકનાં મતે શાળા શૌચાલયની સ્વચ્છતા અને પ્રયોગ શાળાઓ લાયબ્રેરીનો ઉપયોગ કરતા થયા.

વિધાન નંબર - ૭ નાં સંદર્ભમાં ૬૦.૩૪% સી.આર.સી.કો.ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ અને ૨૯.૩૧% કેન્દ્ર શિક્ષકો અસંમત હતા એટલે ગુણોત્સવમાં સમય કે નાણા, શક્તિનો બગાડ નથી એવું માને છે.

વિધાન નંબર - ૧૦,૧૧ અને ૧૨ નાં સંદર્ભમાં ૯૬.૫૫% અને ૮૭.૯૩%, ૮૪.૪૮% સી.આર.સી.કો.ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ અને ૭૯.૩૧%, ૮૨.૭૫% અને ૮૧.૦૩% કેન્દ્ર શિક્ષકો સંમત થયા હતા એટલે કે શાળાનાં બા. તેમજ ભૌતિક પર્યાવરણ, બાગબગીચા, રમતનાં મેદાન તથા અન્ય પ્રવૃત્તિમાં વધારો થયેલો જણાયો.

વિભાગ -૩ (ક) શાળાની અભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ

વિધાન નંબર - ૨ નાં સંદર્ભમાં ૮૪.૪૮% સી.આર.સી.કો.ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ અને ૭૯.૩૧% કેન્દ્ર શિક્ષકો સંમત હતા એટલે કે દર વર્ષે ગુણોત્સવ યોજવો જોઈએ.

વિધાન નંબર - ૪ નાં સંદર્ભમાં ૮૪.૪૮% સી.આર.સી.કો.ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ અને ૭૯.૩૧% કેન્દ્ર શિક્ષકો સંમત હતા એટલે કે ગુણોત્સવમાં ૧૦૦% શાળા આવરી લેવી જોઈએ એવું મંતવ્ય જણાયું.

વિધાન નંબર - ૧૩,૧૪ અને ૧૫ નાં સંદર્ભમાં ૭૫% સી.આર.સી.કો.ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ અને કેન્દ્ર શિક્ષકોશ્રીઓ માનવું હતું કે શાળાકક્ષાએ વિવિધ સહઅભ્યાસક પ્રવૃત્તિઓ, વનભોજન, પ્રવાસ, પ્રોજેક્ટરકાર્યનો વેગ મળ્યો એવું માને છે.

વિભાગ - ૪ ગુણોત્સવ અંગે સી.આર.સી.કો.ઓર્ડિનેટરશ્રીઓ અને કેન્દ્ર શિક્ષકોશ્રીઓના મુક્ત અભિપ્રાય

- ગુણોત્સવમાં તમામ વિષયોનું વાંચન, લેખન, ગણન થવું જોઈએ.
- સાસ્કૃતિક કાર્યક્રમ ન હોવો જોઈએ.

- ગુણોત્સવ વર્ષના અંતમાં મૂલ્યાંકન થવું જોઈએ.
- શિક્ષણની ગુણવત્તા વધારવા માટે શિક્ષણ સિવાયની અન્ય પ્રવૃત્તિઓ ઓછી કરવી જોઈએ.
- શાળામાં ધોરણદીઠ અને વર્ગદીઠ શિક્ષક મળવો જોઈએ.
- ગુણોત્સવ દર વર્ષે અને બધા જ વિષયોનું મૂલ્યાંકન થવું જોઈએ.
- જે શાળા સી. ગ્રેડ મેળવે તેનાં કારણો જાણી ઉપચારાત્મક કાર્ય અને એવી શાળાનાં શિક્ષકોની તાલીમ ગોઠવવી જોઈએ એવો અભિપ્રાય જણાવો.
- કેન્દ્ર શિક્ષકશ્રીઓના મતે સી કે ડી ગ્રેડની શાળાની મુલાકાત બીજા વર્ષ સચિવ કક્ષાનાં અધિકારીઓ દ્વારા મૂલ્યાંકન થવું જોઈએ, નબળી શાળાનાં મૂલ્યાંકન અંગેનો રીમાર્ક્સ મુ.શિ. પાસે માગવા જોઈએ.

સંશોધન અંગેનાં સૂચનો અને ભલામણો

પ્રસ્તુત સંશોધન અંગેના તારણોનાં આધારે ભલામણો નીચે મુજબ છે.

૧. શાળાઓમાં બાળકો વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્ય પ્રાપ્ત કરે તે માટે શાળા કક્ષાએ વર્ગ શિક્ષકે નબળા બાળકો માટે ઉપચારાત્મક શિક્ષણ કાર્ય કરવું જોઈએ.
૨. ગુણવત્તા કાર્યક્રમને સમજી શકે એ શિક્ષણમાં રસ લેતા અધિકારીઓ પદાધિકારીઓ દ્વારા મૂલ્યાંકન થાય તે યોગ્ય પરિસ્થિતિ જાણી શકાય.
૩. ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં સી ગ્રેડ મેળવેલ શાળાઓનાં કારણો જાણી ઉપચારાત્મક કાર્ય તથા એવી શાળાનાં શિક્ષકોની તાલીમ ગોઠવવી જોઈએ.
૪. ગુણોત્સવમાં બધી જ શાળાઓ લઈ દરેક વિષયનું મૂલ્યાંકન થવું જોઈએ એ માટે હાઈસ્કૂલનાં શિક્ષકશ્રીઓ અને બી.એડ્. કોલેજનાં અધ્યાપકોને મૂલ્યાંકનમાં લેવા જોઈએ.
૫. ગુણોત્સવ દર વર્ષે અને વર્ષના અંતમાં રાખવો જોઈએ જેથી સાચી પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આવી શકે.
૬. શાળાઓમાં સહ અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિ, વનભોજન, પ્રવાસ, પ્રોજેક્ટ કાર્યને અભ્યાસક્રમ અનુસાર નિયમિત થાય એ શાળાના ઈસ્પેકશનમાં જોવાય તેવા પ્રયાસો કરવા જોઈએ.
૭. શાળામાં બાળકોની સ્વઅધ્યયનપોથી, પ્રયોગપોથી, નકશાપોથીની ચકાસણી થાય તે જોવું જોઈએ.

(૨૯) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ સંદર્ભે ચીખલી તાલુકાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૧

સંશોધક

એલ.પી. પટેલ (સિ. લેક્ચરર)

સમસ્યા :

ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ સંદર્ભે ચીખલી તાલુકાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

નીચેના હેતુઓને ધ્યાને રાખી અભ્યાસ હાથ ધર્યો હતો.

- (૧) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમના હેતુ સંબંધી શિક્ષકોના વિચારો જાણવા.
- (૨) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં થતા નિરીક્ષણ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાય જાણવા.
- (૩) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમની શિક્ષણ પર થતી અસર જાણવી.
- (૪) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં ઉપસ્થિત રહેનાર અધિકારીઓએ ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં કરેલ કાર્ય માટે શિક્ષકોના અભિપ્રાય જાણવા.
- (૫) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં થતા મૂલ્યાંકન સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાય જાણવા.
- (૬) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમને અસરકારક બનાવવા માટે શિક્ષકોના જરૂરી સૂચનો મેળવવા.

અભ્યાસના પ્રશ્નો :

નીચેના પ્રશ્નોને ધ્યાને રાખી અભ્યાસ હાથ ધર્યો હતો.

- (૧) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમના હેતુ સંબંધી શિક્ષકોના વિચારો કેવા હશે?
- (૨) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં થતા નિરીક્ષણ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાય કેવા હશે?
- (૩) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમની શિક્ષણ પર થતી અસર કેવી હશે?
- (૪) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં ઉપસ્થિત રહેનાર અધિકારીઓએ ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં કરેલ કાર્ય માટે શિક્ષકોના અભિપ્રાય કેવા હશે?
- (૫) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમમાં થતા મૂલ્યાંકન સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાય કેવા હશે?
- (૬) ગુણોત્સવ કાર્યક્રમને અસરકારક બનાવવા માટે શિક્ષકોના જરૂરી સૂચનો કેવા હશે?

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં વ્યાપ વિશ્વ તરીકે ચીખલી તાલુકામાં સમાવિષ્ટ જિલ્લા પંચાયત શિક્ષણ સમિતિ શાળામાં કાર્યરત તમામ શિક્ષકોનો સમાવેશ થાય છે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં નમૂના તરીકે ચીખલી તાલુકામાં સમાવિષ્ટ મલિયાધરા, આમધરા, ખેરગામ, ખુડવેલ અને વાવ કેન્દ્રોના શિક્ષકોને નમૂના તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા.

અભ્યાસ યોજના :

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં સંશોધકે માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રશ્નાવલીની રચના કરી હતી અને શિક્ષકો પાસેથી આ પ્રશ્નાવલીના પ્રશ્નોના પ્રતિચાર રૂપે માહિતી એકઠી કરેલ હતી. આમ પ્રસ્તુત અભ્યાસ સર્વેક્ષણ પ્રકારની અભ્યાસ યોજનાને અનુસરતો હતો.

તારણો :

૧. મોટાભાગના શિક્ષકો ગુણોત્સવના બંને હેતુથી પરિચિત છે. જે સારી બાબત છે.
૨. શિક્ષકોને ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ અંતર્ગત થતા મૂલ્યાંકન અને નિરીક્ષણથી સંતોષ છે.
૩. શાળા કાર્યક્રમને ખલેલ પહોંચાડવા વગર ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ રજુ કરવામાં સફળતા મળેલ છે.
૪. ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ દ્વારા શાળાને અપાતો ગ્રેડ શાળાની સાચી પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આપે છે એટલે કે થતું મૂલ્યાંકન યોગ્ય છે.
૫. ગુણોત્સવ કાર્યક્રમને કારણે શિક્ષણની ગુણવત્તામાં સુધારો આવ્યો છે.
૬. અધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલ સૂચનો શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારવામાં ઉપયોગી બને છે.
૭. ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ દરમિયાન શાળાના સમગ્ર પાસાને આવરી લઈ મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. જે યોગ્ય છે.

(૩૦) નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજના પ્રશિક્ષણાર્થીઓનો પ્રાથમિક શાળાઓમાં અમલીકૃત યોજનાઓની જાણકારી અંગે અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૧

સંશોધક
હરિશભાઈ સેલર
જુ.લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

શિક્ષણએ આજીવન ચાલતી પ્રક્રિયા છે. શિક્ષણનો સાચો સંવાહક એટલે શિક્ષક દરેક ક્ષેત્રમાં કામગીરી કરનાર કર્મચારી પૂર્વતાલીમથી બદ્ધ થતાં હોય છે. તાલીમબદ્ધ તાલીમાર્થીઓ પોતાના વ્યવસાયને ઉજાગર કરવામાં સફળ બનતા હોય છે.

સ્વીન્ડ્રનાથ ટાગોરે કહ્યું છે કે 'શિક્ષક જો શીખતો ન રહે તો એ બીજાને કદી શીખવી ન શકે.' માટે જ કહેવાયું છે કે 'શિક્ષક તો આજીવન વિદ્યાર્થી છે.' વિદ્યાર્થી હોવાના નાતે શિક્ષકે શીખતા જ રહેવું પડે, જેમાં કોઈ બે મત નથી.

આજનો પ્રશિક્ષણાર્થીએ આવતી કાલનો શિક્ષક છે. બાળકોનો ઘડવૈયો છે. આપણાં રાષ્ટ્રને કેવા નાગરિકો આપવા છે, એ શિક્ષકના હાથમાં છે. ત્યારે ભાવિ થનાર શિક્ષક પ્રાથમિક શાળાઓમાં અમલીકૃત યોજનાઓથી માહિતગાર બને તે અતિ આવશ્યક છે. અભ્યાસક્રમના માધ્યમથી પ્રશિક્ષણાર્થીઓ યોજનાથી વાકેફ થયા જ હશે. પરંતુ સાચા અર્થમાં યોજનાઓની અમલીકરણથી પ્રત્યક્ષીકરણ કરે તે હેતુથી નવસારી જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજના પ્રશિક્ષણાર્થીઓને નમૂનામાં પસંદ કરી સંશોધન ક્ષેત્રે નમ્ર પ્રયાસ કરવામાં આવે છે. આશા છે કે આ નાનકડા પ્રયાસથી આવનાર સમયમાં પ્રાથમિક શાળાઓમાં ભણતા બાળકોને જાણતાં અજાણતા ખૂબ જ મોટો ફાયદો થશે જ, એવી શ્રદ્ધા છે.

સંશોધનના હેતુઓ :

કોઈપણ ક્ષેત્રના શ્રીગણેશ કરીએ ત્યારે ચોક્કસ હેતુઓને ધ્યાને લઈ આગળ કદમ માંડતા હોઈએ છીએ. હેતુ વગરનું કાર્ય એટલે સુકાની વિનાની નાવ જેવી પરિસ્થિતિ સર્જાય અને દિશા વિહીન બની ગમે ત્યાં ફંગોળાય છે.

પ્રસ્તુત સંશોધન કાર્યને પણ સુપેરે પૂર્ણતાને આરે પહોંચાડવા નીચે મુજબના હેતુઓ નક્કી કરવામાં આવ્યાં છે.

સંશોધનની ઉત્કલ્પના :

શૈક્ષણિક સંશોધનની વૈજ્ઞાનિક દષ્ટિથી જોવું હોય તો સુસંગત ઉત્કલ્પનાની રચના થાય એ અત્યંત જરૂરી છે. વળી અભ્યાસ અંગે કઈ માહિતીની ખોજ કરવી અને માહિતી વચ્ચે સબંધો કેવી રીતે જોવા તે ઉત્કલ્પનાને આધારે નક્કી કરી શકાય છે.

વાન ડેલન ઉત્કલ્પનાઓનું મહત્વ દર્શાવતા લખે છે કે.....

“A hypothesis serves as a power full beacon that lights the way for the researcher worker.”

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે નીચે મુજબ શૂન્ય ઉત્કલ્પનાએ બાંધવામાં આવી છે.

- (૧) જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજના પ્રશિક્ષણાર્થીઓમાં પ્રાથમિક શિક્ષણ ક્ષેત્રે અમલીકૃત યોજનાઓની જાણકારી જોવા મળશે નહીં.
- (૨) પ્રાથમિક શાળાઓમાં અમલીકૃત મૂલ્યાંકન સીસ્ટમ સંદર્ભે પ્રશિક્ષણાર્થીઓ જાણકારી ધરાવતા ન હોય.
- (૩) જી.સી.ઈ. આર.ટી. ગાંધીનગરના માર્ગદર્શન હેઠળ થતી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓથી પ્રશિક્ષણાર્થીઓ માહિતગાર જોવા મળશે નહીં.
- (૪) ગુજરાત સરકાર દ્વારા પ્રાથમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતા બાળકો માટે મળતા નાણાંકીય લાભોની યોજનાઓથી માહિતગાર ન હોય.

સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ નિદર્શ :

સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ

કોઈપણ સંશોધન વિશાળ ફલકને ધ્યાને લઈને કરવામાં આવે છે. જે પરિણામો પ્રાપ્ત થાય તે પરિણામો વ્યાપવિશ્વને લાગુ પાડવામાં આવે છે. એ વાત અલગ છે કે સંશોધનના પ્રકારને આધારે વ્યાપવિશ્વના લક્ષણોમાં સ્થળ અને સમય મુજબ ફેરફાર થતો રહે છે.

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી પી.ટી.સી. કોલેજના પ્રશિક્ષણાર્થીઓના પ્રાથમિક શાળામાં અમલીકૃત યોજના વિશે જાણકારીના અભ્યાસ અંગેનું છે. જેમાં બી.કોમ. કંસારા પીટીસી કોલેજ નવસારી, નવનિર્માણ અધ્યાપન મંદિર મરોલી, રાધાસ્વામી પીટીસી કોલેજ રાની ફળિયા વાંસદા, શિવશક્તિદામ પીટીસી કોલેજ ચાપલધરા, શ્રીમતી નીરૂબેન ડી. પટેલ ગર્લ્સ પીટીસી કોલેજ આછવણી અને સ્વામી પ્રણાવાનંદ પીટીસી કોલેજ ગંગપુર પી.ટી.સી. કોલેજના ૧૭+૧૭+૧૭+૧૭+૧૬+૧૬ એમ કુલ ૧૦૦ પ્રશિક્ષણાર્થીઓ પ્રસ્તુત સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ બને છે.

સંશોધનનું નિદર્શ :

સંશોધનના નિદર્શ તરીકે વ્યાપવિશ્વના પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતાં કેટલાંક પાત્રોની પસંદગી કરવામાં આવે છે. અહીં નવસારી જિલ્લાની ૦૬ પી.ટી.સી. કોલેજના ૧૦૦ પ્રશિક્ષણાર્થીઓને સંશોધનના નિદર્શ તરીકે પસંદ કરી તેની ઉપર સંશોધન હાથ ધરવામાં આવ્યું છે.

સંશોધનની પદ્ધતિ :

સંશોધનની કાર્ય સફળતા તેની અખત્યાર કરવામાં આવેલ પદ્ધતિ ને આભારી છે. પદ્ધતિ નો આધાર સંશોધન કયા પ્રકારનું કરવામાં આવનાર છે, તેના પર રહેલ છે. સંશોધનનો તલસ્પર્શી અભ્યાસ માટે સુયોગ્ય પદ્ધતિ પસંદ કરવામાં આવે છે. પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણાત્મક પદ્ધતિ એ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધન ઉપકરણની પસંદગી અને સંરચના :

કોઈપણ સંશોધન માટે ઉપકરણ મહત્વની કડી ગણી શકાય. જેટલું ઉપકરણ યોગ્ય અને યથા સ્વરૂપે પ્રાપ્ત થાય તેટલું પરિણામ તલસ્પર્શી મળી શકે.

સંશોધન યોજના વખતે ઉપકરણની પસંદગી થઈ જાય છે. જેથી માહિતી પ્રાપ્તિ સુંદર રીતે શક્ય બને.

ઉપકરણ માટે સુખિયા અને મહેશેત્રા જણાવે છે કે “The selection of suitable instruments of tools is of Vital importance for successful research.”

સામાન્ય રીતે માનવવર્તનના વિવિધ પાસાં જેવાં કે વલણ, રસ, બુધ્ધિ, અભિયોગ્યતાનું માપન કરવાનું હોય તો રસ સંશોધિકા, વલણ માપદંડ, બુધ્ધિ કે અભિયોગ્યતા કસોટી ઓળખયાદી સામાજિકતા આલેખ જેવા ઉપકરણોની મદદ લઈ શકાય. પરંતુ ઉપયુક્ત આવશ્યકતા ન જણાતા આ ક્ષેત્રના નિષ્ણાંતોના માર્ગદર્શન દ્વારા અભિપ્રયાવલીની રચના કરી ઉપકરણ તરીકે પસંદ કરવામાં આવેલ છે. જેનો નમૂનો પરિશિષ્ટમાં દર્શાવવામાં આવેલ છે.

માહિતીનું એકત્રીકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં મૂલ્યાંકન અર્થે રચાયેલ પ્રશ્નો પરત્વે વ્યાપવિશ્વમાંથી પસંદ કરાયેલાં નમૂનાના પાત્રોએ આપેલાં પ્રતિચારરૂપે માહિતી પ્રાપ્ત કરવાની હતી. સંશોધકે સૌ પ્રથમ પસંદગી પામેલ પી.ટી.સી. કોલેજના પ્રશિક્ષણાર્થીઓને અભિપ્રયાવલી ભરાવી. પ્રશ્નપત્રના પ્રત્યુત્તરના આધારે ગુણાંકનની આંકડાકીય માહિતી પ્રાપ્ત કરી અને મેળવેલ માહિતીને કોમ્પ્યુટરના Excel ફાઈલ હેઠળ ડેટા એન્ટ્રી કરવામાં આવી.

માહિતી વિશ્લેષણની પ્રવિધિ :

સંશોધન કાર્યમાં મેળવેલ માહિતીનું વિશ્લેષણ કરીએ તો જ સત્ય તપાસની દિશામાં આગળ વધી શકાય છે. અહીં પ્રશિક્ષણાર્થી દ્વારા મેળવેલ ગુણોને ધ્યાનમાં રાખી આંકડાકીય સરાસરી ગાણિતિક રીતે તૈયાર કરવામાં આવી છે. પ્રાપ્ત માહિતીને કોમ્પ્યુટરના Excel પ્રોગ્રામ વડે આંકડાકીય માહિતીની ગણતરી કરવામાં આવી અને અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું.

સંશોધનની કાર્યપદ્ધતિ :

જેટલું મહત્વ ઉપકરણની પસંદગી બાબતે સાવચેતીનું છે તેટલું જ મહત્વ યોગ્ય કાર્યપદ્ધતિ ને અનુસરવા માટેનું છે.

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે પી.ટી.સી. દ્વિતીય વર્ષના પસંદગીના પ્રશિક્ષણાર્થીઓના મૂલ્યાંકન માટે તૈયાર કરવામાં આવેલ પ્રશ્નપત્ર પસંદ કરવામાં આવ્યું. જે પ્રશ્નપત્રમાં કુલ-૫૦ પ્રશ્નોની પસંદગી કરી આખરી ઓપ આપવામાં આવ્યો આમ પ્રશ્નપત્રના કુલ ગુણ ૫૦ રાખવામાં આવેલ હતા.

આ ક્ષેત્રના નિષ્ણાંતોના માર્ગદર્શન હેઠળ તૈયાર થયેલ પ્રશ્નપત્ર પ્રશિક્ષણાર્થીઓને મૂલ્યાંકન અર્થે આપવામાં આવેલ. ત્યારબાદ પ્રશિક્ષણાર્થીઓને આપેલ પ્રતિઆરના આધારે ગુણાંકન કરવામાં આવ્યું. તે ગુણાંકનની માહિતીને કોમ્પ્યુટરમાં Excel પ્રોગ્રામમાં દાખલ કરવામાં આવી અને આંકડાકીય માહિતીની સરાસરી શોધવામાં આવી અને તેના આધારે અર્થઘટન કરવામાં આવેલ હતું. જેની માહિતી પ્રકરણ-૪ માં આપવામાં આવેલ છે.

ઉપરોક્ત હેતુઓને તપાસવા માટે વૈજ્ઞાનિક ઢબે શ્રેણીબધ્ધ સંશોધન કાર્ય કરવામાં આવ્યું જેના આધારે પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથ્થકરણ અને વિશ્લેષણ તથા અર્થઘટન કરવામાં આવતા નીચે મુજબના તારણો જોવા મળે છે.

સંશોધનના તારણો :

- (૧) જિલ્લાની પી.ટી.સી. કોલેજના પ્રશિક્ષણાર્થીઓ પ્રાથમિક શાળાઓમાં અમલીકૃત યોજનાઓની ૭૮ % જાણકારી ધરાવે છે. જ્યારે ૨૨ % જાણકારી ધરાવતા નથી. જે સંશોધનની તરફેણમાં દિશા નિર્દેશ કરે છે.
- (૨) પ્રાથમિક શાળાઓમાં અમલીકૃત મૂલ્યાંકન સીસ્ટમ સંદર્ભે ૫૮ % પ્રશિક્ષણાર્થીઓ જાણકારી ધરાવે છે. જ્યારે ૪૨% જાણકારી ધરાવતા નથી. જેમને વિશેષ માર્ગદર્શન આપવાની આવશ્યકતા જણાય છે.

- (3) જી.સી.ઈ.આર.ટી. ગાંધીનગર દ્વારા પ્રાથમિક શાળાઓમાં થતી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે ૫૦ % પ્રશિક્ષણાર્થીઓ જાણકારી ધરાવે છે. જ્યારે ૫૦ % ધરાવતા નથી. જે સંશોધનની તરફેણમાં નથી. જેથી માર્ગદર્શન આપવાની આવશ્યકતા છે.
- (૪) ગુજરાત સરકાર દ્વારા પ્રાથમિક શાળાના બાળકોને અપાતા નાણાકીય લાભોથી ૬૮ % પ્રશિક્ષણાર્થીઓ જાણકારી ધરાવે છે જ્યારે ૩૨ % ધરાવતા નથી. જે સંશોધનની તરફેણમાં દિશા નિર્દેશ કરે છે.

(૩૧) નવસારી જિલ્લામાં ઉચ્ચ પ્રાથમિક કક્ષાએ કાર્યરત નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોની શિક્ષણની ગુણવત્તા સંદર્ભે અપેક્ષાઓનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૧

સંશોધક
ડો. મનિષ પટેલ (સિનિયર લેકચરર)
ડો. રોહિત પટેલ (લેકચરર)

પ્રસ્તાવના :

છેલ્લા દસ વર્ષમાં પ્રાથમિક શિક્ષણ ક્ષેત્રે કેટલાક મહત્વના પરિવર્તનો આવ્યા છે. જેવાં કે, ક્ષમતા કેન્દ્રી પ્રવૃત્તિલક્ષી અભ્યાસક્રમ, સતત અને સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન શાળામાં કાર્યરત શિક્ષકો દ્વારા પાઠ્યપુસ્તકોનું લેખન જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનો અને સર્વશિક્ષા અભિયાન મિશન દ્વારા શિક્ષકોની સજ્જતા વધારવા નવીન તાલીમો બાયસેગ સ્ટુડીયો દ્વારા જીવંત પાઠ નિદર્શન વગેરે. આ ઉપરાંત ૨૦૧૦ ની સાલમાં જ મહત્વનું પરિવર્તન આવ્યું તે ધોરણ-૮નો પ્રાથમિક કક્ષામાં સમાવેશ. અને પરિવર્તન ધ્યાનમાં લઈ રાજ્ય સરકાર દ્વારા રાજ્યમાં ૧૦,૦૦૦ સ્નાતક અને તાલીમી સ્નાતકની ભરતી કરવામાં આવી. જેને વિદ્યાસહાયક કહેવામાં આવ્યા છે. આ વિદ્યાસહાયકો મોટેભાગે બી.એડ્.ની વ્યાવસાયિક પદવી લઈને ઉચ્ચ પ્રાથમિક કક્ષાએ શિક્ષણકાર્ય કરવાની શરૂઆત કરી. આ વિદ્યાસહાયકોએ માધ્યામિક કક્ષાના બાળકો સાથે શિક્ષણકાર્ય કરવા માટેનું શિક્ષણ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. જ્યારે અહીં તેમણે ધોરણ- ૬,૭ અને ૮ ના બાળકોને પણ ભણાવવના થાય છે. ત્યારે તેમના બાળકો સંદર્ભે કેટલીક અપેક્ષાઓ જરૂર બદલાશે. વળી, પ્રાથમિક શિક્ષણક્ષેત્રે સાથે સંકળાયેલ માળખા પાસે પણ જરૂર કઈક અપેક્ષાઓ હશે જે શિક્ષણની ગુણવત્તાને અસર કરશે. નવ નિયુક્ત વિદ્યાસહાયકો, બાળકોપાસે, સમાજ પાસે, સહકર્મચારી પાસે, શાળાની ભૌતિક સુવિધા સંદર્ભે પોતાની સજ્જતા વધારવા પોતાનાથી ઉપરી અધિકારીગણ પાસે પોતાની સજ્જતા વધારવા પોતાને મળવી જોઈતી તાલીમ સંદર્ભે અપેક્ષા રાખે છે. તે જાણી શકાય તો તેમની અપેક્ષા સંતોષી તેમને તેણે કરેલ કાર્ય માટે સંતોષ આપી શકાય અને તેના થકી શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધરી શકે. કાર્યક્રમ પાસેથી આશાઓ કે જે તેના કાર્યક્ષેત્રમાં શિક્ષકોની ગુણવત્તા સુધારવામાં અસર કરે છે.

સંશોધનનાં હેતુઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધન નીચે મુજબના હેતુઓને ધ્યાનમાં લઈને કરવામાં આવ્યું હતું.

- (૧) વિદ્યાસહાયકો ધોરણ - ૬ થી ૮ માં શિક્ષણ માટે આવતા બાળકો પાસે કેવી અપેક્ષાઓ રાખે છે તે જાણવી.
- (૨) વિદ્યાસહાયકો જે શાળામાં શિક્ષણકાર્ય કરે છે તે શાળાની ભૌતિક સુવિધાના સંદર્ભે અપેક્ષા જાણવી.
- (૩) વિદ્યાસહાયકો સમાજ પાસે જે અપેક્ષાઓ રાખે છે તે જાણવી.
- (૪) વિદ્યાસહાયકો અધિકારી ગણ પાસે જે અપેક્ષાઓ રાખે છે તે જાણવી.
- (૫) વિદ્યાસહાયકો સહકર્મચારીઓ પાસે જે અપેક્ષાઓ રાખે તે જાણવી.
- (૬) વિદ્યાસહાયકો પોતાની વ્યવસાયિક સજ્જતા વધારવા કેવા પ્રકારની તાલીમ ઈચ્છે તે જાણવું.

વ્યાપવિશ્વ અને નમૂનાં પસંદગી :

પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપવિશ્વ તરીકે નવસારી જિલ્લામાં વર્ષ ૨૦૧૦માં નિયુક્ત થયેલ તાલીમી સ્નાતક અને વ્યાવસાયિકોનો સમાવેશ થાય છે. અહીં વ્યાપવિશ્વ એ જ નમૂનો બને છે.

માહિતી એકત્રીકરણ માટેના ઉપકરણની રચના :

સંશોધન કાર્યને સફળતાપૂર્વક પાર પાડવા માટે જરૂરી માહિતી એકત્ર કરવા ઉપયોગમાં લેવામાં આવતા સાધનોને 'સંશોધન ઉપકરણ' કહેવામાં આવે છે.

સંશોધન માટેના ઉપકરણો વિપુલ પ્રમાણમાં જોવા મળે છે. પરંતુ સંશોધકે પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ અને જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં રાખીને ઉપકરણની રચના કરવાનું નક્કી કર્યું હતું.

પ્રસ્તુત સંશોધન સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું. વ્યાપક ક્ષેત્રમાંથી વધુ માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે અભિપ્રાયાવલિ એક સારામાં સારો ઉપકરણ છે. પ્રસ્તુત સંશોધન કરવા માટે સંશોધકો દ્વારા સ્વરચિત અભિપ્રાયાવલિ બનાવવામાં આવી હતી.

જેમા ઉચ્ચ પ્રાથમિક શાળાનાં શિક્ષકોને ધ્યાનમાં રાખીને ૬૫ વિદ્યાનોવાળી ત્રિબિંદુ સ્કેલવાળી અભિપ્રાયાવલિની રચના કરવામાં આવી હતી. આ અભિપ્રાયાવલિમાં દર્શાવેલ વિદ્યાનો સામે શિક્ષકોએ પોતાના અભિપ્રાયો દર્શાવવા માટે ખરાં (✓) ની નિશાની દર્શાવવાની હતી.(પરિશિષ્ટ-૧)ઉપકરણની રચના કર્યા બાદ સર્વપ્રથમ શિક્ષણક્ષેત્રના તજજ્ઞો પાસે મોકલવામાં આવી હતી. તજજ્ઞોએ દર્શાવેલા સુધારા-વધારાને આધારે અભિપ્રાયાવલિ ઉપકરણનું અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું.

માહિતી એકત્રીકરણની પ્રવિધિ :

સંશોધન માટે ઉપકરણની રચના જેટલું જ મહત્વ માહિતી એકત્રીકરણ કરવા માટેની રીત હોય છે. માહિતી એકત્રીકરણની રીતમાં વૈજ્ઞાનિકતા ન જળવાય તો સંશોધનમાં પરિણામો પર અસર પડે એવું બની શકે તેથી સંશોધકો માહિતી એકત્ર કરવા માટે પૂરતી સાવચેતી રાખી હતી.

સંશોધકોએ સૌપ્રથમ નવસારી તાલુકામાં આવેલ જિલ્લા પ્રાથમિક શાળાઓમાં નવનિયુક્ત શિક્ષકોની યાદી બી.આર. સી. પાસેથી મેળવી હતી. જેમાં શિક્ષકોના નામ અને તેમની શાળાઓનાં નામો દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, નવસારીના પ્રાચાર્યશ્રીની સંમતિ અને મંજૂરી દશાવતો પરિપત્ર સંશોધન સંદર્ભે મેળવવામાં આવ્યો.

શાળાના મુખ્ય શિક્ષક સાથે રૂબરૂમાં મુલાકાત લઈ માહિતી એકત્ર કરવા માટે જરૂરી સુવિધા કરી આપવા માટે પરિપત્ર આપી પૂર્વમંજૂરી મેળવવામાં આવી હતી.

શાળાના શિક્ષકોને અલગ વર્ગખંડમાં બેસાડી સંશોધનનું મહત્વ સમજાવી સંશોધન માટે માહિતી એકત્ર કરવામાં આવી હતી.

આ સમય દરમિયાન સંશોધકોએ નિરીક્ષકની ભૂમિકા અદા કરી હતી.

અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણની પદ્ધતિ :

અભિપ્રાયાવલીના વિધાનના સંદર્ભે શિક્ષકોએ આપેલ અભિપ્રાયોની ત્રિ- બિંદુ સ્કેલ પર આવૃત્તિ શોધી તેમનો કયો વર્ગ શોધવામાં આવ્યું. જેમાં અભિપ્રાયાવલીના દરેક વિધાનો સંદર્ભે મળેલા સંમત, તટસ્થ અને અસંમતની આવૃત્તિઓ તૈયાર કરી સંમત અને અસંમતની ટકાવારી પણ શોધવામાં આજી ત્યારબાદ દરેક વિધાનનું કાઈ વર્ગમૂલ્ય શોધવામાં આવ્યું.

કાઈ વર્ગમૂલ્ય શોધવા માટે સંરોધકોએ નીચે મુજબના સૂત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધનના તારણો :

- (૧) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમના સારા કાર્યની અધિકારીગણ દ્વારા કદર થવી જોઈએ.
- (૨) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમને જોઈતી ભૌતિક સુવિભા માંગણી કરતા સત્વરે પૂરી પાડવી જોઈએ.

- (૩) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમની અમારી વ્યક્તિયત બાબતમાં દખલગીરી કરવી ન જોઈએ.
- (૪) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમની ભૂલો માટે અધિકારીગણ દ્વારા જાહેરમાં અપમાન ન કરવું જોઈએ.
- (૫) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમના અધિકારીગણ શિક્ષણના મૂલ્યોની જાળવણીમાં મદદરૂપ બનવું જોઈએ.
- (૬) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમના અધિકારીગણ તરફથી માર્ગદર્શન મળી રહેવું જોઈએ.
- (૭) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમનો અમારી સાથે સહકાર અને મૈત્રી ભર્યો ન હોવો જોઈએ.
- (૮) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમના અધિકારગણનો વ્યવહાર ભેદભાવ ભર્યો ન હોવો જોઈએ.
- (૯) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમના અધિકારગણે અમારા માન-સન્માન જાળવવા જોઈએ.
- (૧૦) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમના અધિકારગણે શાળા સંબંધી મહત્વના નિર્ણયો લેવામાં અમારો અભિપ્રાય લેવો જોઈએ.

સહકર્મચારીઓ પાસે અપેક્ષા સંદર્ભેનાં તારણો :

- (૧) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમનો શાળા પરિવાર સહકારની ભાવનાથી જોડાયેલ હોવો જોઈએ.
- (૨) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે મારા સહકર્મચારસઓ મારો મોભો જાળવતા હોવો જોઈએ.
- (૩) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે તેમની શાળાના સિનિયર શિક્ષકોને મારી પ્રગતિની ઈર્ષા રાખવી જોઈએ નહી.
- (૪) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે મારા પ્રાસંગિક કાર્યક્રમો દરયાન સહકર્મચારીએ મારી પડખે રહેવું જોઈએ.
- (૫) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે મુશ્કેલીના સમયે મારા સહકર્મચારીઓ મારો સાથ છોડવો જોઈએ નહી.

- (૬) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે મારા સહકર્મચારીઓ મારી પીઠ પાછળ નિંદા કરવી જોઈએ નહીં.
- (૭) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે કોઈપણ કાર્ય સંયુક્ત રીતેમળીને કરવું જોઈએ.
- (૮) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે મારા સહકર્મચારીએ મારી ગેરહાજરીમાં મારું કામ સંભાળી લેવું જોઈએ.
- (૯) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે મારા સહકર્મચારીઓ મારા ભાગે આવતા કાર્યોમાં મને જરૂરી મદદ કરવી જોઈએ.
- (૧૦) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે સહકર્મચારીઓએ અમને વર્ગખંડમાં નવીન પ્રયોગ કરવામાં પ્રોત્સાહન પુરૂ પાડવું જોઈએ.
- (૧૧) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે સહકર્મચારી અમને વિષયવસ્તુની રજૂઆત સંબંધી તેમની જરૂર હોય તો તેઓ મદદરૂપ બનવા જોઈએ.

વિદ્યાર્થીઓ પાસે અપેક્ષા સંદર્ભેનાં તારણો :

- (૧) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓ સરળતાથી વાંચી શકતા હોય.
- (૨) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓ ગૃહકાર્ય કરી લાવતા હોય.
- (૩) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓ વર્ગ ચર્ચા દરમિયાન ભાગ લેવા જોઈએ.
- (૪) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓ શાળાએ વ્યવસ્થિત તૈયાર થઈને આવવા જોઈએ.
- (૫) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓએ સ્વચ્છતા જાળવવી જોઈએ.
- (૬) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓ વર્ગખંડમાં પ્રશ્નો પૂછવા જોઈએ.

- (૭) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓનો શિક્ષણ કાર્યમાં પૂરતો સહકાર મળી રહેવો જોઈએ.
- (૮) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓએ વર્ગના અન્ય નબળા બાળકોને મદદ કરવી જોઈએ.

ભૌતિક સુવિધાઓ સંદર્ભેનાં તારણો :

- (૧) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે શાળાનું મકાન સ્વચ્છ અને સુંદર હોવું જોઈએ.
- (૨) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે શાળામાં ધોરણ પ્રમાણે અભ્યાસ વર્ગ ખંડો હોવા જોઈએ.
- (૩) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે શાળાના દરેક વર્ગમાં ટેબલ ખુરશીની વ્યવસ્થા હોવી જોઈએ.

સમાજ પાસેની અપેક્ષા સંદર્ભેના તારણો :

- (૧) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વાલીઓનો સહકાર મળતો હોય.
- (૨) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વાલીઓ ઉત્સાહથી પી.ટી.એ. માં જોડાય.
- (૩) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે વાલીઓ શિક્ષણ પ્રત્યે જાગ્રત હોય.

વ્યાવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભેના તારણો :

- (૧) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે શિક્ષકોને સેમનારમાં જવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવા જોઈએ.
- (૨) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના અભિપ્રાયો પરથી કહી શકાય કે
- (૩) સંદર્ભ સાહિત્ય માટે નવીન પુસ્તકોની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

શૈક્ષણિક સૂચિતાર્થ :

પ્રત્યેક સંશોધન નિર્ધારિત હેતુઓને ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવે છે. પ્રસ્તુત સંશોધન પણ કેટલીક મર્યાદિત હેતુઓને ધ્યાનમાં રાખીને હાથ ધરવામાં આવેલું હોવા તાં પોતાના હેતુઓના સંદર્ભમાં ચોક્કસ દિશાસૂચન પ્રાપ્ત કરી શકાયું છે. પરિણામ સ્વરૂપ પ્રસ્તુત સંશોધનના શૈક્ષણિક સૂચિતાર્થો નીચે મુજબ છે.

- (૧) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના સારા કાર્યની કદર, માર્ગદર્શન, સહકાર, માન-નન્માન અને મહત્વના નિર્ણયોમાં અભિપ્રાય જેવી અપેક્ષાઓ સંતોષાવી જોઈએ.
- (૨) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોને અધિકારીગણે સહકાર આપી તેમના સારા કાર્યને પ્રોત્સાહન પુરું પાડવું જોઈએ.
- (૩) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોને શાળા સહકર્મચારીઓ તરફથી પણ સહકાર મળી રહેવો જોઈએ.
- (૪) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોને શાળામાં સારી ભૌતિક સુવિધાઓ મળી રહેવી જોઈએ.
- (૫) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોને સમાજ પાસેથી પણ સહકાર મળી રહેવો જોઈએ.
- (૬) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોમાં વ્યાવસાયિક સજ્જતા માટે સરકાર તરફથી યોગ્ય કાર્યક્રમો યોજવા જોઈએ.
- (૭) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોને ગુણવત્ત સભર કામકાજ માટે પુરતી સુવિધા સાથે વર્ગ ખંડો અને પ્રયોગશાળાઓ પુરી પાડવી જોઈએ.
- (૮) નવનિયુક્ત વિદ્યાસહાયકોના કામકાજની નોંધ અમારે લેવી જોઈએ જરૂર જણાય તો તે માટે શાળા કક્ષાએથી પ્રયત્નો હાથ ધરવા જોઈએ.

(૩૨) નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક શિક્ષકોના વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે
અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૧

સંશોધક
એન.બી. બથવાર
લેકચરર

સંશોધનની સમસ્યા :

નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક શિક્ષકોના વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે દર્શાવ્યા મુજબ નક્કી કરવામાં આવ્યા છે.

- (૧) શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા અભ્યાસ કરવો.
- (૨) શિક્ષકનો શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે નૈતિકતાનો અભ્યાસ કરવો.
- (૩) શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે વિદ્યાર્થી પ્રત્યેના વલણનો અભ્યાસ કરવો.
- (૪) શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે વર્ગ વ્યવહારનો અભ્યાસ કરવો.
- (૫) શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે વિષયવસ્તુ રજૂઆતનો અભ્યાસ કરવો.
- (૬) શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવો.

સંશોધન પ્રશ્નો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના પ્રશ્નો નીચે મુજબ નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા.

- ◇ શિક્ષક ભાઈઓ અને બહેનોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે કયા અભિપ્રાયો ધરાવે છે?
- ◇ શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે નૈતિકતાનો શું વિચારે છે?
- ◇ શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે વિદ્યાર્થી પ્રત્યેના કેવું વલણ ધરાવે છે?

- ◇ શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે વર્ગ વ્યવહાર પ્રત્યે અભિગમ કેવો છે?
- ◇ શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે વિષયવસ્તુ રજૂઆતો કેવી હોય છે?
- ◇ શિક્ષકોના શિક્ષણ સંબંધિત વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના જ્ઞાન કેવું છે?

સાધનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે સંશોધકે વરચિત સંશોધન ઉપકરણ ઉપયોગ કરવાનું વિચાર્યું. જે માટે સંશોધકે વ્યવસાયિક સજ્જતા સંદર્ભે અભિપ્રાયાવલિની રચના કરી. સંશોધકે ૨૫ વિદ્યાનોની પસંદગી કરી. દરેક વિદ્યાનને ત્રિબિંદુ પર ખરાની નિશાની દ્વારા અભિપ્રાયો આપી શકે એ રીતે અભિપ્રાયવલિની રચના કરી.

માહિતી પ્રાપ્તીની પ્રક્રિયા :

નવસારી જિલ્લામાં આવેલી જુદી જુદી પ્રાથમિક શાળાઓના શિક્ષકોની રૂબરૂ મુલાકાત લઈ વ્યવસાયિક સજ્જતા અભિપ્રાયાવલિ ઉપર ✓ નિશાની કરી અભિપ્રાયો મેળવ્યા હતા.

આંકડાશાસ્ત્રીય વિશ્લેષણ :

સંશોધનની અંકશાસ્ત્રીય પૃથ્થકરણ ટકાવારી અને કાઈ વર્ગ મૂલ્ય દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનના તારણો :

- (૧) મને એવું કહેવામાં ગર્વ થાય છે કે હું શિક્ષકના વ્યવસાયમાં છું.
- (૨) વર્ગશિક્ષણથી વિદ્યાર્થીઓમાં આત્મવિશ્વાસની ભાવના ઉત્પન્ન થતી નથી એવું કહી શકાય નહીં.
- (૩) શિક્ષકે વિદ્યાર્થીના વ્યવહાર પર ધ્યાન આપવું જોઈએ.
- (૪) વર્તમાન સમયમાં વિદ્યાર્થી શિક્ષકોનું કહેવું માનતા નથી એવું કહી શકાય નહીં.
- (૫) વર્ગશિક્ષણથી ખાસ કરીને તેજસ્વી અને પ્રતિભાશાળી વિદ્યાર્થીને નુકશાન થાય એવું કહી શકાય નહીં.
- (૬) વિદ્યાર્થીને વિચાર કરવાની સ્વતંત્રતા આપવી જોઈએ.
- (૭) વિદ્યાર્થીઓની વિશેષ યોગ્યતા ઉપર ધ્યાન ન આપવાથી એમની પ્રતિભા છુપાઈ રહે છે.

- (૮) હું કેવળ માતા-પિતાની ઈચ્છાને કારણે શિક્ષકના વ્યવસાયને સ્વીકારવા માંગુ છું એવું કહી શકાય નહીં.
- (૯) હું કેવળ માતા-પિતાની ઈચ્છાને કારણે શિક્ષકના વ્યવસાયને સ્વીકારવા માંગુ છું.
- (૧૦) વિદ્યાર્થી ત્યારે જ સારો વિદ્યાર્થી બની શકે જ્યારે શિક્ષક સારો શિક્ષક હોય.
- (૧૧) જ્યારે તોફાની વિદ્યાર્થી માર ખાય છે ત્યારે મને સારું લાગે છે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૨) શીખવા માટે વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો વચ્ચે સારા સંબંધો હોવા જરૂરી છે.
- (૧૩) વર્ગમાં વિદ્યાર્થીઓને પ્રશ્ન પુછવાની છૂટ હોવી જોઈએ એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૪) વર્ગશિક્ષણમાં પાછળ બેસવા વાળા ઉપર યોગ્ય ધ્યાન આપી શકાતું નથી એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૫) શિક્ષણનો વ્યવસાય ખૂબ જ પ્રેરણાદાયક છે.
- (૧૬) શિક્ષકનો વ્યવસાય લોકોને આજસુ બનાવે નથી એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૭) શિક્ષકોએ બાળકોને માટે પાઠને રસદાયક ન બનાવો જોઈએ એવું કહી શકાય નહીં.
- (૧૮) શિક્ષણનો વ્યવસાય માનવસેવાનું એક સારું માધ્યમ છે.
- (૧૯) હું શિક્ષક સિવાયનો કોઈ બીજો વ્યવસાય પસંદ નહીં કરું.
- (૨૦) શિક્ષકનું કાર્ય ખાસ કરીને વિષયવસ્તુને શીખવવાનું અને સમજાવવાનું છે.
- (૨૧) જ્યારે શિક્ષક અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે મિત્રતા અને ઉત્સાહપૂર્ણ સંબંધ હોય તો શીખવા માટેની સારી સ્થિતિ ઉત્પન્ન થાય છે.
- (૨૨) વિદ્યાર્થીઓ વર્ગમાં ખાસ કરીને નકામી વાતો કરે એવું કહી શકાય નહીં.
- (૨૩) ગૃહકર્મ આપતા સમયે વિદ્યાર્થીઓની યોગ્યતાને ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ.
- (૨૪) વિદ્યાર્થીની વૈયક્તિક ભિન્નતા પર વધારે ધ્યાન ન આપવું જોઈએ.
- (૨૫) વર્ગમાં વિદ્યાર્થીઓને પોતાનો વિચાર રજૂ કરવાની આજ્ઞા હોવી જોઈએ.

• વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ ના વર્ષમાં થયેલ સંશોધનો

(૩૩) ચીખલી તાલુકાના ધોરણ -૭ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણકાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધક

વર્ષ : ૨૦૧૨

બી.એસ. દેસાઈ

વ્યાખ્યાતા

પ્રસ્તાવના :

દૂરવર્તી શિક્ષણનો મહત્તમ લાભ મળે તે માટે માળખાકીય સુવિધાઓ અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ વધારવામાં આવી રહી છે. બાયસેગ પરથી જી.સી.ઈ.આર.ટી. ગાંધીનગરના સહયોગથી ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત-વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી શિક્ષણકાર્યનું પ્રસારણ કરવામાં આવે છે. જેમાં રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાંથી આવેલ વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકોના જ્ઞાનનો લાભ રાજ્યની શાળાઓને મળી રહ્યો છે. નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતા દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા નક્કી કરવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાય ધરેલું હતું.

સમસ્યા કથન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી.

ચીખલી તાલુકાના ધોરણ-૭ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણકાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

૧. ધોરણ -૭ ના દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓની ગણિત, વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.

૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ વિજ્ઞાન વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

સંશોધનનું મહત્વ :

૧. પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહ્યો તે જાણી શકાશે.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે માર્ગદર્શન રૂપ બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની મર્યાદા નીચે મુજબ હતી.

૧. પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના ચીખલી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પુરતું સીમિત હતું.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ચીખલી તાલુકાની છ (6) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ :

દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ બાળકોની સિદ્ધિ પર અસર કરે છે કે નહિ તે જાણવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને પ્રાયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ના જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને નિયંત્રણ જૂથ તરીકે લઈને પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારની સંશોધન પદ્ધતિ ને અનુસરતુ હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું આથી પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપ વિશ્વ તરીકે ગણદેવી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓનો સમાવેશ થતો હતો.

છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી યાદચ્છિક પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના દરેક શાળાદીઠ ધોરણ-૭ માં અભ્યાસ કરતા ૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી લોટરી પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. આ રીતે કુલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના ૧૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી યાદચ્છિક નમૂના પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જીસીઈઆરટી - ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ધોરણ - ૭ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં એકત્રિત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ t કસોટીની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનના તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા.

૧. ધોરણ -૭ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો ન હતો.
૨. ધોરણ-૭ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ પર જાતીયતાની અસર જોવા મળી હતી.
૩. ગણિત વિષયનાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ પર જાતીયતાની અસર જોવા મળી હતી.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયમાં જાતીયતાની કોઈ અસર જોવા મળી ન હતી.
૫. અંગ્રેજી વિષયની દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ પર જાતીયતાની અસર જોવા મળી હતી.

૬. ગણિત વિષયમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
૭. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયમાં અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
૮. અંગ્રેજી વિષયમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો ન હતો.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ન જોઈતી હોય તેવી પ્રાથમિકશાળાઓમાં કાર્યક્રમ દેખાય તેવો સઘન પ્રયાસો કરવા જોઈએ. તે માટે જરૂરી સાધન સામગ્રી પૂરી પાડવી જોઈએ.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ પ્રત્યે વિદ્યાર્થીઓમાં વધુ સભાનતા કેળવાય તેવું માર્ગદર્શન વિદ્યાર્થીઓને (કુમાર) આપવું જોઈએ.
૩. ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓમાં (કુમાર) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયાસો હાથ ધરવા જોઈએ.
૪. અંગ્રેજી વિષયનો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ વધુ અસરકારક બને તેવા પ્રયત્ના કરવા જોઈએ.

(૩૪)નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળામાં ધોરણ-૭ માં ભણતા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૨

સંશોધક
ભગીરથસિંહ એસ. પરમાર
વ્યાખ્યાતા

પ્રસ્તાવના :

રાજ્યની શાળાઓની દૂરવર્તી શિક્ષણનો મહત્તમ લાભ મળે તે માટે માળખાકીય સુવિધાઓ અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ વધારવામાં આવી રહી છે. બાયસેગ પરથી જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગરના સહયોગથી ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી શિક્ષણ કાર્યનું પ્રસારણ કરવામાં આવે છે. જેમાં રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાંથી આવેલ વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકોના જ્ઞાનનો લાભ રાજ્યની તમામ શાળાઓને મળી રહ્યો છે. આમ, પ્રોયોજક દ્વારા પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી તાલુકાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણની અસર જાણવા માટે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

સમસ્યા કથન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી.

નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળામાં ધોરણ-૭ માં ભણતા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

૧. દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓની ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓની વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓની અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૬. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૭. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૮. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.

૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહીં.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓના સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહીં.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓના ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહીં.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહીં.
૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓના અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહીં.
૬. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહીં.

૭. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહીં.
૮. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહીં.

સંશોધનનું મહત્ત્વ :

૧. પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે જરૂરી ફેરફારો માટે મહત્ત્વના બની રહેશે.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સરકારશ્રીને જરૂરી દિશા સૂચન બની રહેશે.
૩. પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગર, જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનો, જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીશ્રીઓ માટે મહત્ત્વના બની રહેશે.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહ્યો તે જાણી શકાશે. તેમજ સ્થાનિક કક્ષાએ પ્રાથમિક શાળાઓના બાળકો માટે કેટલું મહત્ત્વનું છે તે જાણવા મહત્ત્વનું બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન :

૧. પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાથમિક શાળાઓના ધોરણ-૭ માં અભ્યાસ કરતાં બાળકો પર જ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પરંતુ સીમિત હતું.
૩. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી તાલુકાની છ (૬) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારનું સંશોધન હતું. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને પ્રાયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના નિયંત્રણ જૂથ તરીકે લઈને પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક ધોરણે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધનનું વ્યાપ વિશ્વ નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓમાં હતું. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી તાલુકાની છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. નમૂના પસંદગી માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની યાદી મેળવવામાં આવી હતી. પ્રાપ્ત યાદીમાંથી ત્રણ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી લોટરી પદ્ધતિ થી કરવામાં આવી હતી. તે પ્રમાણે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી ત્રણ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી પણ લોટરી પદ્ધતિથી કરવામાં આવી હતી. આ રીતે છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી યાદચ્છિક પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના દરેક શાળાદીઠ ધોરણ-૭ માં અભ્યાસ કરતાં ૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી લોટરી પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. આ રીતે કુલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના ૧૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી યાદચ્છિક નમૂના પદ્ધતિ એ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

માહિતી એકત્રિકરણની રીત :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ સંશોધક દ્વારા ઉપકરણની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું. સંશોધકે પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓમાં ૩૦૩ જઈ કસોટી લીધી અને જાત વિદ્યાર્થી દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ ઉત્તરપત્રોની ચકાસણી કરી ગુણાંકન કરવામાં આવ્યું હતું.

માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથ્થકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રાપ્ત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથ્થકરણ કરવા માટે t કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધનના તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા.

- (૧) ધોરણ-૭ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જણાયેલ નથી માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ દરમ્યાન શિક્ષક દ્વારા થતી રજુઆતમાં બદલાવ લાવવો જરૂરી જણાય છે.

- (૨) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારતા વિદ્યાર્થીઓ કરતા વિદ્યાર્થીનીઓમાં ઉંચી જોવા મળી હતી. જેથી દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારતા વિદ્યાર્થીનીઓ પર વધુ છે.
- (૩) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં ગણિત વિષયના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારતા વિદ્યાર્થીઓ કરતા વિદ્યાર્થીનીઓમાં ઉંચી જોવા મળી હતી. જેથી ગણિત વિષયમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારતા વિદ્યાર્થીનીઓ પર વધુ છે.
- (૪) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારતા વિદ્યાર્થીઓ કરતા વિદ્યાર્થીનીઓમાં ઉંચી જોવા મળી હતી. જેથી વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કાર્યક્રમની અસરકારતા વિદ્યાર્થીનીઓ પર વધુ છે.
- (૫) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં અંગ્રેજી વિષયના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા વિદ્યાર્થીઓમાં ઉંચી જોવા મળી હતી. જેથી અંગ્રેજી વિષયમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારતા વિદ્યાર્થીઓ પર વધુ છે.
- (૬) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં ગણિત વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં વધુ હતી, માટે ગણિત વિષય માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક રહેલ નથી. આથી, ગણિત વિષય માટે કાર્યક્રમ દરમિયાન શિક્ષણ દ્વારા થતી રજુઆતમાં બદલાવ લાવવો જરૂરી જણાય છે.
- (૭) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયમાં તફાવત જોવા મળેલ નથી, માટે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષય માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક રહેલ નથી. આથી, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષય માટે કાર્યક્રમ દરમિયાન શિક્ષક દ્વારા થતી રજુઆતમાં બદલાવ લાવવો જરૂરી જણાય છે.
- (૮) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં અંગ્રેજી વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં વધુ હતી. આથી, અંગ્રેજી કાર્યક્રમ ભવિષ્યમાં પણ ચાલુ રહે તે જરૂરી છે.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

- (૧) બાળકોની સિદ્ધિ ચકાસવાની સાથે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો પણ લેવા જરૂરી જણાયા હતા. એ માટે સંશોધનો હાથ ધરી શકાય.

(૩૫)ગણદેવી તાલુકાના ધોરણ -૬ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૨

સંશોધક
એચ.આઈ. સેઈલર
વ્યાખ્યાતા

પ્રસ્તાવના :

બાયસેગ પરથી જી.સી.ઈ.આર.ટી. ગાંધીનગરના સહયોગથી ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત-વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી શિક્ષણકાર્યનું પ્રસારણ કરવામાં આવે છે. જેમાં રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાંથી આવેલ વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકોના જ્ઞાનનો લાભ રાજ્યની શાળાઓને મળી રહ્યો છે. નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતા દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા નક્કી કરવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલું હતું.

સમસ્યા કથન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી.

ગણદેવી તાલુકાના ધોરણ-૬ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

૧. ધોરણ -૬ ના દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓની ગણિત, વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.

૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ વિજ્ઞાન વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

સંશોધનનું મહત્વ :

૧. પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહ્યો તે જાણી શકાશે.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે માર્ગદર્શન રૂપ બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની મર્યાદા નીચે મુજબ હતી.

૧. પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના ગણદેવી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પુરતું સીમિત હતું.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ગણદેવી તાલુકાની છ (6) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ :

દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ બાળકોની સિદ્ધિ પર અસર કરે છે કે નહિ તે જાણવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને પ્રાયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ના જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને નિયંત્રણ જૂથ તરીકે લઈને પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારની સંશોધન પદ્ધતિ ને અનુસરતું હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું આથી પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપ વિશ્વ તરીકે ગણદેવી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓનો સમાવેશ થતો હતો.

છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી યાદચ્છિક પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના દરેક શાળાદીઠ ધોરણ-૬ માં અભ્યાસ કરતા ૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી ઘોટરી પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. આ રીતે કુલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના ૧૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી યાદચ્છિક નમૂના પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જીસીઈઆરટી - ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ધોરણ - ૬ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં એકત્રિત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ t કસોટીની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનના તારણો :

- પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા.
૧. ગણદેવી તાલુકામાં આવેલ તમામ પ્રાથમિક શાળાઓમાં ધોરણ-૬ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ, તે માટે જરૂરી સાધન - સામગ્રી પૂરી પાડવા તેમજ મોનીટરીંગ કરવું અને જરૂરી માર્ગદર્શન આપવું.
 ૨. ગણદેવી તાલુકામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. વિદ્યાર્થીઓને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના લાભો, મહત્વ સમજાવવું જોઈએ.
 ૩. ગણદેવી તાલુકામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત ગણિત વિષયમાં જે ક્યાસ જોવા મળી તેના કારણો જાણી તે દૂર કરવાના પ્રયત્નો કરવા.
 ૪. ગણદેવી તાલુકામાં ધોરણ-૬ માં વિજ્ઞાન વિષયોમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા.

शैक्षणिक इवितार्थ :

१. गणदेवी तालुकामा गणित, विज्ञान अने अंग्रेजु विषयमां विद्यार्थीओमां दूरवर्ती शिक्षण कार्यक्रम अंगे सलमानता केणवाय तेवा प्रयत्नो करवा जोरुअे. गणित, विज्ञान अने अंग्रेजु विषय शिक्षकोअे पोताना विषयना दूरवर्ती शिक्षण कार्यक्रम अंतर्गत प्रसारण समये योज्य काणजु लरु विद्यार्थीनीओ पर विशेष ध्यान आपी जरुरी प्रोत्साहन पूरुं पाडवुं.

(૩૬) વાંસદા તાલુકાના ધોરણ -૬ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણકાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૨

સંશોધક
આર.એમ. પટેલ
સિ. લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

રાજ્યની શાળાઓને દૂરવર્તી શિક્ષણનો મહત્તમ લાભ મળે તે માટે માળખાકીય સુવિધાઓ અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ વધારવામાં આવી રહી છે. બાયસેગ પરથી જી.સી.ઈ.આર.ટી. ગાંધીનગરના સહયોગથી ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત-વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી શિક્ષણકાર્યનું પ્રસારણ કરવામાં આવે છે. જેમાં રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાંથી આવેલ વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકોના જ્ઞાનનો લાભ રાજ્યની શાળાઓને મળી રહ્યો છે. નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતા દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા નક્કી કરવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલું હતું.

સમસ્યા કથન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી.

વાંસદા તાલુકાના ધોરણ-૬ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

૧. ધોરણ -૬ ના દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓની ગણિત, વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.

૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ વિજ્ઞાન વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

સંશોધનનું મહત્વ :

૧. પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક છે તે જાણી શકાશે.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે માર્ગદર્શન રૂપ બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની મર્યાદા નીચે મુજબ હતી.

૧. પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના વાંસદા તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પુરતું સીમિત હતું.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વાંસદા તાલુકાની છ (6) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ :

દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ બાળકોની સિદ્ધિ પર અસર કરે છે કે નહિ તે જાણવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને પ્રાયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ના જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને નિયંત્રણ જૂથ તરીકે લઈને પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારની સંશોધન પદ્ધતિને અનુસરતું હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું આથી પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપ વિશ્વ તરીકે વાંસદા તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓનો સમાવેશ થતો હતો.

છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી યાદચ્છિક પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના દરેક શાળાદીઠ ધોરણ-૬ માં અભ્યાસ કરતા ૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી લોટરી પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. આ રીતે કુલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના ૧૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી યાદચ્છિક નમૂના પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જીસીઈઆરટી - ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ધોરણ - ૬ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં એકત્રિત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ t કસોટીની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનના તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા.

- (૧) ધોરણ - ૬ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તાલુકામાં દૂરવર્તી સિદ્ધિ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ વધુ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
- (૨) વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષય માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.

- (૩) ગણિત વિષય માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
- (૪) અંગ્રેજી વિષય માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ નીચે મુજબ હતા.

- (૧) નવસારી તાલુકામાં આવેલ તમામ પ્રાથમિક શાળાઓમાં ધોરણ-૬ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ, તે માટે જરૂરી સાધન-સામગ્રી પૂરી પાડવી તેમજ મોનીટરીંગ કરવું અને જરૂરી માર્ગદર્શન આપવું.
- (૨) નવસારી તાલુકામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. વિદ્યાર્થીઓને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના લાભો, મહત્વ સમજાવવું જોઈએ.
- (૩) નવસારી તાલુકામાં વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષય શિક્ષકોએ પોતાના વિષયના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત પ્રસારણ સમયે યોગ્ય કાળજી લઈ વિદ્યાર્થીનીઓ પર વિશેષ ધ્યાન આપી જરૂરી પ્રોત્સાહન પૂરું પાડવું.

(૩૭) જલાલપોર તાલુકાના ધોરણ-૬ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણકાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૨

સંશોધક
આર.આર. પટેલ
વ્યાખ્યાતા

પ્રસ્તાવના :

રાજ્યની શાળાઓને દૂરવર્તી શિક્ષણનો લાભ મળે તે માટે માળખાકીય સુવિધાઓ અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ વધારવામાં આવી રહી છે. બાયસેગ પરથી જી.સી.આર.ટી., ગાંધીનગરના સહયોગથી ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત - વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી શિક્ષણકાર્યનું પ્રસારણ કરવામાં આવે છે. જેમાં રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાંથી આવેલ વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકોના જ્ઞાનનો લાભ રાજ્યની શાળાઓને મળી રહ્યો છે. નવસાર જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતા દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા નક્કી કરવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલ હતું.

સમસ્યા કથન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી.
જલાલપોર તાલુકાના ધોરણ-૬ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણકાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

૧. ધોરણ-૬ ના દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમજોતી પ્રાથમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓની ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.

૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ વિજ્ઞાન વિષયની કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

સંશોધનનું મહત્વ :

૧. પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહ્યો તે જાણી શકાશે.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે માર્ગદર્શન રૂપ બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની મર્યાદા નીચે મુજબ હતી.

૧. પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના જલાલપોર તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પુરતું સીમિત હતું.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં જલાલપોર તાલુકાની છ (૬) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ :

દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ બાળકોની સિદ્ધિ પર અસર કરે છે કે નહિ તે જાણવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓનો પ્રાયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને પ્રાયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ના જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને નિયંત્રણ જૂથ તરીકે લઈને પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારની સંશોધન પદ્ધતિ ને અનુસરતુ હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું આથી પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપ વિશ્વ તરીકે જલાલપોર તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓનો સમાવેશ થતો હતો.

છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી યાદચ્છિક પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના દરેક શાળાદીઠ ધોરણ-૫ માં અભ્યાસ કરતાં ૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી લોટરી પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. આ રીતે કુલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના ૧૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી યાદચ્છિક નમૂના પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકણ માટે જીસીઆરટી - ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ધોરણ-૫ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં એકત્રિત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ ટી કસોટીની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનના તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા.

૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમને કારણે વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં વધારો થાય છે. દૂરવર્તી શૈક્ષણિક કાર્યક્રમ અસરકારક માલુમ પડ્યો છે.

૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ માટે સરખો અસરકારક હતો.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ધોરણ-૬ ના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત વિષયમાં વિદ્યાર્થીની કરતા વધુ અસરકારક અને ધોરણ -૬ ની વિદ્યાર્થીનીઓ માટે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષય વિદ્યાર્થીઓ કરતા વધુ અસરકારક માલુમ પડેલ છે.
૪. દૂરવર્તી શૈક્ષણિક કાર્યક્રમ જલ્લાલપોર તાલુકાના ધોરણ-૬ ના ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષય માટે અસરકારક છે.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

જલ્લાલપોર તાલુકામા ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષય શિક્ષકોએ પોતાના વિષયના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત પ્રસારણ સમયે યોગ્ય કાળજી લઈ વિદ્યાર્થીનીઓ પર વિશેષ ધ્યાન આપી જરૂરી પ્રોત્સાહન પૂરું પાડવું.

(૩૮) નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળામાં ધોરણ-૫ માં ભણતા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૨

સંશોધક

ડો. મનિષભાઈ એમ. પટેલ

સિ. લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગર મારફતે દરેક તાલુકામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ચકાસવાની સુચના આપવામાં આવેલ હતી. આ માટે જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, નવસારી મારફતે સંશોધકને નવસારી તાલુકામાં આવેલ ધોરણ -૫ અંતર્ગત સંશોધન કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી હતી. આ જવાબદારી સોંપવામાં આવી હતી. આ જવાબદારીના પરિપાક સ્વરૂપે પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલ હતું. આમ પ્રયોજક દ્વારા પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી તાલુકાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણની અસર જાણવા માટે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

સમસ્યા કથન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી.
નવસારી તાલુકાના ધોરણ-૫ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ.

સંશોધનના હેતુઓ :

- પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે મુજબ હતા.
૧. ધોરણ-૫ ના દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
 ૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓની ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનના સ્વતંત્ર ચલ તરીકે નીચે મુજબ લેવામાં આવ્યા હતા.

૧. સ્વતંત્ર ચલ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સ્વતંત્ર ચલ તરીકે નચે મુજબ લેવામાં આવ્યા હતા.

(૧) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ

(૨) પરંપરાગત

૨. પરતંત્ર ચલ

પરતંત્ર ચલ તરીકે દૂરવર્તી શિક્ષણ અંતર્ગત કાર્યક્રમની અસરકારતા ચકાસવા માટે તૈયાર કરેલ ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષયોના પ્રાપ્તાંકો.

૩. સહાયક ચલો

(૧) જાતીયતા ૧. છોકરો
૨. છોકરીઓ

(૨) વિષય ૧. ગણિત
૨. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી
૩. અંગ્રેજી

૪. અંકુશિત ચલ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ધોરણ, વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા અને પ્રાથમિક શાળાઓની સંખ્યાને નિયંત્રિત કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.

(૧) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના, સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

- (૨) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૩) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૪) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૫) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૬) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૭) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૮) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

સંશોધનનું મહત્વ :

પ્રસ્તુત સંશોધનનું મહત્વ નીચે મુજબ હતું

- (૧) પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે જરૂરી ફેરફારો માટે મહત્વના બની રહેશે.
- (૨) પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સરકારશ્રીને જરૂરી દિશા સૂચન બની રહેશે.
- (૩) પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો જીસીઈઆરટી - ગાંધીનગર, જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનો, જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીશ્રીઓ માટે મહત્વના બની રહેશે.

(૪) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહ્યો તે જાણી શકાશે. તેમજ સ્થાનિક કક્ષાએ પ્રાથમિક શાળાઓના બાળકો માટે કેટલું મહત્વનું છે તે જાણવા મહત્વનું બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન :

- (૧) પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાથમિક શાળાઓના ધોરણ-૫ માં અભ્યાસ કરતાં બાળકો પર જ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.
- (૨) પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના ગણદેવી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પુરતું સીમિત હતું.
- (૩) પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ગણદેવી તાલુકાની છ (૬) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારનું સંશોધન હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું આથી પ્રસ્તુત સંશોધનનું વ્યાપ વિશ્વ નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ હતું.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી તાલુકાની છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતા ત્રણ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી પણ લોટરી પદ્ધતિથી કરવામાં આવી હતી. આ રીતે છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી યાદચ્છિક પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જીસીઈઆરટી - ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. સિદ્ધિ કસોટીમાં ગણિતની કસોટીમાં ૧૩ પ્રશ્નો, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી કસોટીમાં ૨૦ પ્રશ્નો અને અંગ્રેજી કસોટીમાં ૨૫ પ્રશ્નો હતા. પ્રસ્તુત ઉપકરણમાં અનાત્મલક્ષી પ્રશ્નો અને ટૂંકા પ્રશ્નો હતા.

માહિતી એકત્રિકરણની રીત :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ સંશોધક દ્વારા ઉપકરણની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું. સંશોધકે પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓમાં ૩૫૩ જઈ કસોટી લીધી હતી.

સંશોધનના તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા

૧. ધોરણ-૫ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો ન હતો.
૨. ધોરણ-૫ ના વિદ્યાર્થીઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ વિદ્યાર્થીનીઓ કરતાં અસરકારક જોવા મળ્યો ન હતો.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા ગણિત વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા વિદ્યાર્થીઓમા જોવા મળી ન હતી.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા વિદ્યાર્થીઓમાં ઉંચી જોવા મળી હતી.
૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા અંગ્રેજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા વિદ્યાર્થીઓમા જોવા મળી ન હતી.
૬. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં ગણિત વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ લગભગ એક સમાન જોવા મળી હતી.
૭. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ લગભગ એક સમાન જોવા મળી હતી.
૮. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં અંગ્રેજી વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ લગભગ એક સમાન જોવા મળી હતી.

(૩૯) નવસારી તાલુકાના ધોરણ-૬ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ : ૨૦૧૨

સંશોધક

જે.એમ. રામાણી

સિ. લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

દૂરવર્તી શિક્ષણ એ એકવીસમી સદીનું શૈક્ષણિક ટેકનોલોજીનું આધુનિક સ્વરૂપ છે. દૂરવર્તી શિક્ષણના કારણે શિક્ષણ પ્રક્રિયામાં વધુ વ્યવહારિક બની છે. કોઈ એક સ્થળ પરથી પ્રસારણ કરી દૂરના અંતરીયાળ વિસ્તાર સુધી માહિતી કે જ્ઞાનનું આદાન પ્રદાન હવે આ કાર્યક્રમ થકી સરળ બન્યું છે. આજના વિદ્યાર્થીઓને વધુ શૈક્ષણિક સંદર્ભે વધુ સશક્ત કરવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ આશિર્વાદ રૂપ સાબિત થઈ રહ્યું છે.

સરકારશ્રી દ્વારા પણ રાજ્યની શાળાઓને દૂરવર્તી શિક્ષણનો મહત્તમ લાભ મળે તે માટે માળખાકીય સુવિધાઓ અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ વધારવામાં આવી રહી છે. બાયસેગ પરથી જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગરના સહયોગથી ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત-વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી શિક્ષણ કાર્યનું પ્રસારણ કરવામાં આવે છે. જેમાં રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાંથી આવેલ વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકોના જ્ઞાનનો લાભ રાજ્યની શાળાઓને મળી રહ્યો છે.

જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગર મારફતે દરેક તાલુકામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ચકાસવાની સુચના આપવામાં આવેલ હતી. આ માટે જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, નવસારી મારફતે સંશોધકને નવસારી તાલુકામાં આવેલ ધોરણ-૬ અંતર્ગત સંશોધન કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી હતી. આ જવાબદારીના પરિપાક સ્વરૂપે પ્રયોજકે પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલ હતું. આમ પ્રયોજક દ્વારા પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી તાલુકાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણની અસર જાણવા માટે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનના હેતુઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે મુજબ હતા.

- (૧) ધોરણ-૬ ના દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
- (૨) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત, વિજ્ઞાન-ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધન પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારનું સંશોધન હતું. ગુજરાત સરકાર દ્વારા પ્રાથમિક શાળાઓમાં ગણિત, વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષયોનું શિક્ષણ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ દ્વારા રાજ્યના વિાષ્ય નિષ્ણાંત શિક્ષકો દ્વારા કરવામાં આવે છે. ગુજરાત રાજ્યની તમામ પ્રાથમિક શાળાઓ માટે આ કાર્યક્રમ નક્કી કરેલ સમય દરમિયાન દર્શાવતો હોય છે. કેટલાક કારણોસર કેટલીક પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોઈ શકાતો નથી. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની બાળકોની સિદ્ધિ પર અસરકારતા છે કે નહિ તે જાણવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને પ્રયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ના જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને નિયંત્રણ જૂથ તરીકે લઈને પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક ધોરણે હાય ધરવામાં આવ્યું હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાય ધરવામાં આવ્યું હતું. આથી પ્રસ્તુત સંશોધનનું વ્યાપ વિશ્વ નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ હતું. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી તાલુકાની છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. નમૂના પસંદગી માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની યાદી મેળવવામાં આવી હતી. પ્રાપ્ત યાદીમાંથી ત્રણ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી લોટરી પદ્ધતિથી કરવામાં આવી હતી. તે પ્રમાણે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી ત્રણ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી પણ લોટરી પદ્ધતિથી કરવામાં આવી હતી. આ રીતે છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી યાદચ્છિક પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના દરેક શાળાદીઠ ધોરણ-૬ માં અભ્યાસ કરતાં ૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી લોટરી પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. આ રીતે કુલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના ૧૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી યાદચ્છિક નમૂના પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જીસીઈઆરટી-ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ગણિત, વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. સિદ્ધિ કસોટીમાં ગણિતની કસોટીમાં ૧૩ પ્રશ્નો, વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી કસોટીમાં ૨૦ પ્રશ્નો અને અંગ્રેજી કસોટીમાં ૨૫ પ્રશ્નો હતા. પ્રસ્તુત ઉપકરણમાં અનાત્મલક્ષી પ્રશ્નો અને ટૂંકા પ્રશ્નો હતા.

માહિતી એકત્રિકરણની રીત :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ સંશોધક દ્વારા ઉપકરણની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું. સંશોધકે પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓમાં ૩૭૩ જઈ કસોટી લીધી હતી.

પ્રાપ્ત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથ્થકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રાપ્ત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથ્થકરણ કરવા માટે t કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. બે જૂથોની તુલના કરવા માટે t કસોટી પ્રચલિત છે. t કસોટીમાં નીચે મુજબના સુત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમો જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને દૂરવર્તી શિક્ષણ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓના બે જૂથ પાડવામાં આવ્યા હતા. વિદ્યાર્થીઓમાં છોકરાઓ અને છોકરીઓના બે જૂથ પાડવામાં આવ્યા હતા. તેમજ વિષયમાં ગણિત, વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીના જૂથ પાડવામાં આવ્યા હતા. પ્રસ્તુત સંશોધન માટેની જરૂરી ગણતરી આંકડાશાસ્ત્રીય નિષ્ણાંત દ્વારા SPSS પ્રોગ્રામની મદદથી Computer પર કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનના તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા.

- (૧) ધોરણ-૬ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
- (૨) વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષય માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
- (૩) ગણિત વિષય માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
- (૪) અંગ્રેજી વિષય માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ નીચે મુજબ હતા.

- (૧) નવસારી તાલુકામાં આવેલ તમામ પ્રાથમિક શાળાઓમાં ધોરણ-૬ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ, તે માટે જરૂરી સાધન-સામગ્રી પૂરી પાડવી તેમજ મોનીટરીંગ કરવું અને જરૂરી માર્ગદર્શન આપવું.
- (૨) નવસારી તાલુકામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. વિદ્યાર્થીઓને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના લાભો, મહત્વ સમજાવવું જોઈએ.
- (૩) નવસારી તાલુકામાં વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષય શિક્ષકોએ પોતાના વિષયના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત પ્રસારણ સમયે યોગ્ય કાળજી લઈ વિદ્યાર્થીનીઓ પર વિશેષ ધ્યાન આપી જરૂરી પ્રોત્સાહન પૂરું પાડવું.

(૪૦) ગણદેવી તાલુકાના ધોરણ - ૫ ના વિદ્યાર્થીઓનીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણકાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધક

વર્ષ: ૨૦૧૨

એલ.પી.પટેલ

સિ.લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

રાજ્યની શાળાઓને દૂરવર્તી શિક્ષણનો મહત્તમ લાભ મળે તે માટે માળખાકીય સુવિધાઓ અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ વધારવામાં આવી રહી છે. બાયસેગ પરથી જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગરના સહયોગથી ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત,વિજ્ઞાન-ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી શિક્ષણકાર્યનું પ્રસારણ કરવામાં આવે છે. જેમાં રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાંથી આવેલ વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકોના જ્ઞાનનો લાભ રાજ્યની શાળાઓને મળી રહ્યો છે.નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતા દુરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા નક્કી કરવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલ હતું.

સમસ્યા કથન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી
ગણદેવી તાલુકાના ધોરણ - ૫ ના વિદ્યાર્થીઓનીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણકાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ:

૧. ધોરણ- ૫ ના દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓની ગણિત,વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત,વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ

- પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.
૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ,સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જેાતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓસિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જેાતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જેાતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ વિજ્ઞાન વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જેાતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

સંશોધનનું મહત્વ :

૧. પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહયો તે જાણી શકાશે.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે માર્ગદર્શન રૂપ બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન:

- પ્રસ્તુત સંશોધનની મર્યાદા નીચે મુજબ હતી.
૧. પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના ગણદેવી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પરતું સીમિત હતું.
 ૨. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ગણદેવી તાલુકાની છ (૬) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ :

દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ બાળકોની સિદ્ધિ પર અસર કરે છે કે નહિ તે જાણવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જેાતી પ્રાથમિક શાળાઓને પ્રાયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ના જેાતી પ્રાથમિક શાળાઓને નિયંત્રણ જૂથ તરીકે લઈને પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારની સંશોધન પદ્ધતિને અનુસરતુ હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો:

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું આથી પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપ વિશ્વ તરીકે ગણદેવી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓનો સમાવેશ થતો હતો.

છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી યાદચ્છિક પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના દરેક શાળાદીઠ ધોરણ-૫ માં અભ્યાસ કરતાં ૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી લોટરી પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. આ રીતે કુલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના ૧૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી યાદચ્છિક નમૂના પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ:

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જીસીઈઆરટી-ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ધોરણ-૫ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં એકત્રિત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ † કસોટીની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનના તારણો:

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા

૧. ધોરણ - ૫ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ વધુ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
૨. ધોરણ - ૫ ના વિદ્યાર્થીઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ વિદ્યાર્થીનીઓ કરતાં વધુ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા ગણિત વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા વિદ્યાર્થીઓમા ઉંચી જોવા મળી હતી.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં ગણિત અનેવિજ્ઞાન વિષયની શીક્ષણિક સિદ્ધિ લગભગ એક સમાન જોવા મળી હતી.
૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં અંગ્રેજી વિષયની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ઉપર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓ કરતાં ઉંચી જોવા મળી હતી.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ:

૧. ગણદેવી તાલુકામા ગણિત,વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.ગણિત,વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષય શિક્ષકોએ પોતાના વિષયના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત પ્રસારણ સમયે યોગ્ય કાળજી લઈ વિદ્યાર્થીનીઓ પર વિશેષ ધ્યાન આપી જરૂરી પ્રોત્સાહન પૂરું પાડવું.

(૪૧)વાંસદા તાલુકાની પ્રાથમિક શાળામાં ધોરણ ૭ માં ભણતા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ:-૨૦૧૨

સંશોધક

જી.એમ.ભોયા

સિ.લેકચરર

પ્રસ્તાવના:

સરકારશ્રી દ્વારા પણ રાજ્યની શાળાઓને દૂરવર્તી શિક્ષણનો મહત્તમ લાભ મળે તે માટે માળખાકીય સુવિધાઓ અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ વધારવામાં આવી રહી છે. બાયસેગ પરથી જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગરના સહયોગથી ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત-વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી શિક્ષણ કાર્યનું પ્રસારણ કરવામાં આવે છે. જેમાં રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાંથી આવેલ વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકોના જ્ઞાનનો લાભ રાજ્યની શાળાઓને મળી રહ્યો છે.

જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગર મારફતે દરેક તાલુકામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ચકાસવાની સુચના આપવામાં આવેલ હતી. આ માટે જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, નવસારી મારફતે સંશોધકને વાંસદા તાલુકામાં આવેલ ધોરણ-૭ અંતર્ગત સંશોધન કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી હતી. આ જવાબદારીના પરિપાક સ્વરૂપે પ્રયોજકે પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલ હતું. આમ પ્રયોજક દ્વારા પ્રસ્તુત સંશોધન વાંસદા તાલુકાના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણની અસર જાણવા માટે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

સમસ્યા કથન અને શબ્દોની વ્યાખ્યા :

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી

વાંસદા તાલુકાના ધોરણ - ૭ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે મુજબ હતા

૧. ધોરણ- ૭ ના દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ ક્સોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓની ગણિત,વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ ક્સોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી એ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત,વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ ક્સોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.

- (૧) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના , સિદ્ધિ ક્સોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૨) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ સિદ્ધિ ક્સોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૩) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ ગણિત વિષયની સિદ્ધિ ક્સોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૪) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ ક્સોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૫) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ ક્સોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

- (૬) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૭) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૮) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

સંશોધનનું મહત્વ :

પ્રસ્તુત સંશોધનનું મહત્વ નીચે મુજબ હતું

- (૧) પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે જરૂરી ફેરફારો માટે મહત્વના બની રહેશે.
- (૨) પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સરકારશ્રીને જરૂરી દિશા સૂચન બની રહેશે.
- (૩) પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો જીસીઈઆરટી-ગાંધીનગર, જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનો, જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીશ્રીઓ માટે મહત્વના બની રહેશે.
- (૪) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહ્યો તે જાણી શકાશે. તેમજ સ્થાનિક કક્ષાએ પ્રાથમિક શાળાઓના બાળકો માટે કેટલું મહત્વનું છે તે જાણવા મહત્વનું બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન :

- (૧) પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાથમિક શાળાઓના ધોરણ-૭ માં અભ્યાસ કરતાં બાળકો પર જ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

- (૨) પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના વાંસદા તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પરતું સીમિત હતું.
- (૩) પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વાંસદા તાલુકાની છ (૬) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારનું સંશોધન હતું. ગુજરાત સરકાર દ્વારા પ્રાથમિક શાળાઓમાં ગણિત, વિજ્ઞાનટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષયોનું શિક્ષણ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ દ્વારા રાજ્યના વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકો દ્વારા કરવામાં આવે છે. ગુજરાત રાજ્યની તમામ પ્રાથમિક શાળાઓ માટે આ કાર્યક્રમ નક્કી કરેલ સમય દરમિયાન દર્શાવાતો હોય છે. કેટલાક કારણોસર કેટલીક પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોઈ શકાતો નથી. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની બાળકોની સિદ્ધિ પર અસરકારતા છે કે નહિ તે જાણવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને પ્રાયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ના જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને નિયંત્રણ જૂથ તરીકે લઈને પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક ધોરણે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો :

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના વાંસદા તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું આથી પ્રસ્તુત સંશોધનનું વ્યાપ વિશ્વ નવસારી જિલ્લાના વાંસદા તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ હતું. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વાંસદા તાલુકાની છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. આ રીતે કુલ છ પ્રાથમિક શાળાઓના ૧૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી યાદચ્છિક નમૂના પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જીસીઈઆરટી-ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ગણિત, વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. સિદ્ધિ કસોટીમાં ગણિતની કસોટીમાં ૧૩ પ્રશ્નો, વિજ્ઞાન કસોટીમાં ૨૦ પ્રશ્નો અને અંગ્રેજી કસોટીમાં ૨૫ પ્રશ્નો હતા. પ્રસ્તુત ઉપકરણમાં અનાત્મલક્ષી પ્રશ્નો અને ટૂંકા પ્રશ્નો હતા.

માહિતી એકત્રિકરણની રીત :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ સંશોધક દ્વારા ઉપકરણની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું. સંશોધકે પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓમાં રૂબરૂ જઈ કસોટી લીધી હતી.

પ્રાપ્ત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રાપ્ત માહિતીનું અંકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ કરવા માટે **t** કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. બે જૂથોની તુલના કરવા માટે **t** કસોટી પ્રચલિત છે. **t** કસોટીમાં નીચે મુજબના સુત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

$$m1-m2$$

$$t = \frac{m1-m2}{\text{SED}}$$

SED

M1= પ્રથમ જૂથની સરાસરી

M2= બીજા જૂથની સરાસરી

SED= સરાસરીના પ્રમાણ વિચલનની પ્રમાણ ભૂલ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમો જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને દૂરવર્તી શિક્ષણ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓના બે જૂથ પાડવામાં આવ્યા હતા. વિદ્યાર્થીઓમાં છોકરાઓ અને છોકરીઓના બે જૂથ પાડવામાં આવ્યા હતા. તેમજ વિષયમાં ગણિત, વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીના જૂથ પાડવામાં આવ્યા હતા. પ્રસ્તુત

સંશોધન માટેની જરૂરી ગણતરી આંકડાશાસ્ત્રીય નિષ્ણાંત દ્વારા **SPSS** પ્રોગ્રામની મદદથી **Computer** પર કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનના તારણો :

પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો નીચે મુજબ હતા

૧. ધોરણ - ૭માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની તુલનામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ વધુ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
૨. ધોરણ - ૭ ના વિદ્યાર્થીઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ વિદ્યાર્થીનીઓ કરતાં વધુ અસરકારક જોવા મળ્યો હતો.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા ગણિત વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા વિદ્યાર્થીઓમાં ઉચી જોવા મળી હતી.
૪. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા વિજ્ઞાન વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા વિદ્યાર્થીઓમાં ઉચી જોવા મળી હતી.
૫. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા અંગ્રેજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા વિદ્યાર્થીઓમાં ઉચી જોવા મળી હતી.
૬. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં ગણિત વિષયની શીક્ષણિક સિદ્ધિ લગભગ એક સમાન જોવા મળી હતી.
૭. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં વિજ્ઞાન વિષયની શીક્ષણિક સિદ્ધિ લગભગ એક સમાન જોવા મળી હતી.
૮. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓમાં અંગ્રેજી વિષયની શીક્ષણિક સિદ્ધિ ઉપર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓ કરતાં ઉચી જોવા મળી હતી.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ નીચે મુજબ હતા.

- ૧.વાંસદા તાલુકામાં આવેલ તમામ પ્રાથમિક શાળાઓમાં ધોરણ - ૭ માં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ, તે માટે જરૂરી સાધન-સામગ્રી પૂરી પાડવા તેમજ મોનીટરીંગ કરવું.અને જરૂરી માર્ગદર્શન આપવું.
- ૨ વાંસદા તાલુકામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. વિદ્યાર્થીઓને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના લાભો,મહત્વ સમજાવવું જોઈએ.
- ૩.વાંસદા તાલુકામા ગણિત,વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયમાં વિદ્યાર્થીનીઓમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.ગણિત,વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષય શિક્ષકોએ પોતાના વિષયના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત પ્રસારણ સમયે યોગ્ય કાળજી લઈ વિદ્યાર્થીનીઓ પર વિશેષ ધ્યાન આપી જરૂરી પ્રોત્સાહન પૂરું પાડવું.
૪. વાંસદા તાલુકામા ધોરણ -૭ માં ગણિત અને વિજ્ઞાન વિષયોમાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સભાનતા કેળવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા.

(૪૨)ચીખલી તાલુકાના ધોરણ-૫ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી

શિક્ષણકાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધક

વર્ષ:-૨૦૧૨

એન.બી. બથવાર

લેકચરર

પ્રસ્તાવના

દૂરવર્તી શિક્ષણ એ એકવીસમી સદીનું શૈક્ષણિક ટેકનોલોજીનું આધુનિક સ્વરૂપ છે. દૂરવર્તી શિક્ષણના કારણે શિક્ષણ પ્રક્રિયામાં વધુ વ્યવહારીક બની છે. કોઈ એક સ્થળ પરથી પ્રસારણ કરી દૂરના અંતરીયાળ વિસ્તાર સુધી માહિતી કે જ્ઞાનનું આદાન પ્રદાન હવે આ કાર્યક્રમ થકી સરળ બન્યું છે. આજના વિદ્યાર્થીઓને વધુ શૈક્ષણિક સંદર્ભે વધુ સશક્ત કરવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ આર્શીવાદરૂપ સાબિત થઈ રહ્યું છે.

જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગર મારફતે દરેક તાલુકામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ચકાસવાની સુચના આપવામાં આવેલ હતી. આ માટે જીલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, નવસારી મારફતે સંશોધકને નવસારી તાલુકામાં આવેલ ધોરણ-૫ અંતર્ગત સંશોધન કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી હતી.

સમસ્યા કથન

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી

ચીખલી તાલુકાના ધોરણ - ૫ ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુઓ નીચે મુજબ હતા

૧. ધોરણ - ૫ ના દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓની ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજીની સિદ્ધિ કસોટીના પ્રાપ્તાંકોની તુલના કરવી.

સંશોધનના સમાવિષ્ટ ચલોની ઓળખ

૧. સ્વતંત્ર ચલ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સ્વતંત્ર ચલ તરીકે નીચે મુજબ લેવામાં આવ્યા હતા.

- (૧) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ
- (૨) પરંપરાગત

૨. પરતંત્ર ચલ

પરતંત્ર ચલ તરીકે દૂરવર્તી શિક્ષણ અંતર્ગત કાર્યક્રમની અસરકારતા ચકાસવા માટે તૈયાર કરેલ ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષયોના પ્રાપ્તાંકો.

૩. સહાયક ચલો

- (૧) જાતીયતા
 ૧. છોકરાઓ
 ૨. છોકરીઓ
- (૨) વિષય
 ૧. ગણિત
 ૨. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી
 ૩. અંગ્રેજી

૪. અંકુશિત ચલ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ધોરણ, વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા અને પ્રાથમિક શાળાઓની સંખ્યાને નિયંત્રિત કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.

- (૧) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના, સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૨) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૩) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૪) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૫) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓ અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૬) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૭) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.
- (૮) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

સંશોધનનું મહત્વ

પ્રસ્તુત સંશોધનનું મહત્વ નીચે મુજબ હતું

- (૧) પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે જરૂરી ફેરફારો માટે મહત્વના બની રહેશે.
- (૨) પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે સરકારશ્રીને જરૂરી દિશા સૂચન બની રહેશે.
- (૩) પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો જીસીઈઆરટી - ગાંધીનગર, જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવનો, જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીશ્રીઓ માટે મહત્વના બની રહેશે.
- (૪) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહ્યો તે જાણી શકાશે. તેમજ સ્થાનિક કક્ષાએ પ્રાથમિક શાળાઓના બાળકો માટે કેટલું મહત્વનું છે તે જાણવા મહત્વનું બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન

- (૧) પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાથમિક શાળાઓના ધોરણ-૫ માં અભ્યાસ કરતાં બાળકો પર જ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.
- (૨) પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના ચીખલી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પુરતું સીમિત હતું.
- (૩) પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ચીખલી તાલુકાની છ (૬) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ

પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારનું સંશોધન હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું આથી પ્રસ્તુત સંશોધનનું વ્યાપ વિશ્વ નવસારી જિલ્લાના નવસારી તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓ હતું. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી તાલુકાની છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહી જોતી ત્રણ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી પણ લોટરી પદ્ધતિથી કરવામાં આવી હતી. આ રીતે છ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી યાદચ્છિક પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જીસીઈઆરટી - ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. સિદ્ધિ કસોટીમાં ગણિતની કસોટીમાં ૧૩ પ્રશ્નો, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી કસોટીમાં ૨૦ પ્રશ્નો અને અંગ્રેજી કસોટીમાં ૨૫ પ્રશ્નો હતા. પ્રસ્તુત ઉપકરણમાં અનાત્મલક્ષી પ્રશ્નો અને ટૂંકા પ્રશ્નો હતા.

માહિતી એકત્રિકરણની રીત

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ સંશોધક દ્વારા ઉપકરણની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું. સંશોધકે પસંદ કરેલ છ પ્રાથમિક શાળાઓમાં ૩૭૩ જઈ કસોટી લીધી હતી.

(૪૩)નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળામાં ધોરણ ૬ થી ૮ માં ભણતા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

વર્ષ:૨૦૧૨

સંશોધક
હીરેન યું વ્યાસ
સિ.લેકચરર

પ્રસ્તાવના :

રાજ્યની શાળાઓને દૂરવર્તી શિક્ષણનો મહત્ત્વ લાભ મળે તે માટે માળખાકીય સુવિધાઓ અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ વધારવામાં આવી રહી છે. બાયસેગ પરથી જી.સી.ઈ.આર.ટી., ગાંધીનગરના સહયોગથી ઉચ્ચતર પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત-વિજ્ઞાન ટેકનોલોજીટેકનોલોજી અને અંગ્રેજી શિક્ષણકાર્યનું પ્રસારણ કરવામાં આવે છે. જેમાં રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાંથી આવેલ વિષય નિણાંત શિક્ષકોના જ્ઞાનનો લાભ રાજ્યની શાળાઓને મળી રહ્યો છે.નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતા દુરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતા નક્કી કરવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલ હતું.

સમસ્યા કથન :

પ્રસ્તુત સંશોધનની સમસ્યા નીચે મુજબ હતી
નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળામાં ધોરણ ૬ થી ૮ મા ભણતા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ

સંશોધનના હેતુઓ:

૧. નવસારી જિલ્લાની દૂરવર્તી કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઆના બાળકોએ મેળવેલ શૈક્ષણિક સિદ્ધિની તુલના કરવી.
૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના બાળકોએ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયમાં મેળવેલ સિદ્ધિની તુલના કરવી.

સંશોધનની ઉત્કલ્પનાઓ :

- પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની રચના કરવામાં આવી હતી.
૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ નહીં જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના બાળકોએ મેળવેલ પ્રાપ્તાકોની સરાસરી વચ્ચે કોઈ અર્થસૂચક તફાવત જોવા મળશે નહિ.

૨. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ધોરણ-૫ના વિદ્યાર્થીઓ અને દૂરવર્તી શૈક્ષણિક કાર્યક્રમ ન જોતી પ્રાથમિક શાળાના ધોરણ-૫ના વિદ્યાર્થી ઓ એ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી , ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયમાં મેળવેલ પ્રાપ્તિકોની સરાસરી વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત જોવા મળશે નહીં.
૩. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ધોરણ-૬ના વિદ્યાર્થીઓ અને દૂરવર્તી શૈક્ષણિક કાર્યક્રમ ન જોતી પ્રાથમિક શાળાના ધોરણ-૬ના વિદ્યાર્થી ઓ એ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી , ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયમાં મેળવેલ પ્રાપ્તિકોની સરાસરી વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત જોવા મળશે નહીં.
- ૪ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ધોરણ-૭ના વિદ્યાર્થીઓ અને દૂરવર્તી શૈક્ષણિક કાર્યક્રમ ન જોતી પ્રાથમિક શાળાના ધોરણ-૭ના વિદ્યાર્થી ઓ એ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી , ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયમાં મેળવેલ પ્રાપ્તિકોની સરાસરી વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત જોવા મળશે નહીં.

સંશોધનનું મહત્વ :

૧. પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહ્યો તે જાણી શકાશે.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનના તારણો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના સંચાલકો માટે માર્ગદર્શન રૂપ બની રહેશે.

સંશોધનનું સીમાંકન:

પ્રસ્તુત સંશોધનની મર્યાદા નીચે મુજબ હતી.

૧. પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાની જિલ્લા પંચાયત સંચાલીત પ્રાથમિક શાળાઓ અભ્યાસ કરતાં બાળકો પર જ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.
૨. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લા ચોપ્પન(૫૪) પ્રાથમિક શાળાઓના શાળાદીઠ ૨૦ બાળકોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સંશોધન પદ્ધતિ :

દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ બાળકોની સિદ્ધિ પર અસર કરે છે કે નહિ તે જાણવા માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને પ્રાયોગિક જૂથ તરીકે અને દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ના જોતી પ્રાથમિક શાળાઓને નિયંત્રણ જૂથ તરીકે લઈને પ્રસ્તુત સંશોધન પ્રાયોગિક પ્રકારની સંશોધન પદ્ધતિને અનુસરતુ હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનો:

પ્રસ્તુત સંશોધન નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું આથી પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપ વિશ્વ તરીકે નવસારી જિલ્લા ની પ્રાથમિક શાળાઓનો સમાવેશ થતો હતો.

નમૂના તરીકે ૫૪ પ્રાથમિક શાળાઓની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. ૫૪ પ્રાથમિક શાળાઓના દરેક શાળાદીઠ ધોરણ-૫ , ધોરણ -૬ અને ધોરણ-૭માં અભ્યાસ કરતાં ધોરણ દીઠ ૨૦-૨૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી લોટરી પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી. આ રીતે કુલ ૫૪ પ્રાથમિક શાળાઓના ૧૧૯૨ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી યાદચ્છિક નમૂના પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સંશોધનનું ઉપકરણ:

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે માહિતી એકત્રિકરણ માટે જીસીઈઆરટી-ગાંધીનગર દ્વારા તૈયાર કરેલ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, ગણિત અને અંગ્રેજી વિષયની સિદ્ધિ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

અકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ અને અર્થઘટન :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં એકત્રિત માહિતીનું અકશાસ્ત્રીય પૃથકકરણ † કસોટીની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું.

સંશોધનના તારણો:

૧. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ થકી ધોરણ ૫ થી ૭ ના બાળકોની સિધ્ધિમાં વધારો થતો જોવા મળેલ છે. આથી દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જણાયેલ છે અને આ કાર્યક્રમ ભવિષ્યમાં પણ ચાલુ રહે તે જરૂરી છે.
૨. ધોરણ -૫ અને ધોરણ-૭ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષય માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક જણાયેલ નથી માટે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષય માટે કાર્યક્રમ દરમિયાન શિક્ષક દ્વારા થતી રજુઆતમાં બદલાવ લાવવો જરૂરી જણાય છે.
૩. ધોરણ-૫ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અને ધોરણ -૫ ગણિત વિષય માટે આ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અસરકારક રહેલ નથી આથી નીચેના ધોરણો માટે આ કાર્યક્રમની રજુઆત બદલવી જરૂરી લાગે છે. શાળા કક્ષાએ પ્રવૃત્તિ લક્ષી શિક્ષણ દૂરવર્તી શિક્ષણ કરતા વધુ અસરકારક હોય શકે.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ:

૧. બાળકોની સિદ્ધિ ચકાસવાની સાથે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો પણ લેવા જરૂરી જણાયા હતા. આ માટે સંશોધન હાથ ધરી શકાય.

(૪૪) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ

સંશોધક

વર્ષ : ૨૦૧૨

ડો. રોહિત સી. પટેલ

લેક્ચરર

પ્રસ્તાવના :

દૂરવર્તી શિક્ષણ દ્વારા જ્ઞાન પહોંચાડવાનો પ્રયત્ન પ્રાથમિક શાળાઓમાં પણ કરવામાં આવી રહ્યો છે. દર વર્ષે શિક્ષણ દ્વારા ગાંધીનગરથી બાયોસેગ સ્ટુડિયોમાંથી ગુજરાત રાજ્યની પ્રાથમિક શાળાઓમાં સેવા બજાવવા નિષ્ણાંત વિષય શિક્ષકો દ્વારા જ્ઞાન આપવામાં આવી રહ્યું છે. વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકો દ્વારા વિષય પદ્ધતિઓ અને પ્રયુક્તિ દ્વારા વિશિષ્ટ રીતે શિક્ષણ પૂરું પાડવામાં આવી રહ્યું છે. આ પ્રકારનું શિક્ષણ રાજ્યની તમામ પ્રાથમિક શાળાઓમાં એક સાથે એક જ સમયે પૂરું પાડવામાં આવતું હોય છે. ગણિત વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયના ધોરણ ૫ થી ૭ ની શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિ દ્વારા ગુજરાતની પ્રાથમિક શાળાઓમાં શિક્ષણ આપવામાં આવી રહ્યું છે. દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ કેટલો અસરકારક રહ્યો છે તેના રાજ્યના વિવિધ વિષયની શિક્ષકોને શું જાણવા મળ્યું, વિશિષ્ટ કઈ બાબતો જોવા મળી, શૈક્ષણિક સાધનોનો ઉપયોગ, સમય આયોજન, રજુઆતની અસરકારકતા કેવી રહી વગેરે જેવા પ્રશ્નો જાણવા ન રહ્યા. તેથી નવસારી જિલ્લામાં દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોતી પ્રાથમિક શાળાઓના ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી શિક્ષકોના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે અભિપ્રાયો જાણવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. પ્રસ્તુત સંશોધનનો મુખ્ય હેતુ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે શિક્ષકો કેવા અભિપ્રાયો ધરાવે છે તે જાણી કાર્યક્રમમાં જરૂરી સુધારા વધારા સૂચવવનો હતો.

સંશોધનના હેતુઓ :

પ્રસ્તુત સંશોધનના મુખ્ય હેતુઓ નીચે મુજબ હતા.

- (૧) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક શાળાઓના શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવા.
- (૨) નવસારી જિલ્લાની પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોનો દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત મળેલ વિષયના જ્ઞાન અને પૂરક માહિતી જાણવી.
- (૩) પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ ઉપયોગમાં લેવાયેલ શૈક્ષણિક પદ્ધતિઓના અભિપ્રાયો જાણવા.

- (૪) પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોના દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ શૈક્ષણિક ઉપકરણો અંગેના અભિપ્રાયો જાણવા.

સંશોધન પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રશ્નાવલિની મદદથી માહિતી એકત્રિત કરવામાં આવી હતી. પ્રશ્નાવલિમાં દરેક પ્રશ્નોમાં મૂકત જવાબો આપવાના હતા.ઉપકરણ મદદથી પ્રાપ્ત મૂકત જવાબોને ધ્યાનપૂર્વક વાંચી તેનું સામાન્યીકરણ કરી તાર્કિક ચિંતન દ્વારા માહિતી પૃથકકરણ કરવામાં આવ્યું હતું આમ, પ્રસ્તુત સંશોધન ગુણાત્મક પ્રકારનું સંશોધન હતું.

વ્યાપ વિશ્વ અને નમૂનાની પસંદગી :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નમૂનામાં નવસારી જિલ્લાના પ્રાથમિક શિક્ષકોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. નવસારી જિલ્લામાં આવેલ પ્રાથમિક શાળાઓમાં ધોરણ -૫,૬,૭ માં ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષય શીખવતા ૨૫ શિક્ષકોનો નમૂનામાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. નવસારી જિલ્લામાં કુલ ૫ તાલુકા આવેલ છે. દરેક તાલુકામાંથી ૫ શિક્ષકોની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોની પસંદગી સહેતુક નમૂના પદ્ધતિએ કરવામાં આવી હતી.

સારણી

નમૂનામાં સમાવિષ્ટ પાત્રની તાલુકાવાર સંખ્યા

ક્રમ	તાલુકો	શિક્ષકની સંખ્યા
૧	જલાલપોર	૫
૨	ગણદેવી	૫
૩	ચીખલી	૫
૪	નવસારી	૫
૫	વાંસદા	૫
	કુલ	૨૫

ઉપકરણ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ઉપકરણ તરીકે જી.સી.ઈ.આર.ટી. (GCERT) દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ પ્રશ્નાવલીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રસ્તુત ઉપકરણમાં પ્રારંભમાં સામાન્ય માહિતીઓ હતી. પ્રશ્નાવલીમાં કુલ ૧૩ જેટલા પ્રશ્નો આપેલા હતા. જેમાં દરેક પ્રશ્નના ત્રણથી વધુ પેટા પ્રશ્નો હતા. દરેક પ્રશ્નોનો ઉત્તર મૂકત રીતે આપવાનો હતો.

માહિતી એકત્રીકરણની રીત :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રશ્નાવલિની મદદથી દરેક શિક્ષક પાસે રૂબરૂ જઈ જરૂરી સુચનાઓ આપીને માહિતી મેળવવામાં આવી હતી. શિક્ષકોને પ્રશ્નાવલિ ભરાવતા પહેલા જરૂરી માર્ગદર્શન પૂરું પાડવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ તેમની પાસે માહિતીઓ લેવામાં આવી હતી.

પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથકકરણ અને અર્થઘટનની રીત :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રાપ્ત કરેલ માહિતી મુક્ત જવાબો રૂપે હતી. તેથી દરેક પ્રશ્નોના જવાબોનું વ્યવસ્થિત વાંચન કર્યા બાદ પ્રશ્નદીઠ તાર્કિક ચિંતન કરી તેમાંથી જે બાબતો સામાન્ય હોય એ હેતુ સાથે સુસંગત હોય તેવી બાબતોને જુદી તારવીને પૃથકકરણ કયુ હતું. આ રીતે માહિતીનું પૃથકકરણ કર્યા બાદ તેનું અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું હતું.

માહિતીનું પૃથકકરણ અને અર્થઘટન :

દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ સાથે સંકળાયેલી શાળાઓમાં કે જ્યાં નિયમિત દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોવાતો હોય તેનાં શિક્ષકો પાસેથી કાર્યક્રમની અસરકારકતા જાણવા માટે પ્રશ્નાવલી આપવામાં આવેલ હતી. નવસારી જિલ્લાના પાંચ તાલુકાઓ પૈકીની પ્રાથમિક શાળાઓના ૨૫ જેટલા શિક્ષકો પાસેથી પ્રશ્નાવલી ભરાવવામાં આવી હતી. જેમાં ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયો ધોરણ - ૫, ૬, અને ૭ માં શીખવતા હોય તેવા શિક્ષકો પાસેથી પ્રશ્નાવલી ભરાવવામાં આવી હતી. પ્રશ્નાવલી વિધાનો સ્વરૂપમાં હતી અને તેમાં શિક્ષકોએ પ્રશ્નોના મૂકત જવાબો આપવાના હતા.

દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ શિક્ષણના સંશોધન માટે પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથકકરણ ગુણાત્મક રીતે નીચે મુજબ કરવામાં આવ્યો હતું.

સંશોધનના તારણો :

દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ દ્વારા પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબના તારણો પ્રાપ્ત થયા હતાં.

- (૧) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ દ્વારા શિક્ષકોના વિષયના જ્ઞાનમાં વધારો જોવા મળ્યો હતો અને તેમની પૂરક માહિતીમાં પણ વધારો જોવા મળ્યો હતો.
- (૨) શિક્ષકની વિવિધ પદ્ધતિઓનું અમલીકરણ વર્ગખંડમાં કેવી રીતે કરી શકાય તે અંગેનું જરૂરી માર્ગદર્શન દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ દ્વારા મળ્યું હતું.
- (૩) વિવિધ પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ ઉપરાંત વિષયવસ્તુની આકર્ષક રજૂઆત કેવી રીતે કરી શકાય તે અંગેની સમજ પ્રાપ્ત થઈ હતી.
- (૪) ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયોમાં વિવિધ શૈક્ષણિક ઉપકરણોનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો, કયા પ્રકારના શૈક્ષણિક ઉપકરણોનો ઉપયોગ કરવો વગેરે અંગે મહત્વનું માર્ગદર્શન મળી રહેવા પામ્યું હતું.
- (૫) વિવિધ શિક્ષણની તકનિકીઓની માહિતીમાં નાવીન્યસભર માહિતીઓ જાણવા મળી. દા.ત કેલક્યુલેટરનો ઉપયોગ, સારણીનો ઉપયોગ વગેરે.
- (૬) ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયના વિવિધ એકમોનો વાસ્તવિક જીવન વ્યવહાર સાથેનો અનુબંધ દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ દ્વારા સ્પષ્ટ થઈ શક્યો હતો.
- (૭) ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયના કયા કયા એકમોની કઈ કઈ વિગતોની જીવનવ્યવહાર સાથે અનુબંધ સાધી શકાય તે જાણી શકાયું હતું.
- (૮) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમના પ્રસારણ અંગે સમય યોગ્ય છે તેમજ તેનાં ઉપયોગમાં લેવાતી સાધન - સામગ્રીની યોગ્ય ઉપલબ્ધતા હતી.
- (૯) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમનો પ્રસારણનો સમય મોટાભાગના શિક્ષકોનો યોગ્ય જણાયો હતો.
- (૧૦) કાર્યક્રમની રજૂઆતને અંતે ગણિત, વિજ્ઞાન અને અંગ્રેજી વિષયમાં મહત્વના ફેરફારો નોંધાયા હતા. દા.ત જાતે પ્રયોગ કરી શક્યા, વૈજ્ઞાનિક દષ્ટિ કેળવાય, રોજીંદા જીવનની ગણતરી સરળતાથી કરી શક્યા. તેમજ અંગ્રેજીમાં વાચનમાં સુધારો જોવા મળ્યો હતો.
- (૧૧) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમમાં ૮૦% વિદ્યાર્થીઓ રસ અને રૂચિ કેળવે છે તેવું જાણવા મળ્યું હતું.

- (૧૨) શૈક્ષણિક ઉપકરણોના અસરકારક ઉપયોગ, વિદ્યાર્થીઓમાં રસ રુચિ કેળવાય અને નવીનત્તમ માહિતીઓ તેમજ પ્રોજેક્ટ બનાવતા થયા તેવો મહત્વનો ફેરફાર જોવા મળ્યો હતો.
- (૧૩) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ દ્વારા એકમોની રજૂઆતનાં સંદર્ભમાં, પદ્ધતિના સંદર્ભમાં અને શૈક્ષણિક સાધનસામગ્રીના સંદર્ભમાં ઘણી નવી બાબતોની જાણકારી મેળવી શક્યા હતા.

શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ :

- (૧) પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા શિક્ષકોના પ્રયુક્તરો પરથી સ્પષ્ટ જાણી શકાયુ છે કે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ દરેક શાળાઓમાં નિયમિત જોવાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.
- (૨) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ શિક્ષકોની વિષયવસ્તુઓ અંગેની સજ્જતા કેળવવામાં ખૂબ જ મહત્વનો ફાળો આપતો હોવાથી જે તે વિષય શિક્ષકો માટે ફરજિયાત જોવાનો આગ્રહ રાખવો જોઈએ.
- (૩) ગણિત, વિજ્ઞાન અને અગ્રેજી ઉપરાંત અન્ય વિષયોનું પણ દૂરવર્તી શિક્ષણ દ્વારા શિક્ષણ અપાય તેવા પ્રયત્નો થવા જોઈએ.
- (૪) જે તે શિક્ષકો અથવા વિદ્યાર્થીઓ માટે દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમ જોવાનો સમય અનુકૂળ ન આવતો હોય તેમના માટે આ કાર્યક્રમ તેમના યોગ્ય સમયે પૂનઃ પ્રસારિત કરવો જોઈએ.
- (૫) દૂરવર્તી શિક્ષણ કાર્યક્રમમાં પ્રસારિત થતા વિવિધ વિષયોના એકમોમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ પદ્ધતિ, શૈક્ષણિક સાધન સામગ્રી વગેરેનું દરેક પ્રાથમિક શાળામાં અમલીકરણ થાય તેવા પ્રયત્નો હાથ ધરવા જોઈએ.

સંશોધનના તારણો:

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબના તારણો પાપ્ત થયા હતા.

૧. નવસારી ડાયટમાં સંશોધનની વિવિધ પદ્ધતિએ સંશોધનો હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા.પ્રાયોગિક,સર્વેક્ષણાત્મક,વ્યકિત અભ્યાસ,તુલનાત્મક વગેરે જેવી વિવિધ પદ્ધતિએ સંશોધનો હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા.
- ૨ .નવસારી ડાયટમાં કાર્યરત દરેક લેકચરરે વર્ષવાર સંશોધનો કરતા રહે છે.
૩. સંશોધનો વાસ્તવિક સમસ્યાઓ આધારિત અને જે તે સમયના પ્રવાહો અને પ્રશ્નોને ધ્યાને લઈ હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા.

ફલિતાર્થો :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબના ફલિતાર્થો પ્રાપ્ત થયા હતા.

૧. નવસારી ડાયટમાં કાર્યરત લેકચરરને સંશોધનોના નવા આયામો અંગેની માહિતીઓ પૂરી પાડવી જોઈએ.
૨. સંશોધનોમાં પ્રાપ્ત માહિતીઓના અંકશાસ્ત્રીય પૃથક્કરણ માટે અંકશાસ્ત્રની વિવિધ પ્રયુકિતઓ અંગેની સમજૂતી આપવી જોઈએ.
૩. સંશોધનની વિવિધ નમૂના પસંદગીની રીતો,સંશોધનોના વિવિધ ઉપકરણો,વિવિધ સંશોધનની યોજનાઓ વગેરેની વિસ્તૃત સમજ આપવી.
૪. સંશોધનોના પ્રાપ્ત તારણોને આધારે શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો તારવવા અને તેના ઉપયોગ અંગેનું માર્ગદર્શન આપવું.

સમાપન :

કોઈ પણ સંશોધન આખરી અને સંપૂર્ણ નથી હોતું. તેથી દરેક ક્ષેત્રોમાં સંશોધનો થતાં રહે તે જરૂરી અને આવકાર્ય પણ છે. આ બાબતને ધ્યાનમાં લઈ પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. ભૂતકાળની વણઉકેલાયેલી શૈક્ષણિક સમસ્યાઓ અને ભવિષ્યની સંભવિત શૈક્ષણિક સમસ્યાઓના ઉકેલ માટે દિશા સૂચન માટે મળી રહે તેવા શુભ આશયથી પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. આ પવિત્ર કાર્યમાં અધ્યેતાના આ પવિત્ર અને નમ્રતા પૂર્વક કરેલો પ્રયાસ શિક્ષણ જગતમાં થોડો ઘણો પણ ઉપયોગી થશે તો અધ્યેતા પોતાના પરિશ્રમનો સંતોષ પ્રાપ્ત કરી શકશે. આવી એક આશાની દીપશિખા પ્રજ્વલિત રાખી સહકાર આપનાર સૌનો પુનઃઋણ સ્વીકાર કરી વંદનસહ શિક્ષણના હિતેચ્છુઓના ચરણકમળમાં આ સંશોધન સમર્પિત કરી અધ્યેતા વિનમ્રતા પૂર્વક વિરમે છે.

સંદર્ભ સૂચિ

દેસાઈ, હરિભાઈ જી. અને ત્રિવેદી, મનુભાઈ ડી. ૧૯૮૨. *શૈક્ષણિક સંશોધનની રૂપરેખા.*

રાજકોટ: સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી. ગુજરાત રાજ્ય.

દેસાઈ, એચ. જી., કે.જી. ૧૯૯૭. *સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ.* અમદાવાદ: યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.

શાહ, દિપીકા. ૨૦૦૪. *શૈક્ષણિક સંશોધન.* અમદાવાદ: યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.

- જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન નવસારીમાં ૨૦૦૫-૦૬ થી ૨૦૧૧-૧૨ ના વર્ષો દરમિયાન થયેલ સંશોધનો.

web site

www.google.com

www.yahoo.com

<http://www.aare.edu.au/97/papnorts396.html>

<http://aare.edu.au>.

http://www.phy.uct.ac.za/SAARMSTE2004/additional_abstract.pdf

<http://www.mth.uct.ac.ac.za/others/mathsed/theses.html>.

